

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА»**

(18-19 травня 2018 року)

Івано-Франківськ
2018

Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства. А 43 Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 18-19 травня 2018 року). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2018. – 120 с.
ISBN 978-617-7640-15-7

У збірнику представлені матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, історії політичних та правових вчень, конституційного, муніципального права, міжнародного публічного та приватного права, права Європейського союзу, екологічного, земельного, аграрного права, цивільного, господарського, адміністративного права та процесу, фінансового, інформаційного, кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 342:340.11(063)

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Аліпова М.І. МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	6
Кіндюк Б.В. КОНСТИТУЦІЯ ЗУНР У ПРОЕКТІ СТАНІСЛАВА ДНІСТРЯНСЬКОГО	9

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Білера Т.Ю. «КОРУМПОВАНІСТЬ РИМСЬКИХ ПОСАДОВЦІВ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З НИМИ»	14
Тюлюбаєва К.Д. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА РАБІВ У ДАВНЬОМУ РИМІ	16

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Галєєв Я.В. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ВІЛ/СНІД-ІНФІКОВАНOSTI)	19
Кислицька М.К. ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	23

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Овчаренко К.В. КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ЗАГАЛЬНА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА	27
--	----

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кислицька М.К. НОВІ ПРАВИЛА ОБРОБКИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	31
Лигун Є.А., Калмикова О. С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД	34
Сайгак Л.С. ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	37

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Конох Д.Л. НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ГРОМАДЯНАМИ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	41
Чайковська Т.Д. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ПОНЯТТЯ «ВІДХОДИ»	43

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Галєєв Я.В. ЗЛОВЖИВАННЯ СУБ'ЄКТИВНИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ НА ІНФОРМАЦІЮ	47
Гуйван О.П. ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ	50
Косовець К.С. ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	55
Мартиненко І.М. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	59
Мкртичева М.І. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ПРОДЮСЕРСТВА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	63
Пишна В.О. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРФІЦІО ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	67

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бугро А.І. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	69
Козіній В.Г. УДОСКОНАЛЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ.....	72
Овчаренко К.В. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ: СВІТОВІ ТА УКРАЇНСЬКІ ПІДХОДИ	74
Склончак А.В. УКЛАДЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ.....	78
Слома Ж.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЛІКВІДАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ	82

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Галєєв Я.В. МОБІНГ ЯК ДЕВІАЦІЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ	87
--	----

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Галєєв Я.В. СИСТЕМА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ МІСТА ВАТИКАН	92
Гримайло С.Ю. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ.....	96
Поляцко А.В., Кудра І.А. ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ.....	98

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Каташинський Є.О. ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ГІПНОЗУ	102
---	-----

Лук'ян В.О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТАТЕВОЇ ЗРІЛОСТІ	106
Оскерко-Рославлєва А.Р. ПОРІВНЯННЯ ІНСТИТУТУ СПІВУЧАСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ	108
Рябуха В.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРІВ ПРОБАЦІЇ.....	111

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА,
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Оставненко Є.Я. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ОБШУКУ ЗА КПК УКРАЇНИ.....	114
Оставненко Є.Я. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА УХВАЛОЮ СЛІДЧОГО СУДДІ АБО СУДУ	117

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Аліпова М.І.

студентка,

Науковий керівник: Христова Г.О.

кандидат юридичних наук, доцент, докторант,

Інститут підготовки кадрів до органів юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава мудрого

МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Ми часто бачимо людей, які у чомусь не схожі на інших. У когось на голові ірокез, хтось увесь в металі, а хтось у чорній шкірі проноситься повз нас на мотоциклі. Найчастіше це і є представники сучасних субкультур. З кожним днем субкультура набуває все більшого поширення серед підлітків. Тому необхідно знати про цю культурне явище, розуміти його та бути готовим зустрітися з представниками у реальному житті [1].

Молодіжна субкультура – соціальне угруповання, яке об'єднане тим, що кожен з його представників себе до нього зараховує. Кожен представник чи носій субкультури приймає норми, цінності, картину світу, стиль життя та інше – за зразок свого існування. Але паралельно з цим існують і зовнішні атрибути, які свідчать про приналежність до певного угруповання, як наприклад: жаргон (сленг), зачіска, одяг, зовнішній вигляд та ін. Найчастіше субкультури виникають довкола певного центру чи ініціатора, який проповідує певні новації у сфері музичних стилів, способу життя, ставлення до якихось соціальних явищ. Загалом можна виділити 5 головних характеристик молодіжних субкультур: специфічний стиль життя і поведінки; наявність власних норм, цінностей, картини світу, які відповідають вимогам певних соціальних категорій молоді; протиставлення себе решті суспільства; зовнішня атрибутика, яка має символічне значення; ініціативний центр, який генерує тексти. Сучасна наука виводить навіть певну класифікацію молодіжних субкультур. В короткому викладі їхня типологія виглядає так: романтико-ескапітські субкультури; гедоністично-розважальні; кримінальні; анархо-нігілістичні.

Хіпі міжнародний молодіжний рух, виник у 1965 році у Сан-Франциско в контексті лібералізації і демократизації традиційного суспільства, мав пацифістське забарвлення, справив істотний вплив на мистецтво, особливо на рок-музику. Занепав на початку 1970-х років. Його учасники називали себе «Поколінням квітів, Дітьми квітів, Love Generation» [4].

Панки молодіжна субкультура, покоління молодих людей на рок-естраді. Провідною інтонацією їхніх виступів став різкий протест проти будь-яких моральних і звичаєвих правил. Це відбилося насамперед на характері їх музики – панк-року. Шокував глядачів і зовнішній вигляд виконавців у їх стилі завжди присутня неохайність і недбалість) [7].

Скінхеди вихідці з робочого класу. В основному, зовнішній вигляд скінхедів можна охарактеризувати, як «черевики і підтяжки» – одні з основних елементів повсякденного стилю скінхедів. Музичні досягнення скінхедів відносяться до двох основних областей: ямайська музика; англійська музична сцена початку 1980-х [2].

Гопники представники субкультури, утвореної в результаті інфільтрації кримінальної естетики в робітниче середовище; люди, що вимагають гроші або інші цінні речі від інших людей, шахраї, грабіжники, хулігани. Зазвичай походять з малозабезпеченої сім'ї. Гопники самостверджуються, принижуючи, кривдячи, ображаючи інших людей. Типовий гопник може без будь-якої причини чіплятися до перехожих на вулиці, якщо він відчуває, що вони не можуть за себе постояти. В своєму ставленні до суспільної моралі гопники є циніками [3].

Байкери Байкер – це водій мотоцикла. Хоча не все так просто. Байкери – це саме субкультура. Для них байк – стиль життя, а не просто швидкий та зручний спосіб пересування. Серед байкерів зустрічаються релігійні люди, чимало й атеїстів. Але всіх їх об'єднує віра в одного кумира – Швидкість [6].

Геймери Геймери – це прихильники комп'ютерних ігор, які вбачають в іграх сенс свого життя. Найчастіше геймерами є підлітки. Субкультура геймерів зародилася нещодавно. З появою комп'ютерних ігор, а пізніше й Інтернету молодь стала активно спілкуватися в мережі. Очевидно, залишилося дуже мало підлітків, які жодного разу в житті не сідали за гру. А є і такі, які буквально живуть в цій віртуальній реальності. Іноді ігри негативно діють на психіку підлітків, але більшість все ж знає міру. Геймер за зовнішнім виглядом нічим не відрізняється від звичайної людини. У геймерів свій жаргон, свої клуби за інтересами [5].

Аналізуючи літературу, можливо визначити такі причини вступу підлітка до однієї з течій молодіжної субкультури: вікова потреба

підлітків і юнаків у автономізації; захист у різних його проявах: психологічному, фізичному, моральному, матеріальному; членство у групі забезпечує доступ до інформації, яку підліток не отримує в сім'ї чи школі; прагнення підлітків компенсувати недоліки спілкування, що закладені в традиційній структурі навчальних закладів [8, с. 159].

Молодіжна субкультура, як і інші культури, піддається впливу політичних і економічних чинників. Зміни молодіжної субкультури від зовнішнього політичного чинника визначаються коливанням політичних режимів правління від жорсткого до м'якого, і навпаки. При м'якому режимі правління ми можемо бачити бурхливий розвиток субкультур, в той час як при режимі жорсткої політики різке зменшення кількості неформальних молодіжних об'єднань.

Щодо залежності від економічних чинників, то коли в суспільстві панують благополуччя набуває піднесення «гуманітарна» субкультура, але як тільки починається економічний спад, швидко зростає напрямок «криміналістичних» субкультур.

Письменник і публіцист Леонід Жуховіцький запропонував три моделі відношення до «неформалів»:

1. Не відноситися ніяк, тобто просто приймати їх як факт, спокійно і з розумінням.

2. Заохочувати і стимулювати їх творчий початок, виділяючи хоч би скромні кошти на всілякі огляди, конкурси і фестивалі.

3. Вважати «неформалів» датчиками на тілі епохи, уважно вивчати їх свідчення і не ображатися на цей нестандартний інструмент пізнання.

Я більше приймаю перший варіант, оскільки лояльно відношусь до субкультур і ніколи не цікавилась ними. Але не вважаю, що вини повинні зникнути, чи їх потрібно виживати. Це певний прояв особистості і він буде існувати вічно.

Щодо основних напрямів зниження участі підлітків у молодіжних угрупованнях, то ми виділяємо такі як:

1. Створення умов для полегшення процесу адаптації індивіда в соціумі.

2. Сприяння здобуванню першої професійної освіти, подальше підвищення рівня кваліфікації.

3. Турбота про молоді сім'ї, допомога в створенні умов для благополучного сімейного життя.

4. Робота з молодими іноземцями, дітьми переселенців, подолання ворожого відношення до своїх однолітків з інших країн.

Список використаних джерел:

1. Карп'як Вадим. Молодіжні субкультури // Спілка української молоді.
2. Скінхеда // Вікіпедія.
3. Гопники // Вікіпедія.
4. Хіпі // Вікіпедія.
5. Геймери // Вікіпедія.
6. Байкери // Вікіпедія.
7. Панки // Вікіпедія.
8. Косарецкая С. В. О неформальных объединениях молодежи / С. В. Косарецкая, Н. Ю. Синягина. – М. : Владос, 2004. – 159 с.

Кіндюк Б.В.

*доктор юридичних наук, професор,
Тернопільський національний економічний університет*

КОНСТИТУЦІЯ ЗУНР У ПРОЕКТІ СТАНІСЛАВА ДНІСТРЯНСЬКОГО

Актуальність теми роботи пов'язана з кризою, яка охопила політику, економіку, соціальну сферу України, наслідком чого є фактичне невиконання багатьох положень Конституції. Це ставить під загрозу національну безпеку країни та функціонування правової системи. Виходом з такої ситуації може бути звернення до історичного досвіду, накопиченого в різні історичні періоди. Так, свої проекти конституції пропонували М. С. Грушевський, С. С. Дністрянський, М. П. Драгоманов та К. А. Левицький. Компаративний аналіз цих проектів показує, що найбільш розробленим є проект Станіслава Дністрянського (1870–1935 рр.), який був запропонований 1920 р. Цей український учений-правник і політичний діяч, дійсний член НТШ, академік Всеукраїнської академії наук (ВУАН, 1927) народився 13 листопада 1870 р. у Тернополі. Студіював на правничому факультеті Віденського університету, після закінчення якого продовжив освіту в Берліні та Лейпцизі, у 1907 р. і 1911 р. обирався депутатом до австрійського парламенту. Вчений займався розробкою питань конституційного права шляхом підготовки таких праць, як: «Реформа виборчого права в Австрії» (1906 р.), «Самовизначення народів», «Статут для Галичини» (1919 р.), «Зв'язок і сполука народів» (1920 р.).

До свого обрання депутатом австрійського парламенту С. С. Дністрянський як юрист і громадський діяч брав участь у широкій суспільній

дискусії з конституційних питань. Учений добре розумів зміст домагань українців щодо незалежності держави, запровадження справедливого виборчого законодавства, оскільки в австрійському парламенті українська фракція була нечисленною та слабо впливала на прийняття конституційних актів. У своїй праці «Реформа виборчого права в Австрії» (1906 р.) він аргументовано показав непропорційне представлення українців у складі австрійського парламенту відносно інших народів імперії та засилля польської більшості. Підготовка цієї праці стала причиною включення С. С. Дністрянського до складу української делегації (митрополит Андрій Шептицький, єпископи Чехович та Хомишин, парламентарії Ю. Романчук та М. Король, а також К. Левицький, Є. Левицький, С. Федак, О. Коллеса, М. Заячківський) до Відня, де 22 січня 1906 р. відбулися відповідні переговори щодо перебігу та можливих наслідків реформи виборчого законодавства для українців Галичини та Буковини з головою уряду Австрії бароном Гавчом та міністром внутрішніх справ бароном Біляндтом [1, с. 44]. У 1919 р. С. С. Дністрянський публікує працю «Самовизначення народів», яка на той час була однією з перших україномовних фундаментальних праць, безпосередньо присвячених правовим проблемам конституційного права. Вчений висвітлює зміст права народу на політичне самовизначення, історичні, соціально-економічні та політичні передумови, особливу увагу приділяючи аналізу доктрини Вудро Вільсона. Наступними працями стали «Статут для Галичини» та «Зв'язок і сполука народів», у яких аналізуються положення цієї доктрини та її вплив на конституційно-правові погляди С. С. Дністрянського. Також ці ідеї знайшли своє відображення і в окремому розділі авторського проекту Конституції ЗУНР. Результатом досліджень у цій сфері став проект Конституції ЗУНР, який був підготовлений на замовлення Уряду Євгена Петрушевича. Розгляд змісту Конституції показує, що вона складається з трьох розділів (Розділ I «Держава і право», Розділ II «Державна влада», Розділ III «Право народів на самовизначення»), шести глав та 130 параграфів і має 53 953 зн. Найбільшу кількість знаків має Розділ II, який складається із 42 523 зн., чи 78,8 %, та має 83 параграфи, тобто С. Дністрянський основну увагу приділив питанням державної влади (табл. 1).

Серед глав найбільшу кількість знаків має «Організація народної волі», яка складається з 22 936 зн., чи 42,5 %, а найменша глава – «Правова держава» – 266 зн., чи 0,5 %. Таким чином, конституція відзначається нерівномірним розподілом змісту матеріалу з причини того, що кількість знаків у главах та кількість параграфів характеризуються значними коливаннями.

Таблиця 1

Кількісні показники конституції С. Дністрянського

Розділ	Глава	Загальна кількість		
		знаків	%	§
I. Держава і право	Правова держава	266	0,5	2
	Людські та громадянські права	7 949	14,8	36
	Права народу	970	1,9	4
II. Державна влада	Основи державної влади	5 883	11	10
	Організація народної волі	22 936	42,5	40
	Виконання народної волі	13 704	25,4	33
III. Право народів на самовизначення	-	2 049	3,9	5

Конструктивно конституція також має нерівномірну побудову, бо перші два розділи мають по три глави, а третій розділ не включає в себе поділів на глави. У Розділі I визначаються кордони держави, які охоплюють етнічні українські області Австро-Угорської монархії. Аналогічний підхід використали М. П. Драгоманов та М. С. Грушевський, які визначали кордони України з урахуванням етнографічних областей Російської імперії, тобто у складі Поліської, Київської, Одеської та Харківської областей, які були значно більшими за розміром, ніж губернії [2]. Інтерес викликає регламентація С. Дністрянським отримання громадянства ЗУНР, яке виводиться з попереднього, австро-угорського громадянства, чи внаслідок народження, шлюбу, а також державної натуралізації. Проект включає в себе положення, що актуально в нинішніх умовах України, згідно з яким державна влада має право вислати іноземців, якщо вони завдають шкоди внутрішній або зовнішній безпеці. Важливим питанням для українського населення було вирішення проблеми наявності значної кількості безземельних селян. Тому § 34 вказує на необхідність негайного проведення земельної реформи шляхом конфіскації земель крупних землевласників та поділу такої землі між селянами. У розділі II регламентується проведення установчих зборів шляхом загального, прямого, таємного голосування, незважаючи на статтю, для чого створюються загальні та місцеві виборчі округи. Конституція згідно з § 86 передбачала голосування по національностях, до числа яких належали українці, поляки, євреї, німці та румуни. Розділ II присвячений питанням, пов'язаним з Народною Палатою, чи Парламентом, республіки, який видає закони, що мусять

мати підписи президента республіки та канцлера. Коло повноважень Народної Палати є достатньо широким, а саме: питання застосування конституції, державні угоди, поліція, військова справа, грошова, митна та податкова система, аграрне законодавство та ін., а також оголошення війни та укладення миру. Термін дії Народної Палати – чотири роки, а депутати обирають голову, двох заступників та трьох секретарів. Депутати мають недоторканність, а рішення до притягнення їх до відповідальності приймає Народна Палата. Таким чином, проект С. С. Дністрянського відрізнявся від проекту М. П. Драгоманова, який пропонував використовувати модель двопалатного парламенту. У свою чергу М. С. Грушевський виходив з того, що в Україні достатньо лише однієї палати, яка захищає інтереси самоврядних областей, що делегують своїх представників до законодавчого органу. У конституції знайшли відображення питання вибору президента ЗУНР, яким міг бути згідно з § 49 громадянин української національності, котрий досяг 35 років. Вибори президента проводяться загальним, прямим, таємним головуванням, а його кандидатура вноситься шляхом збору 10 тис. підписів за чотири тижні до виборів. Президент може висунути протест проти закону протягом 10 днів після його прийняття, але має скликати загальнонародний з'їзд з метою прийняття рішення стосовно цього закону. Президент має право розпустити Парламент до завершення чотирьохрічного періоду, але в цьому разі мусить оголосити нові вибори до Народної Палати та на посаду Президента. Конституція будувалась за принципом чіткого поділу влади на законодавчу, виконавчу, судову, із системою стримувань і противаг, що дозволяло ефективно функціонувати всім органам державної влади. Важливим моментом для нинішнього періоду України є досвід взаємного стримування різних гілок влади, який знайшов відображення в конституції. Згідно з § 117, суддів призначає остаточно і на все життя Президент республіки або виконуючий обов'язки голови Державної юстиції, вони є самостійними та незалежними і несуть відповідальність за порушення, що їх скоїли при здійсненні своєї службової діяльності. Конституція включає в себе такий інститут, як Державний Судовий Трибунал (§ 124), який перевіряє закони на їх конституційність і має право скасувати закони і постанови, які суперечать конституції або законам, на які вони мають спиратися. Державний Судовий Трибунал вирішує конфлікти між представницькими органами і між установами стосовно меж їхньої компетенції, підтверджує або заперечує факти невиконання обов'язків депутатами (§ 60) і приймає рішення по політичних звинуваченнях, які висуває Народна Палата (§ 58).

Список використаних джерел:

1. Савчак А. В. Конституційно-правові погляди Станіслава Дністрянського: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 220 с.
2. Комзюк Л. Порівняльний аналіз конституційних проектів Драгоманова і Грушевського 1884 і 1905 років у контексті еволюції концепцій самостійності України кінця XIX – початку XX століть. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридична наука. 2010. № 82. С. 16–19.

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Білера Т.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Кришталь Ю.В.

Полтавський юридичний коледж

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

«КОРУМПОВАНІСТЬ РИМСЬКИХ ПОСАДОВЦІВ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З НИМИ»

Актуальність теми корумпованості пов'язана із сучасною тенденцією посилення корупційної боротьби у всіх сферах державного та суспільного життя.

Явище корупції завжди було присутнє на різних етапах розвитку цивілізацій. Так, починаючи ще з ранньоплеменних часів, коли існували плем'я та общини, люди нехтували деякими правилами в побуті, недбало виконували ті чи інші види робіт. Згодом, це все перетворилось в суспільні порушення, які каралися судом.

На думку Б. Арутюняна, корупція складається з двох латинських слів: «correi» – декілька пов'язаних спільним інтересом осіб, «gumpere» – спотворювати, порушувати, псувати, ламати. У римському праві воно узагальнено означало діяльність групи осіб, спрямовану на порушення принципів здійснення судочинства або керування суспільством [1].

Тому явище корупції є актуальним об'єктом дослідження на цей час, а так як воно зародилося на теренах Стародавнього Риму, то саме в контексті цієї теми можна виокремити всі його складові та взагалі з'ясувати сутність перших проявів корупції.

Прикладом викриття корупційних діянь державних чиновників у Стародавньому Римі стала історично відома промова Марка Цицерона, виголошена ним у 75 р. до н. е. у римському Сенаті проти намісника Сицилії, якого звинуватили жителі у вимаганні та привласненні предметів мистецтва. Коли Цицерона призначають керувати островом Сицилія, де вже був зlodійкуватий намісник Гай Веррес, сицилійці звертаються по допомогу до адвоката Цицерона, і він сміливо виступає проти корупції. Цицерон переміг, гроші повернуті сицилійцям, а Гай Веррес був відправлений у вигнання [3, с. 48].

Досить відомими є спекуляції на зборі податків на приєднаних до Риму територіях. Необмежену владу в провінціях мали римські консули, збір податків був їх безпосередньою функцією. Зловживання виникали з боку місцевих олігархів – «публіканів», котрі, сплативши консулам хабарі й авансом суму передбачених податків з окремої території, брали на себе посередництво у сфері податкових зборів з місцевого населення. При цьому «публікани» отримували можливість уводити високі відсотки і штрафи на тих, хто не міг у повному обсязі виплатити необхідні платежі. Завдяки зростанню боргів посередники врешті конфісковували майно у боржників, а прибутки від цієї діяльності в декілька разів перевищували суми сплачених податків і хабарів [3, с. 48].

Це ще раз підтверджує, що корупційні діяння справді існували. І вони беруть свій початок ще з панування Римської імперії. Звичайно, людська громада не могла допустити безвідповідальності таких вчинків. Тому, починаючи з перших проявів корупції, існували різні способи та методи боротьби з цим явищем та з особами, що вчиняли дане правопорушення.

У Стародавньому Римі формами протидії корупції були передусім суспільний контроль і колективна мораль. Бюрократичний апарат у державі був надмірно розгалуженим, тому корупція за таких умов процвітала. Саме в цих стародавніх містах було розроблено перші антикорупційні заходи, вжиття яких спрямовувалося на обмеження можливостей у наданні чиновниками прихованих послуг та здійсненні ними різних махінацій, пов'язаних із зловживанням наданими їм владними повноваженнями. Про державних чиновників того часу говорили: «Він приїхав бідним у заможну провінцію, а поїхав заможним із бідної провінції». Тобто йдеться про незаконне збагачення шляхом зловживання посадовим становищем. Про хабарі згадується в давньоримських «XII таблицях» (V ст. до н.е.). Свідченням існування корупції в Римській імперії можна розглядати і низку спеціальних норм щодо запобігання зловживань владними повноваженнями, які встановлено в законодавстві стародавньої Римської республіки [4, с. 4-5].

Отже, явище корупції існувало ще з давніх часів і населення разом з органами державної влади різними способами намагались боротися з цим: це був будь-який осуд зі сторони людей, закони, що забороняли здійснювати корупцію, розпорядження імператора, якому мали підкорятися всі без винятку.

Список використаних джерел:

1. Арутюнян Б. К вопросу понимания коррупционного поведения / Б. Арутюнян // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.crrc.am/store/files/db_fellows/article%201.pdf

2. Лозинський О. М. Психологічні впливи політичної корупції на історичний розвиток Стародавніх Афін і Риму // Науковий вісник 2013 Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – 53 с.

3. Римское право. Понятия, термины, определения: перевод с чешского / М. Бартошек; пер.: Ю. В. Пресняков; спец. науч. ред.: З. М. Черниловский. – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с.

4. Соловйов В. «Історична генеза корупції» // навчальний посібник «Антикорупційний урок. – 2016. – Режим доступу: https://anticorruption-lesson.ed-era.com/evolucion_yavischa_korupcyu_storychnyu_rakurs.html.

Тюлюбасва К.Д.

студентка,

Науковий керівник: Кришталь Ю.В.

Полтавський юридичний коледж

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА РАБІВ У ДАВНЬОМУ РИМІ

Рабство було відомим ще за доісторичних часів, тоді, коли з'явилося відтворююче господарство. Саме раби виконували усю роботу в багатьох цивілізованих країнах Стародавнього Світу. Це були полонені, боржники, у яких не було можливості віддати борг, покарані злочинці та, звичайно, діти рабів.

Зрозуміло, що як і будь-яке явище, правове становище таких осіб еволюціонувало та не було постійно однаковим. У ранній період історії їхній статус впливав з наявності так званого домашнього патріархального рабства. Раб на правах молодшого члена входив до складу великої патріархальної сім'ї. Влада домовласника над рабом освячувалася релігією [3, с. 106-107].

Вбивство раба вважалося справою негідною. За заподіяння тілесних ушкоджень рабові, так само як і вільному, накладався штраф, різниця була лише в розмірі. Щоправда, власник міг віддати раба у найм, закласти, продати. Таким же правом домовласника володів стосовно інших членів родини – жінки, дітей. Особливістю раннього рабства було те, що влада домовласника над рабом була позитивною [1, с. 30].

Тому, можна зазначити, що на початку існування Риму, раб був членом сім'ї: до нього ставилися з повагою, заборонялися злочини проти раба, за порушення яких накладалися санкції. Ці всі риси, що

характеризують ставлення до таких осіб, мали дещо демократичні принципи.

У кінці республіканського періоду і з початком Принципату раб з члена великої патріархальної сім'ї, хоч і обмеженого в правах, перетворюється в просту власність, зачисляється до інвентаря, майна рабовласника. Його правове становище визначається формулою: “раби є речами” – *servi res sunt*. З того часу раб уже не суб'єкт, а об'єкт права, його дії не мають юридичного значення. Тепер раб не міг за своєю волею мати сім'ю, власність, право звертатися до суду, служити в римських легіонах. Усім добре відомий сенатусконсульт, прийнятий при Августі (10 р. н.е.), за яким усі раби, котрі в момент убивства їх господаря перебували на відстані, що дає змогу почути крик, і не прийшли йому на допомогу, піддавалися тортурам і смертній карі. Влада рабовласників над рабами була безмежна і характеризувалася повним свавіллям [2, с. 39-41].

Становище цих осіб було надзвичайно тяжким: їх не вважали людьми та членами суспільства, постійні жорстокі експлуатації призводили до повстань та порушення рабовласницького суспільства.

Проте у всі часи правом дозволялося дарувати рабу свободу (*manumissio*). Манумісія мала дві сторони: перша була негативною, оскільки зводилася до виходу раба з-під влади свого власника, і була приватною; друга – позитивна – давала свободу і диктувала в подальшому статус вільного [4, с. 14].

Саме тому, у післякласичний період органи державної влади надали рабам деякі права, які полегшували їх життя:

1) за безпідставне вбивство власного раба рабовласник ніс таке ж покарання, як за вбивство чужого раба;

2) віддати раба в гладіатори рабовласник міг лише з дозволу магістрату;

3) раб, якого покинув власник через старість або хворобу, набував свободу;

4) рабовласники, зберігаючи право власності, виділяли рабу землю, давали необхідний інвентар, надавали повну самостійність з умовою сплачувати господарю відповідний податок. Таке майно було відоме в Стародавньому Римі під назвою пекулія (*peculium*) [1, с. 30].

Серед причин обмеження прав рабів варто зазначити те, що Стародавній Рим характеризувався феодалізмом, адже на чолі влади був імператор, тому поняття повного й досконалого демократизму та рівності прав всього населення фактично не існувало. Також було наявне класове розшарування, патрони намагалися всеможливими способами

звужити права невільників, щоб ті не могли навіть припустити думки про відновлення своїх свобод.

Отже, упродовж всього існування Риму раби зазнавали і позбавлення всіх прав, за яких вони по суті були річчю свого господаря, він міг повністю розпоряджатися їхнім життям та майном, і період надання їм певних переваг, за яких вони могли отримати свободу.

Список використаних джерел:

1. Новицький І. Б. Римське право: підручник для академічного бакалаврату / І. Б. Новицький. – М.: Видавництво Юрайт ; ІД Юрайт, 2015. – 298 с.
2. Основи римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. – Х.: Право, 2008. – 224 с.
3. Римське право: підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – 2-ге вид. – Київ: Юрінком Інтер, 2009. – 491 с.
4. Римське приватне право: Практикум для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» / Уклад. В. М. Вовк, Р. А. Калюжний, К. Р. Калюжний, Л. О. Шапенко. – К.: ТОВ «МП Леся», 2015. – 68 с.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Галєєв Я.В.

студент,

Науковий керівник: Полховська І.К.

кандидат юридичних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ВІЛ/СНІД-ІНФІКОВАНOSTI)

Незважаючи на стрімкий розвиток світової правової доктрини у галузі захисту людини від дискримінації за будь-якою ознакою, дискримінаційні процеси трансформуються і набувають абсолютно нових виявів. Наразі захворювання на ВІЛ/СНІД є не просто стигматизацією у суспільстві, а прямим виявом дискримінації по відношенню до інфікованих людей. ВІЛ/СНІД-інфікованість через необізнаність населення та відсутності толерантності призводить до того, що інфіковані не можуть у повній мірі реалізувати свої права, що викликає нагальну необхідність дослідження проблеми. Зокрема, Верховний комісар ООН з прав людини Наві Пілле вказала: «ВІЛ завжди нагадував нам про нашу нездатність захистити права людини» [1].

Відповідно до досліджень Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я в Україні спостерігається друга за величиною епідемія ВІЛ-інфекції серед країн Східної Європи та Центральної Азії [2]. За підрахунками фахівців Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС) в Україні приблизно 350 000 ВІЛ/СНІД-інфікованих осіб. Статистика Об'єднаної програми ООН є офіційною, однак, залишається невизначена кількість людей які не зверталися за допомогою в лікуванні або не підозрюють про хворобу.

ВІЛ – це вірус імунодефіциту людини, що вражає імунну систему та послаблює її. Внаслідок цього, організм людини стає більш вразливим до різних захворювань. СНІД – це синдром набутого імунодефіциту, що є кінцевою стадією ВІЛ. Важливо наголосити, що потрібно уникати плутанини у використанні вказаних термінів, а тим більше, не застосовувати їх як «маяк» для інфікованих людей.

Відповідно до Конституції України, а саме статті 24: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [1]. Виходячи з диспозиції статті 24, можливо стверджувати, що перелік не є вичерпним і включає в себе всі можливі форми дискримінації.

У Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» визначено що: дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [4].

Протидія дискримінації в Україні існує як на конституційному рівні, так і на законодавчому рівні, який поглиблює конституційний. Однак, незважаючи на це, дискримінація ВІЛ/СНІД-інфікованих має місце.

Основою дискримінації інфікованих людей виступає – стигма. Стигма – це соціальне клеймо, яке при його згадуванні у зв'язку з будь-якою особою зазвичай спричиняє соціальну ізоляцію і стає перешкодою для повноцінного соціального життя особи, інфікованої ВІЛ або постраждалої від цього захворювання [5]. Стигма призводить до повного соціального знецінення людини (що суперечить статті 3-й Конституції України) та до порушення основоположних прав стигматизованої людини. За своєю природою стигма об'єднує два процеси: перший – несправедливе та негативне ставлення, а другий – вимушеність ВІЛ/СНІД-інфікованих приховувати свій стан (від соціального оточення) з метою захисту як власного соціального статусу, так і статусу близьких.

Зокрема, Пан Гі Мун – колишній генеральний секретар ООН зазначає: Стигма є головною причиною, чому надто багато людей бояться звернутися до лікаря, щоб визначити, чи є у них захворювання, або звернутися за отриманням медичної допомоги, якщо вони хворі. Це робить СНІД тихим вбивцею, адже люди бояться соціальної дискримінації. Стигма є головною причиною, чому епідемія СНІДу продовжує згубно впливати на людей в усьому світі [1].

Стигматизація ВІЛ/СНІД-інфікованих призводить до ускладнення їх соціального положення та неможливості у повній мірі реалізувати свої конституційно закріплені права. Зокрема, це досить часто пов'язано з уявленням, страхом і забобонами, що оточують секс, кров, хвороби і смерть, а також розуміння того, що ВІЛ, пов'язаний з «девіантною» або «аморальною» поведінкою, такою як секс поза шлюбом, секс між чоловіками і вживанням наркотиків» [1].

Стигма перешкоджає ВІЛ/СНІД-інфікованим у реалізації їх права на працю, оскільки роботодавці не бажають приймати працівників з ВІЛ/СНІД позитивним статусом і відмовляють їм у прийнятті на роботу, або коли дізнаються про це – звільняють. Також, стигматизація проявляється в медичному середовищі де, насамперед, слід виділити: недостатні знання персоналу про шляхи передавання та ризики інфікування ВІЛ; упереджене ставлення і необґрунтовані припущення щодо статевого життя людей, які живуть з ВІЛ; страх медичних працівників інфікуватися на робочому місці [6].

Важливою у цьому розрізі є судова практика, яка наразі є досить різномірною у справах щодо дискримінації за ознакою ВІЛ/СНІД – інфікованості. Наприклад, Вищий Адміністративний суд України у 2010 році розглядав касаційну скаргу, щодо дій роботодавця, який звільнив робітника через прогул без поважних причин, хоча саме в цей особа відвідувала «обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом» для проходження обстеження. Суд задовольнив скаргу і змусив роботодавця поновити працівника на роботі, при цьому, суд зауважив на праві особи на медичний огляд з метою виявлення зараження вірусом [7]. У 2004 році районний суд який розглядав справу про незаконне звільнення працівника роботодавцем, на підставі того, що роботодавець дізнався про ВІЛ-позитивний статус працівника – суд задовольнив вимоги працівника, про поновлення на роботі [8].

Таким чином, ВІЛ/СНІД в Україні є не тільки загрозою з медичної точки зору, а й дискримінаційною ознакою, що за своєю суттю призводить до соціальної ізоляції інфікованих людей. Основою дискримінації ВІЛ/СНІД-інфікованих є – стигма, яку можна охарактеризувати як ярлик, що «вішається» на інфіковану людину, через її захворювання, при цьому, не враховуючи жодних особистих якостей, здібностей тощо. Стигматизація призводить до обмеження і неможливості реалізації ВІЛ/СНІД-інфікованими людьми конституційних прав (наприклад, у трудовій та медичних сферах), як наслідок відбувається самовідсторонення інфікованої людини від соціуму, що беззаперечно веде до подальшої соціальної девіації та втрати нею

соціальної цінності. В Україні на конституційному та законодавчому рівні існують регулятори попередження стигматизації, однак якість та рівень їх реалізації залежить від рівня толерантності та обізнаності населення у питанні ВІЛ/СНІДу. Доки не буде подолана стигматизація ВІЛ/СНІД-інфікованих осіб, не можна говорити про здатність захисту прав людини. На мою думку, для попередження можливої дискримінації необхідно проводити широкий спектр просвітницької роботи з цієї тематики. Оскільки належний рівень законодавчого регламентування вже існує, однак відсутнє необхідне толерантне сприйняття з боку українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. ВІЛ/СНІД та права людини [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/PDF/%D1%80%D0%B5%D1%D0%B5%D1%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB_2.pdf
2. Гармонізований звіт України про досягнутий прогрес у здійсненні національних заходів у відповідь на епідемію СНІД (GARPR – Global AIDS Response Progress Reporting 2016). Звітний період: січень 2015 р. – грудень 2015 р. [Електронний документ]. – Режим доступу : http://ucdc.gov.ua/pages/diseases/hiv_aids/monitoring/garp
3. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР) 1996, № 30, ст. 141. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
5. Рекомендація 2010 р. щодо ВІЛ/СНІДу та сфери праці (№ 200) [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@ilo_aids/documents/normativeinstrument/wcms_150803.pdf
6. Warning stigma and discrimination due to HIV relating to health care workers and patients of medical institutions. Guide for teachers and materials for training participants, International Labor Organization. Joint United Nations Program on HIV/AIDS, 2012, Kyiv, Ukraine.
7. Вищий Адміністративний Суд України. Ухвала [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/1063183>
8. Аналіз трудового законодавства України в контексті ВІЛ/СНІДу [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://helpme.com.ua/ua/article/id.381/cid.3/default.html>.

Кислицька М.К.

студент,

Національна Академія служби безпеки України

ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

У сучасному світі в період розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій людство робить комфортним своє життя. Одним без чого вже неможливо уявити сьогодення в розвинутому місті – це відеофіксація. Майже в кожному магазині, підприємстві та іншому публічному місці є камери спостереження. Безперечно, це дуже зручно і допомагає в багатьох питаннях.

Основним та найважливішим документом, що стосується захисту прав людини є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яка була прийнята 4 листопада 1951 року [1]. У цій Конвенції є перелік основних прав людини, які повинні захищатися державами, які ратифікували цей міжнародний документ. У 8 статті Конвенції зазначено право на повагу до приватного та сімейного життя. Відтоді дане право захищається і не може бути порушене.

В Україні дане право регулюється національним законодавством. В першу чергу діє Основний Закон в Україні – це Конституція [2]. Статтею 32 передбачено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Окрему увагу варто приділити праву на інформацію, яке закріплене в законі України «Про інформацію» [3] в якому передбачено, що ви маєте право отримувати інформацію (ст. 200 ЦКУ), якщо вона необхідна для здійснення власних прав і свобод (в нашому випадку – захисту власного майна, життя і здоров'я), але тільки в тому випадку, якщо при цьому ви не порушуєте права інших людей (ст. 28 ЗУ «Про інформацію»).

Роздивляючись питання щодо відеоспостереження у будинках не варто забувати і про наявність власних інтересів в момент зйомки, передбачено це у ст. 307 Господарського кодексу України. Саме це може стати камінцем спотикання при захисті власних прав у суді. Тому роздивимось варіанти, які можливі в цій ситуації.

В статті зазначено, що здійснювати фіксацію можливо лише за згодою особи. Немає значення письмового чи усного. Тобто,

попередження у вигляді табличці не завжди допоможе, адже не зніме відповідальності. Хоча, з цією табличкою особи, які бачили її та були повідомлені і ніяк не відреагували можна вважати, що надали усну згоду. Але, якщо сусіди проти, то вони ніяк не можуть заборонити вам захищати своє майно і тому вихід з цієї ситуації єдиний – направити камеру спостереження тільки на свої двері, так, щоб не знімати їх двері і приміщення. Підкреслимо – якщо ваша камера захоплює хоч шматочок особистого простору за дверима у сусіда – в суді можуть бути проблеми.

Якщо мова йде про зйомку конкретної людини і його дій, то це, природно, буде прямим порушенням ст. 307 Цивільного кодексу України, оскільки торкається його особисті права. Але якщо зйомка спрямована на людей, які можуть там з'явитися, то це будуть публічні права в які особисті не входять. У такому випадку захист майна можна робити навіть якщо сусіди не дали згоду. Але рекомендуємо все ж таки з ними домовитися та по можливості взяти письмову згоду від на проведення спостереження. Відповідно у кадр можуть потрапляти і інші люди, наприклад, працівники ЖЕКу, гості, родичі і т.д. І для того, щоб уникнути відповідальності потрібно повідомити цих осіб табличкою, де буде вказано, що проводиться відеоспостереження. Тоді це буде вважатися відкритою відеозйомкою. В такому випадку, проявивши бажання, людина може попросити не знімати його (або видалити запис), посилаючись на конституційне право невтручання в його особисте життя (ст. 32 Конституції України), а якщо не проявить таке бажання, то це буде вважатися його усною згодою. В юридичній практиці це називається презумпція згоди. За таким принципом ведеться відеоспостереження у всіх супермаркетах. На входних дверях магазинів та інших приміщень висить табличка «Ведеться відеоспостереження» і якщо особа зайшла, то вважається, що автоматично згодна.

Не менш важливе значення має відеофіксація на робочому місці, адже з однієї сторони, роботодавець таким чином підтримує дисципліну і продуктивність, а з іншої, порушує права. Отже, розберемось детальніше у цьому питанні. Відповідно встановлення відеофіксації на робочому місці повинно мати законну підставу та обрунтовану мету. Головне, що потрібно знати, що відеозйомка повинна бути відкритою, а працівники обов'язково мають бути належно ознайомлені і повідомлені про фіксацію. Відповідно до рішення Конституційного суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 було досліджено питання про те, що розуміти під інформацією про особисте життя, а також чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте життя, особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних,

ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування [5].

Робимо висновок, що особисте життя людини – це поведінка певної особи, в тому числі у професійних та ділових стосунках, однак поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Зазначеним вимогам Конституції України кореспондують положення законодавства України, якими передбачено, що збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (ст. 302 Цивільного кодексу України) [6]. Поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. А обробкою персональних даних є будь-яка дія або сукупність дій, а саме: збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення. Тобто факт відеозйомки працівника на робочому місці вже є обробкою персональних даних такого працівника, тобто відомостей чи сукупності відомостей про працівника, який ідентифікований або може бути конкретно ідентифікований. (ст 2, 14 ЗУ «Про захист персональних даних») [7]. Згідно з цим персональні дані працівника є апріорі конфіденційною інформацією, оскільки це інформація про фізичну особу.

Тобто, відеозйомка – це збирання та обробка особистої інформації і для цього потрібна згода працівника для того, щоб це було законним. В такому випадку краще, щоб була письмова згода працівника для уникнення непорозумінь. Якщо підприємство не повідомило про наявність відеоспостереження у приміщенні, то це буде повністю порушувати права людини на особисте життя.

Дослідивши дане питання робимо висновки, що головним є права людини, які закріплені відповідними нормативно-правовими актами. У даному випадку відеоспостереження у сучасному житті є майже вже невід'ємною частиною у житті людей. Головне, що маємо знати, це те, що потрібно вести відкриту відеозйомку з відповідними позначками та згодою від тих, хто попадає у об'єктив. Бажано, щоб була письмова згода

осіб. У письмовій згоді повинна бути зазначена мета відеоспостереження, спосіб здійснення, наприклад, місця, де розташовані камери і порядок обробки цих даних, а саме захищення, знищення, доступу до отриманих внаслідок відеоспостереження даних, термін їх зберігання.

Список використаних джерел:

1. РЄ, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, CETS No. 005, 1950 р.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
4. Закон України «Про захист персональних даних» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Овчаренко К.В.

студентка,

Науковий керівник: Бичківський О.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Запорізький національний університет

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ЗАГАЛЬНА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Шлюбно-сімейні стосунки різних держав характеризуються значними відмінностями у матеріально-правовому та процесуальному врегулюванні. Це дає підстави для зіткнення усталених правових норм іноземних країн і національного законодавства, що тягне за собою значну кількість колізій.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні правових, етичних проблем укладання шлюбу з іноземним елементом в міжнародному приватному праві.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної проблеми зробили такі видатні вчені, як О. Бурлай, О. Грабовської, А. Довгерта, В. Калакури, В. Кисіля, В. Кожевнікової тощо.

Для початку варто з'ясувати, що таке «іноземний елемент». Іноземний елемент у шлюбних відносинах може проявлятися у двох аспектах: 1) як суб'єкт правовідносин; 2) як юридичний факт. Так, якщо шлюб укладається на території однієї держави між іноземцями або між іноземцем і громадянином, то іноземний елемент представлений через суб'єкт – іноземця. Якщо ж шлюб укладається між громадянами за межами своєї держави, то в такому випадку іноземний елемент проявляється як юридичний факт – укладення шлюбу в іноземній державі [1].

За наявності іноземного елемента постає запитання про визначення права, яке буде регулювати такі правовідносини. Проблема в тому, що законодавство у шлюбно-сімейній сфері різних країн суттєво відрізняється, адже на нього впливає культура, традиції, релігія. Укладений шлюб в одній державі може не визнаватися в іншій, а подружжя може розглядатися просто як особи, що проживають разом. Таким чином, у даному випадку

виникає небажане явище для міжнародного приватного права, яке називається «шкутильгаючий шлюб».

Законодавство більшості країн містить норми, які визначають матеріальні та формальні умови укладання шлюбу, а їх дотримання при укладанні шлюбу є обов'язковою умовою для подальшої його дійсності [2, с. 185]. Матеріальними умовами є такі умови, при дотриманні яких шлюб визнається дійсним і стосуються вони шлюбної правоздатності і дієздатності. Наприклад, якщо повнолітній громадянин України і 15-річна громадянка Франції бажають вступити в Україні у шлюб, то виникає колізія стосовно матеріальних умов укладання шлюбу, адже в Україні шлюбний вік для жінок становить 18 років [3]. Формальні умови – це вимоги, які висуваються до процедури оформлення шлюбу, тобто стосуються форми укладання шлюбу.

Формальні умови – це вимоги, які висуваються до процедури оформлення шлюбу, тобто стосуються форми укладання шлюбу. Щодо особливостей форми і порядку укладання шлюбу за законодавством іноземних країн, то законодавчій практиці відомі дві основні форми – державна форма реєстрації шлюбу та релігійна. В багатьох країнах визнається тільки шлюб, який укладено у відповідних державних органах (Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія, Японія тощо). В деяких країнах допускається укладання шлюбу лише в релігійних установах (наприклад, Ізраїль, Іран, Ірак, Кіпр та інші). Поширеним є третій підхід, згідно з яким самі особи можуть вибрати форму укладання шлюбу – державну реєстрацію чи релігійну форму укладання шлюбу (Австралія, Англія, Бразилія, Іспанія, Італія тощо) [4, с. 4]. В Україні визнається лише цивільна (державна) форма реєстрації шлюбу, що також має бути врахована, при укладенні шлюбу з іноземним громадянином.

До форми укладення шлюбу застосовується колізійна прив'язка *lex loci celebrationis* – закон місця укладання шлюбу. Проте попри використання багатьма країнами однакової форми укладення шлюбу в їх процедурі є ряд відмінностей. Наприклад, у Німеччині та Швеції обов'язковою умовою є присутність від двох до шести свідків, а у Італії необхідним є попереднє повідомлення про укладення шлюбу. У більшості країн обов'язковою є присутність наречених під час укладення шлюбу, однак існують і винятки. У Мексиці можливе укладення шлюбу через довірену особу. В Україні ж реєстрація шлюбу обов'язково відбувається в присутності наречених [5, с. 187].

Найбільш поширеним способом укладання шлюбу в цивільній формі є отримання сертифіката реєстратора. У цьому разі кожна з осіб, які укладають шлюб, повинна зробити оголошення у формі заяви

реєстратору в тому місці, де вона проживає хоча б останні сім днів. Іноді законодавства певних країн передбачають необхідність отримання дозволу компетентного державного органу або релігійної установи на укладання шлюбу. Часто це може траплятися в разі укладання шлюбу з іноземцем.

Законодавство про шлюб і сім'ю зарубіжних країн установлює також перелік обставин, які є перешкодою для реєстрації шлюбу. Насамперед це наявність родинних зв'язків між нареченими. Не завжди однаково регулюються законодавчими актами питання щодо реєстрації шлюбу між усиновителями та усиновленими або за участі їхніх родичів. У більшості країн забороняються шлюби між усиновителями й усиновленими. Не може бути укладено шлюб також, якщо хоча б один із майбутнього подружжя перебуває в іншому офіційно зареєстрованому шлюбі. Для того щоб укласти новий шлюб, необхідно припинити попередній. Згідно ст. 39 Сімейного кодексу України (Далі СК України) передбачено підстави визнання шлюбу недійсним та ст. 40 визнання недійсності за рішенням суду [6].

На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що матеріальні та формальні умови укладення шлюбу у різних країнах суттєво відрізняються, тому неможливо здійснити уніфікацію шлюбно-сімейного законодавства. А, отже, визначального значення набуває колізійне регулювання шлюбних відносин у міжнародному приватному праві. При практичному вирішенні подібних колізійних проблем у сфері шлюбно-сімейних відносин недостатньо знати лише колізійну норму і положення законодавства держави, до якої вона відсилає. Потрібно також передбачити можливість зворотного відсилання і відсилання до права третьої країни та враховувати положення чинних міжнародних конвенцій та договорів між державами, які певним чином регламентують вирішення тих чи інших колізійних проблем.

Список використаних джерел:

1. Чепис О.І. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту кваліфікацій/ О.І. Чепис// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – № 42. – С. 98-103.
2. Розгон О. Колізійні питання укладання шлюбу з іноземним елементом/ Ольга Розгон // Visegrad Journal on Human Rights. – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_2/31.pdf.
3. Овчаренко А. Визнання реєстрації та розірвання шлюбу за двосторонніми міжнародними договорами, укладеними Україною / А. Овчаренко // Юстиніан: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua.

4. Лопата Н. Особливості реєстрації шлюбу за участю іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні / Н. Лопата, Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2015.

5. Шимон С. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: [навчальний посібник] / С. Шимон. – К.: КНЕУ, 2004. – 220 с. – С. 207.

6. Сімейний кодекс України: Кодекс України № 2947-III від 10.01.2002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14?nreg=2947-14>

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кислицька М.К.

студент,

Національна Академія служби безпеки України

НОВІ ПРАВИЛА ОБРОБКИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасному світі неможливо уявити життєдіяльність людини без надання інформації про себе іншим членам суспільства, державним органам, громадським організаціям та навіть онлайн-магазину для замовлення товарів. Через широке розповсюдження інформаційних систем і технологій стало набагато складніше контролювати обробку, використання, зберігання і захист персональних даних. Адже в разі порушення вищевказаних процесів це буде вважатися несанкціонованим втручання у особисте життя людини і порушення її права на приватність. Разом з прогресивним розвитком сучасних технологій і їх позитивного впливу на світ з'явилося також безліч проблем пов'язаних з ними.

Одна з головних проблем у сфері захисту персональних даних – це контроль за даними і неможливості їх незаконного витоку та використання без цільового призначення. У зв'язку з цією проблемою, яка виникла в час піку розвитку інформаційних технологій Європейський парламент вирішив змінити політику і механізм захисту персональних даних. З 1995 року захист персональних даних регулювався Директивою 95/46/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи «Про захист персональних даних». Ця Директива була підготовлена з метою наповнення реальним змістом та розширення викладених у Конвенції 108 принципів права на приватність [1, ст. 22]. Дану Директиву націоналізували всі країни Європи, в тому числі і Україна, яка на основі даної Директиви створила закон «Про захист персональних даних».

Але як зазначено вище у зв'язку з дуже швидким розвитком технологій і інтернету і з тим, що контролювати і захищати на законодавчому рівні персональну інформацію стає дедалі складніше Європейський парламент створює загальний Регламент ЕС 2016/679 від 27 квітня 2016 р. (GDPR – General Data Protection Regulation.) Даний регламент, який має пряму дію в 28 країн Європейського Союзу замінить

Директиву про захист персональних даних 95/46/ЕС від 24 жовтня 1995 року [2]. Новий регламент надає резидентам ЄС інструменти для повного контролю над своїми персональними даними. Новий регламент замінює контролюючий орган 29 робочу групу на Європейську Раду із захисту даних (European Data Protection Board – EDPB).

У цій статті ми проаналізуємо нові правила обробки персональних даних в ЄС і ключові вимоги для компаній та організацій для адаптування до нового закону.

Почнемо з основних принципів Загального регламенту по захисту даних:

1) Законність, справедливість і прозорість. Персональні дані повинні оброблятися законно, справедливо і прозоро. Будь-яку інформацію про цілі, методи та обсяги обробки персональних даних слід викладати максимально доступно і просто.

2) Обмеження мети. Дані повинні збиратися і використовуватися виключно в тих цілях, які заявлені компанією (онлайн-сервісом).

3) Мінімізація даних. Не можна збирати особисті дані в більшому обсязі, ніж це необхідно для цілей обробки.

4) Точність. Особисті дані, які є неточними, повинні бути видалені або виправлені (на вимогу користувача).

5) Обмеження зберігання. Особисті дані повинні зберігатися в формі, яка дозволяє ідентифікувати суб'єктів даних на термін не більше, ніж це необхідно для цілей обробки.

6) Цілісність і конфіденційність. При обробці даних користувачів компанії зобов'язані забезпечити захист персональних даних від несанкціонованої або незаконної обробки, знищення та пошкодження [2].

Зазначимо нові ключові вимоги даного регламенту.

Посилена відповідальність за порушення правил обробки персональних даних. Порушення даного правила буде коштувати компанії 20 мільйонів євро або 4% річного глобального доходу компанії.

Відтепер компанії зобов'язані повідомляти регулюючі органи (а в деяких випадках і суб'єктів даних) про будь-які порушення, пов'язаних з персональними даними протягом 72 годин після виявлення такого порушення.

Європейські користувачі мають право запитувати підтвердження факту обробки їх даних, місце і мету обробки, категорії оброблюваних персональних даних, яким третім особам персональні дані розкриваються, період, протягом якого дані будуть оброблятися, а також уточнювати джерело отримання організацією персональних даних та вимагати їх виправлення. Більш того, користувач має право вимагати припинення обробки своїх даних.

Передбачено право на забуття (right to erasure, right to be forgotten), яке дає європейцям можливість видаляти свої особисті дані за запитом щоб уникнути їх розповсюдження або передачі третім особам. Це не нове право, воно також є в чинній Директиві. Суд справедливості ЄС (CJEU – Court of Justice of the European Union) в рішенні по справі Google Spain в 2014 році роз'яснив, що суб'єкти даних мають право на видалення інформації про них з результатів пошуку, якщо вона не становить суспільного інтересу. Однак, право на забуття поширюється не тільки на пошукові системи. Будь-яка компанія, обробна дані, повинна видаляти будь-які персональні дані за запитом, якщо це не суперечить інтересам суспільства або іншим фундаментальним правам європейців.

Право на переносимість даних (right to data portability) є новацією в правилах обробки даних ЄС, введене GDPR. Дане право полягає в тому, що компанії зобов'язані надавати безкоштовно електронну копію персональних даних іншій компанії на вимогу самого суб'єкта персональних даних.

GDPR встановлює високі вимоги щодо форми отримання згоди на обробку даних. Згода особи на одне обробку його персональних даних має бути виражене у формі затвердження або у формі чітких активних дій користувача. Згода на обробку персональних даних буде недійсною, якщо у користувача не було вибору або не було можливості відкликати свою згоду без шкоди для самого себе. Якщо користувач дав згоду на обробку своїх персональних даних, контролер повинен мати можливість продемонструвати це. Контролер виступає у вигляді суб'єкта, який несе юридичну відповідальність, а процесор – це той, хто оброблює інформацію. Також використовувати за замовчуванням поля про згоду з уже поставленої галочкою або інші методи отримання згоди за замовчуванням. Згода також не може бути вираженою у вигляді мовчання або бездіяльності користувача. Інформація про порядок відкликання згоди на обробку персональних даних повинна бути розміщена таким чином, щоб користувач міг легко її знайти.

Важливим нововведенням є захист дітей від незаконного збирання і розповсюдження персональних даних, адже діти менш усвідомлені в цьому питанні і не розуміють ризики. Тому регламент запровадив, що згоду на обробку персональних даних має бути авторизоване батьками або законними представниками. Віковий ценз від 13 до 18 років встановлюється різними країнами окремо.

І останнє, що ми роздивимось в даному Регламенті – це те, що буде назначатися відповідальний за захист персональних даних. Дана потреба відноситься до великих компаній, які займаються масштабною обробкою

персональних даних. Наприклад, медичні записи або відомості про судимість. В даному випадку організація може добровільно назначити на посаду певну особу і публічно опублікувати інформацію про таку особу та відправити цю інформацію національному регулятору по захисту персональних даних відповідної країни ЄС.

Загальний регламент по захисту персональних даних є новим важливим законодавчим документом, який суттєво підвищує рівень захисту персональних даних в ЄС і за його межами. Реформа дає чіткі правила, які повинні дотримуватися у даній сфері. Регламент вступає в законну силу 25 травня 2018 року.

Список використаних джерел:

1. Посібник з європейського права у сфері захисту персональних даних. – К.: К.І.С., 2015. – 216 с.
2. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A31995L0046>
3. Загальний регламент щодо захисту даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gdpr-info.eu/art-37-gdpr/>

Лигун Є.А.

студентка;

Калмикова О. С.

кандидат юридичних наук, асистент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Унікальність правової природи Європейського Союзу (далі – ЄС) певним чином відображається у взаємній діяльності ЄС та Ради Європи. Визначення юридичної сили Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) для ЄС, як специфічного міждержавного утворення, викликає низку проблемних питань. З одного боку, приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) розширило б механізми захисту прав громадян ЄС. Проте, з іншого боку, існування в інституційній системі ЄС Суду ЄС створює суперечність щодо юридичної сили рішень

та взаємодії двох судових органів – Суду ЄС та Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Правові аспекти приєднання ЄС до ЄКПЛ закріпилися у новій редакції ч. 2 ст. 6 Договору про ЄС, яка набула чинності на підставі Лісабонського договору у 2009 р., зазначено: «Союз приєднується до ЄКПЛ. Це приєднання не впливає на повноваження Союзу, визначені Договором». Таким чином, була закріплена можливість приєднання ЄС до ЄКПЛ. Більш того, до установчих договорів ЄС було додано Протокол № 8 щодо п. 2 ст. 6 Договору про ЄС стосовно приєднання до Союзу до ЄКПЛ, який передбачає, що угода про приєднання має відповідати певним умовам, зокрема, передбачати збереження специфічних особливостей права ЄС та всього Союзу та забезпечити, щоб приєднання ЄС не впливало на його повноваження або повноваження його інститутів [1]. У свою чергу Протокол № 14 до ЄКПЛ передбачає доповнення ст. 59 новим пунктом 2: «До цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз.».

Суд ЄС дотримується прецедентного права ЄСПЛ, щодо визначення змісту основних прав Співтовариства (нині ЄС) Суд ЄС визнав «особливе значення» ЄКПЛ. Проте слід також вказати, що, хоча за загальним принципом захисту прав людини Суд ЄС визнав права, гарантовані ЄКПЛ, і той факт, що ЄКПЛ також є складовою традицій держав-членів, він ніколи не заявляв, що ЄКПЛ або рішення ЄСПЛ матимуть обов'язкове значення для ЄС до приєднання [2].

Натомість практика Суду ЄС нерідко демонструє автономність застосування та тлумачення ним прав і свобод людини на відміну від ЄСПЛ. Конфліктною площиною між ЄС та ЄСПЛ у сфері прав людини називають щонайменше: а) систему надання біженцям притулку в ЄС на основі так званого Дублінського регламенту ЄС (близько 1 000 заяв щодо порушення норм ЄКПЛ про вирішення питання про депортацію біженців із держав-членів ЄС чекають свого вирішення у ЄСПЛ); б) практику застосування у ЄС Європейського ордеру на арешт, що, як стверджується, значно розходиться з усталеною практикою ЄСПЛ щодо застосування ст. 3 і 6 ЄКПЛ; в) антимонопольну практику ЄС з її надзвичайно високими штрафами і невинувато великими повноваженнями Європейської Комісії з розслідування порушень і накладення штрафів [3].

Існує 2 висновки Суду ЄС щодо неможливості приєднання ЄС до ЄКПЛ. Першим Висновком Суду ЄС 2/94 (1996 р.) Суд зазначив про неможливість приєднання ЄС до ЄКПЛ, яка обґрунтовувалась відсутністю у ЄС відповідної компетенції, яка не була передбачена

Установчими договорами. [4] Висновок 2/13 від 18 грудня 2014 року передбачає оцінку Судом ЄС проекту Угоди, що має бути укладена відповідно до Протоколу № 8 щодо п. 2 ст. 6 Договору про ЄС. Оцінка має ключову тезу: якщо приєднання ЄС до ЄКПЛ відбудеться відповідно до правил та процедур, що визначені у Проекті Угоди, то буде створено ризики руйнації базових засад конституційної системи ЄС [4].

В основу Угоди приєднання ЄС до ЄКПЛ був покладений принцип спільної відповідальності – Суд ЄС висловлює свою позицію щодо вирішення справи до винесення остаточного рішення ЄСПЛ, у випадку коли і держава-член і ЄС визнаються такими, що порушили статті ЄКПЛ. Положення Угоди надає Суду ЄС вагому роль у сфері прав людини, наділивши Суд ЄС компетенцією ухвалювати рішення про відповідність акта ЄС ЄКПЛ. Проте, Висновок Суду ЄС 02/13 вважається у більшій мірі політичним, а не юридичним – Суд ЄС використовував деякі суперечливі аргументи щодо неможливості приєднання до ЄКПЛ, таким чином ускладнивши процес приєднання ЄС до ЄКПЛ.

Після приєднання, у першу чергу, вирішальне значення матиме сприяння налагодженню судового діалогу. Чезаре Романо, описуючи взаємодію між двома судами, говорив так про цей діалог: узгоджена робота судів (*jurisprudential teamwork*). Існує вражаюча кількість справ, котра показує, що завжди Суд ЄС брав до уваги думку Європейського суду з прав людини. З другого боку, свобода розсуду виявиться потужним засобом узгодження різних підходів і ставлення до прав людини в ЄС. В іншому разі існуватиме ризик, що так звана «зворотна дискримінація» («*reverse discrimination*») – ЄСПЛ матиме можливість застосовувати положення Хартії стосовно ЄС і його держав-членів, а норми Конвенції – до Високих Договірних Сторін, діючи «дискримінаційно», а *contrario* держав-членів, які обмежені у своїй діяльності вищими стандартами прав людини, закріпленими у Хартії [5].

Незважаючи на існування Хартії основних прав Європейського Союзу, яка вважається первинним джерелом, у праві ЄС відсутній механізм щодо її застосування. Перевірка актів на відповідність стандартам прав людини не є головною задачею Суду ЄС, а лише торкається даних питань в контексті справ, які він розглядає. Тому, Зважаючи на наднаціональний характер ЄС, на обов'язкову дію актів, що приймаються інституціями, приєднання його до ЄКПЛ є важливим та необхідним, оскільки це запровадить механізм захисту прав та свобод людини в межах ЄС в цілому, а не лише відповідно до зобов'язань держав-учасниць.

Список використаних джерел:

1. Комарова Т.В. Практика Суду Європейського Союзу щодо приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/322725260_Praktika_Sudu_Evropejskogo_Souzu_s_odo_priednanna_ES_do_Konvencii_pro_zahist_prav_ludini_i_osnovopolozhnih_svobod
2. Хроновскі Н. Формування єдиного європейського стандарту прав людини: приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. – 2013. – № 1-2. – С. 14-27. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=evrpr_2013_1-2_4
3. Добрянський С. Хартія основних прав Європейського Союзу: здобутки та перспективи // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. – 2014. – Вип. 59. – С. 9-16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2014_59_4
4. Сердюк О.В. Перешкоди приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: Висновок Суду Є С 02/13 (18.12.2014). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9795/1/Serdyk.pdf>
5. Заккароні Дж. Вплив приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на структуру судових органів в Європі – 2013. – № 1-2. – С. 34-50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evrpr_2013_1-2_6.pdf

Сайгак Л.С.

студентка,

Науковий керівник: Тичина В.П.

асистент,

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасну епоху глобалізації значення міграції зростає настільки, що різні міжнародні організації, лідери національних держав відносять пов'язані з нею ризики і загрози до найважливіших завдань, які необхідно вирішувати в першу чергу. В'їзд мігрантів на територію тієї чи

іншої країни супроводжується не тільки політичними проблемами (втрата легітимності у населення тих політичних сил, хто підтримує мігрантів в їх русі до переселення в більш розвинені країни), а й пов'язана з тим, що сучасні європейські держави переживають чергову хвилю міграції, яка несе з собою зміну демографічної ситуації в країнах Європейського союзу (далі – ЄС), а також проблему інтеграції мігрантів у відповідні суспільства [1, с. 41].

На сьогодні органи та установи ЄС відчують зростаючий тиск з боку корінного населення, незадоволеного незаконними діями мігрантів, а також самих біженців, які не погоджуються з політикою їх матеріального забезпечення. Серйозно загострилася проблема безпеки. Але основною небезпекою для ЄС, як єдиного політичного проекту, є та обставина, що політика, яка проводиться в сфері міграційних процесів, продемонструвала слабку здатність держав-членів ЄС віднайти консенсус щодо гострих питань.

Варто зазначити, що міграційні процеси в кінці ХХ – початку ХХІ ст. детермінуються двома найважливішими факторами: глобалізацією світової спільноти (що веде до прозорості кордонів) і модернізацією або переходом країн від індустріального до постіндустріального типу розвитку.

По-перше, міграція ніколи не була випадковістю або просто аберацією розвитку. Будь-які суспільні трансформації, політичні конфлікти, зміни тощо завжди супроводжувалися переміщенням людей. Феномен міграції полягає в тому, що попри видиму інертність, вона завжди адекватно реагувала на зміни, які мали місце в суспільстві. Зростання міграції під впливом глобалізації посилює її роль в суспільствах. Це підтверджує зростання уваги до міграційних процесів з боку влади, науковців, політиків, підприємців [2, с. 215].

На сьогоднішній час демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн та потреби ринку праці надзвичайно сильно впливають на міграційну політику ЄС. Так, природній приріст населення країн ЄС невинно скорочується, що несе відповідні загрози для розвитку держав та підтримання усталеного рівня життя їх громадян. За прогнозами до 2060 р. населення європейських країн буде поступово скорочуватися [3, с. 19].

Щодо міграційної політики ЄС, то сьогодні її здійснюють такі політичні наднаціональні інститути, як Європейська Рада; Європейська комісія, яка розробляє законодавчі пропозиції; Рада ЄС, до якої входять міністри внутрішніх справ країн (Рада Міністрів); Європейський парламент, який з 2005 р. наділений повноваженнями приймати рішення щодо політики у справах біженців [1, с. 42].

По-друге, причини сучасного переселення біженців пов'язані з дестабілізацією політичної обстановки в країнах Близького Сходу (Сирія, Афганістан) та Північної Африки (Лівія), а також процесами модернізації, які змушують мігрантів переміщатися з найбідніших держав у більш забезпечені країни, в тому числі в ЄС.

Наразі існує дві основні точки зору на проблему міграції. Більш лояльна відображає німецьке бачення поданої проблеми, тому що за допомогою мігрантів можна вирішити проблему депопуляції населення, скорочення державного боргу, економії бюджету та ін.

Негативний підхід пов'язаний з британською версією, які бояться напливу біженців із-за створення гетто в спокійному європейському регіоні, низького рівня освіченості, ісламізації, зростання етнічних конфліктів, криміналізації обстановки за рахунок нелегалів та ін. Підтвердженням доцільності існування такої позиції є те, що разом з біженцями до ЄС просочуються радикальні ісламісти, пов'язані з ІДІЛ (терористичне угруповання «Ісламська держава») та іншими терористичними організаціями, а це, в свою чергу, спричинило великі теракти в Брюсселі, Ніцці, Парижі та Лондоні впродовж останніх років.

Нинішня міграційна криза є безпрецедентною для ЄС, чий інституційні та правові механізми не були готові до такого великомасштабного припливу мігрантів. Здійснення одиничних заходів щодо обмеження припливу мігрантів не в змозі вирішити проблему в цілому. Відсутність єдиної європейської міграційної політики може стати причиною руйнування всього Шенгенського простору і похитнути основи інтеграційного пристрою в Європі. Для ЄС життєво необхідним є розробка якісно нової довгострокової стратегії в області міграції.

У зв'язку з чим більшість європейських урядів продовжують інертно впроваджувати політику «відкритих дверей» щодо біженців. Вони погодилися з пропозицією Єврокомісії додатково розселити за квотами 160 тис. біженців до вересня 2017 р. Але серед звичайних європейців зростає невдоволення ліберальною міграційною політикою ЄС [4].

Для вирішення проблеми нелегальної міграції в країнах ЄС слід вжити ряд заходів, спрямованих на: фінансування пошукових та рятувальних місій, виділення коштів та засобів для боротьби з перевізниками мігрантів, розширення мережі центрів прийому біженців для тимчасової їх дислокації й надання допомоги, спрощення легальних можливостей міграції в ЄС, перегляд і розподіл квот між країнами щодо розселення біженців під егідою ООН, виділення великих сум на програми репатріації, масова фінансова допомога північно африканським країнам з тим, щоб взагалі позбавити їхніх жителів стимулу шукати

кращої долі в країнах ЄС, а також – зміцнення контролю на зовнішніх кордонах ЄС.

Отже, однозначного уявлення про те, які шляхи виходу з європейської міграційної кризи, немає, як немає і розуміння, чи зможе ЄС впоратися з ним, і неминучими викликами своєї репутації глобального політичного, економічного, соціального лідера. Не виключено, що Європа, приймаючи потоки біженців, демонструючи лідерство в світовій гуманітарній сфері, зможе знайти компроміс і інкорпорувати їх в своє суспільство. Значною мірою це буде залежати і від глобальної економічної кон'юнктури, від ситуації на ринках праці. При будь-якому результаті досвід ЄС в регулюванні міграційних потоків має практичний інтерес для держав, яким належить зіткнутися з подібними викликами.

Список використаних джерел:

1. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних. Політичні науки. Львів, 2015. Vol. 1, Num. 2. С. 41-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2015_1_2_9 (дата звернення: 13.05.2018).

2. Бакала А. А. Міграційна криза в Європейському Союзі. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Харків, 2016. № 7. С. 215-221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2016_7_28 (дата звернення: 13.05.2018).

3. Кушнір Н. О. Сучасний стан та проблеми міграційних процесів у країнах Європейського Союзу. Міжнародний науково-виробничий журнал. Київ, 2015. С. 18-22.

URL: https://www.uniepr.km.ua/images/uploads/_4_201529.pdf#page=18 (дата звернення: 13.05.2018).

4. Кухалейшвілі Г. Проблема біженців в ЄС: Які варіанти пропонують євроскептики. Офіційний сайт 112.ua. Мігранти в ЄС. 2017. URL: <https://ua.112.ua/statji/problema-bizhentsiv-v-yes-yaki-varianty-proponuiut-ievroskeptyky-383004.html> (дата звернення: 13.05.2018).

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Конох Д.Л.

студентка юридичного факультету,

Науковий керівник: Щербина Є.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОBOB'ЯЗКІВ ГРОМАДЯНАМИ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Прагнення України до інтеграції Європейської спільноти потребує удосконалення правової національної системи, зокрема системи екологічних прав та обов'язків громадян. Добросовісне їх дотримання є певним принципом згідно з яким кожна людина має обов'язок перед суспільством, що забезпечує всебічний розвиток держави та суспільства.

Загальна декларація прав людини ст.29 встановлює, що «кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи» [1]. Отже одним із провідних принципів правового статусу громадянина є єдність прав та обов'язків.

В екологічному законодавстві протягом багатьох років увага приділялась регулюванню екологічних прав, але на даний момент бракує законодавчо закріпленого визначення поняття «екологічних обов'язків». Анісімова Г.В. кандидат юридичних наук дає таке визначення екологічного обов'язку:

«Екологічний обов'язок – це встановлена в законодавстві або договорі міра належної, суспільно необхідної поведінки, що спирається на можливість державного примусу, в якій виражаються як особисті, так і суспільні екологічні інтереси. Через екологічний обов'язок задовольняється інтерес уповноваженого в будь-якому еколого-правовому відношенні» [4].

Екологічний обов'язок є одним зі способів забезпечення екологічних прав, у мовою їхньої реальності й ефективності.

Конституцією України визначені основні елементи еколого-правового статусу громадянина (ст. 13, 50, 66 та ін.) [2], які більш детально регламентуються екологічними нормативно-правовими актами. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», містить лише ст. 12, присвячену обов'язкам громадян у галузі охорони

навколишнього природного середовища. Відповідно до неї, громадяни України зобов'язані:

а) берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

б) здійснювати діяльність з дотриманням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

в) не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів;

г) вносити плату за спеціальне використання природних ресурсів та штрафи за екологічні правопорушення;

г) компенсувати шкоду, завдану забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище [3].

На мою думку, дана класифікація не є повною і потребує вдосконалення, як і система екологічного права в цілому. На жаль, на сьогоднішній час розвитку та вдосконаленню системи екологічного права в Україні надається незначна увага, що є неприпустимим в умовах не найкращої екологічної ситуації в країні. Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, але це досить часто буває лише на папері, а в реальних заходів, що мали б значний вплив на екологічну ситуацію не багато.

Необхідно зазначити, що на даний час йде активне поширення альтернативних видів енергії, таких як сонячна, вітрова, приливна та інші. Тому екологічне право буде вдосконалюватися і поповнюватися новими нормами права, видами прав і обов'язків, що будуть потребувати систематизації. На сьогоднішній день можемо спостерігати так званий розкол на майнові і природоохоронні обов'язки, провідну роль серед яких буде відведено саме природоохоронним. Це пов'язано з перенаселенням Землі, пріоритетністю загальної охорони природи, природних ресурсів перед їх вживанням і розподілом між власниками, вичерпністю природних ресурсів і так далі.

З метою покращення екологічної ситуації Україні необхідно встановити більш жорсткий контроль і покарання за недотримання екологічних обов'язків громадянами. Також було б доречним ввести заохочувальні міри для осіб, що сприяють покращенню екологічної ситуації, встановити більше екологічних обов'язків для владних структур.

На мою думку, дотримання екологічних обов'язків громадянами і вдосконалення вже існуючої їх системи або створення повністю нової є пріоритетним напрямком роботи держави в цілому і кожного громадянина окремо. Для цього необхідно створювати глобальні екологічні програми державного рівня, роз'яснювати громадянам правові аспекти необхідності дотримання екологічних обов'язків в цілому.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. – [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Анісімова Г.В. Деякі особливості кореляції екологічних природних прав та обов'язків: канд. юрид. наук. – Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1034. Серія «ПРАВО». – Випуск № 13. – 2012. – С. 270.

Чайковська Т.Д.

*студентка юридичного факультету,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ПОНЯТТЯ «ВІДХОДИ»

Питання охорони довкілля дуже гостро постають перед людством. На перший план виступають проблеми поводження з відходами – як промисловими, так і побутовими. Ці проблеми є комплексними, адже стосуються різних аспектів – ресурсозбереження, екологічної безпеки людства, забезпечення конкурентоспроможності тощо. Проте визначення терміну «відходи» на сьогодні залишається досить суперечним, тобто ні в нормативній базі, ні серед науковців немає остаточного визначення сутності понять «відходи». Саме це ускладнює розуміння поняття «відходи», а також ускладнює проведення операцій з відходами. Проблема відходів у нашій країні, в першу чергу, пов'язана з неефективним національним законодавством щодо відходів та нераціональними методами поводження з ними.

Поняття «відходи» розглядають з різних точок зору.

Екологічний підхід ґрунтується на принципах сталого розвитку та концентрації уваги до вирішення проблеми щодо захисту навколишнього

природного середовища і здоров'я людей, раціоналізації матеріально-сировинних та енергетичних потоків шляхом повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, а також зменшення використання первинних ресурсів. З точки зору **еколого-економічної раціональності**, відходи розглядаються як потенційні джерела енергетичних та сировинно-матеріальних потоків, які можуть бути залучені у сферу виробництва і/або споживання, і вже потім – як об'єкт екологічно безпечного розміщення, знищення якого не матиме екодеструктивних наслідків у майбутньому. Натомість Підхід еколого-економічної ірраціональності, передбачає ставлення до відходів як до субстанції, яка має місце, без врахування її потенційної сировинно-енергетичної та економічної цінності, рівня екодеструкції.

Дослідженням поняття «відходи» в еколого-правовій літературі займалися наступні вчені: О.Ф. Балацький, Р.З. Берлінг, А.І. Белоусов, О. Бондар, Г. Буднік, Н. Корнякова, В. Юрескул та ін.

В.О. Юрескул визначає поняття «відходи» як будь-які матеріали, предмети, речовини, що утворюються в процесі життя та діяльності людини, функціонування свійських біологічних істот, природних і техногенних ситуацій, яких власник позбувається, має намір або повинен позбутися, та щодо яких на даний момент в Україні не існує відповідних технологій та виробничо-технологічних і/або економічних передумов для утилізації та переробки [1, с. 19]. У свою чергу, В.А. Зуєв критикує визначення відходів, надане В.О. Юрескул, і вважає, що автор не враховує питання складності відокремлення відходів від вторинних ресурсів, динамічності властивостей відходів, необхідності каскадності їх використання і досягнення ідеальної мети безвідходного виробництва [2, с. 89].

Л.О. Бондар розглядає відходи як тверді та рідинні речовини, що утворюються у процесі людської діяльності та життєдіяльності свійських тварин, які не використовуються за місцем їх утворення для виробництва матеріальної продукції та не відповідають нормативно-технічній документації на жоден з видів продукції або непридатні для виготовлення продукції, задуманої виготовлювачем, що підтверджується об'єктивними доказами, або інші речовини, на які поширюється правовий режим відходів відповідно до законодавства України [3].

У вітчизняному та європейському законодавстві існують різні визначення терміну «відходи». Так, визначення поняття відходів надається у ст. 1 Закону України «Про відходи» [4, ст. 1], згідно якого «відходи» – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають

подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Поняття «відходи» закріплено також і у ст. 1 Закону України «Про альтернативні види палива» [5, ст. 1]: відходи – шлаки та відходи промисловості, сільського господарства, комунально-побутових та інших підприємств, які можуть бути джерелом або сировиною для видобутку чи виробництва альтернативних видів палива. Вважаємо дане визначення поняття «відходів» досить вузьким, у ньому відходи розглядаються тільки з економічної точки зору, оскільки акцент ставиться тільки на тому, що відходи можуть бути джерелом для видобутку чи виробництва альтернативних видів палива, тобто у визначенні цього поняття враховується тільки напрям подальшого використання відходів, можливості отримання майбутньої економічної вигоди від їх використання, ігноруючи інші важливі ознаки відходів.

Крім того, Державний Класифікатор України «Класифікатор відходів» ДК 005-96, [6] визначає два поняття відходів, а саме: 1) Відходи – будь-які речовини та предмети, утворювані у процесі виробництва та життєдіяльності людини, внаслідок техногенних чи природних катастроф, що не мають свого подальшого призначення за місцем утворення і підлягають видаленню чи переробці з метою забезпечення захисту навколишнього середовища і здоров'я людей або з метою повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів, а також послуги, пов'язані з відходами; 2) відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. Визначення поняття «відходи» також міститься в ДСТУ 2195-99 «Охорона природи. Поводження з відходами» [7] відходи (відхід) – це речовини, матеріали і предмети, які утворюються в процесі людської діяльності, не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їхній власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Поняття «відходи» визначається також у директивах ЄС, зокрема у Директиві 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 р. [8] про відходи та скасування окремих Директив, поняття «відходи» визначається як будь-яка речовина чи предмет, котрих власник позбувається, має намір чи зобов'язаний позбутися. Як бачимо, це визначення поняття узгоджується із визначенням поняття «відходи», закріпленим у ст. 1 Закону України «Про відходи», але є більш лаконічним,

оскільки у ньому не згадуються такі ознаки відходів, як повна або часткова втрата своїх споживчих властивостей, а також неможливість подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення.

Враховуючи вищесказане, пропонуємо власне визначення поняття «відходи» – це матеріали, предмети, речовини, що утворюються в процесі людської діяльності та функціонування інших біологічних істот, природних та техногенних ситуацій, є джерелами екологічної небезпеки та поводження з якими становить екологічний ризик для навколишнього середовища, життя та здоров'я населення. На підставі здійсненого дослідження можна виокремити перелік ознак, які характеризують відходи: 1) зовнішня форма; 2) неможливість використання їх за первинним призначенням або подальшого використання в місці утворення; 3) подвійна природа: наявність екологічної небезпеки та можливість використання як джерел матеріальних та енергетичних ресурсів; 4) джерелом утворення є процеси виробництва і споживання, а також техногенні катастрофи (аварії), природні катастрофи та явища; 5) розглядаються як джерела екологічної небезпеки; їм притаманний антропогенний екологічний ризик, оскільки саме людський фактор може призвести до поводження з відходами неналежним чином, внаслідок чого можуть відбутися негативні наслідки для навколишнього природного середовища, життя та здоров'я людей.

Список використаних джерел:

1. Юрескул В. О. Правове регулювання поводження з побутовими відходами в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. О. Юрескул; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 19 с.
2. Зуєв В. А. Теоретико-методологічні аспекти формування термінологічного апарату у сфері поводження з відходами / В. А. Зуєв // Вісник Академії митної служби України. Серія : Право. – 2014. – № 2. – С. 89-95.
3. Бондар Л. О. Поняття відходів за законодавством України / Л. О. Бондар // Причорноморський екологічний бюлетень. – 2002. – № 3. – С. 8790.
4. Закон України «Про відходи» від 05 березня 1998 р. № 187/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36. – Ст. 242.
5. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14 січня 2000 р. № 1391-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 94.
6. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96, затверджений наказом Держстандарту України від 29.02.1996 р. № 89.
7. Державний стандарт України ДСТУ 2195-99 «Охорона природи Поводження з відходами», затверджений наказом Держстандарту України від 08.09.1999 р. № 167 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua>.
8. Директива 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування окремих Директив // Офіційний вісник ЄС, L 312, 22 листопада 2008 р., с. 3-30.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Галєєв Я.В.

студент,

Науковий керівник: Губанова О.В.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗЛОВЖИВАННЯ СУБ'ЄКТИВНИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ НА ІНФОРМАЦІЮ

Інформація є основою існування сучасного світу і це – aeterna veritas (з лат. – одвічна істина). Наразі, для інформаційного суспільства – це основа життєдіяльності, тому нагально стоїть питання детального юридичного регламентування обігу інформації. Сучасне українське цивільне законодавство визнає інформацію об'єктом цивільних прав та захищає її на рівні з іншими об'єктами, однак, часто доводить стикатися з таким явищем як «et legis abusu» або іншими словами – зловживання правом. Проблема зловживання правом стоїть досить гостро і з цим важко сперечатися, однак гостріше проблема постає саме у сфері доступу до інформації, що не є публічною.

Конституція України як absolutum dominium (від лат. – «абсолютна влада») у статті 32 закріпила: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» як суб'єктивне право кожної людини (відсутня вказівка на спеціальний статус, наприклад: «громадянина», а отже можливо стверджувати, що це поширюється як на резидентів, такі нерезидентів) [1].

Стаття 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), вказує, що до об'єктів цивільних прав належать: «речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага» [2].

Відповідно до статті 302 ЦК за кожною особою закріплюється право на інформацію [2], яке фактично, дублює положення Конституції України і визнається суб'єктивним, особистим немайновим правом особи. Суб'єктивним право є тому що, це визнана законом міра

можливої поведінки особи і реалізація якої, залежить тільки від особи. Сутність особистого немайнового права деталізується у статті 269 ЦК, де вказуються такі ознаки як: довічність, невідчужуваність, відсутність економічного змісту. Однак, інколи зустрічаються ситуації, коли особа виходить за межі здійснення свої цивільних суб'єктивних прав, які передбачені статтею 13 ЦК, де у частині 3 вказано: «Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах» [2]. Саме тут зустрічається формулювання «зловживання правом». Закріплення цієї екстраординарної категорії, є надзвичайно важливим для цивільного права і можливості захисту суб'єктивного права особи.

«Зловживання правом» – є досить складним поняттям і в сучасній доктрині цивільного права не вироблено уніфікованого підходу до його розуміння, однак це поняття можливо трактувати як: «вимогу до суб'єктів не виходити за межі права в процесі виконання обов'язків і реалізації прав, реалізовувати свої права належним чином» [3, с. 275]. Важливо наголосити, що «зловживання правом» можливе, лише за умови наявності в особи суб'єктивного права (на свої дії, чужі дії або права на захист). За своєю природою, «зловживання правом» може бути двох форм: 1) з наміром завдати шкоди 2) та без такого наміру. Отже, можливо говорити про наявність важливого суб'єктивного аспекту – вини особи, яка хоч і не є обов'язковою умовою цивільно-правової відповідальності, однак має відігравати важливу роль.

Говорячи про «зловживання правом» на інформацію, варто наголосити, що саме обмеження цього права встановлено статтею 34 Конституції України: «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [1], так і в Цивільному кодексі – ч. 1. ст. 302: «Збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [2]. Тобто, як конституційні норми, так і норми цивільного законодавства встановлюють межі щодо реалізації права на інформацію.

Тут важливо вказати, що законодавець розуміє під поняттям «інформація». Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про інформацію»: «інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть

бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [4]. У ст. 5 цього ж закону, наголошується: «Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб». Тобто, встановлюють додаткові межі здійснення цього права з метою унеможливлення «зловживання правом».

Важливою ремаркою є те, що Закон України «Про інформацію» у статті 26 безпосередньо встановлює види «зловживання правом», а саме: «Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини» [4]. Однак, вказані норми у більшій мірі можуть бути застосовані до конституційного законодавства, а не до цивільного, хоча можливо говорити про аналогію закону, що передбачено Цивільним кодексом України.

Однією із форм вияву зловживання суб'єктивним цивільним правом на інформацію є поширення недостовірної інформації, що впливає з положення ч. 2 ст. 302 ЦК, яка закріплює за володільцем інформації обов'язок переконатися у достовірності поширюваної інформації. Також, особливим видом зловживанням суб'єктивним цивільним правом на інформацію є втручання в особисте життя. Відповідно до ч. 2 ст. 301: «Фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб», а також ч. 3 «Фізична особа має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя» [2]. Таке зловживання є порушенням права на приватність особи (ст. 32 Конституції України). Важливо зазначити, що Закон України «Про інформацію» у статті 27 встановлює: «Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України» [4]. Такий широкий спектр санкцій є об'єктивно вмотивований суспільною шкідливістю вказаних правопорушень та з метою корисного «обігу» інформації в суспільстві.

Такі типи зловживання можуть бути як без мети завдання шкоди, наприклад, володільць інформації не переконався у її достовірності, так і з метою завдання шкоди, тобто умисна – може бути направлена на завдання шкоди діловій репутації, честі та гідності тощо (ст. 299 та 297 ЦК).

Таким чином, можна підвести підсумок, що Конституцією України, Цивільним кодексом України та законодавством України визнається суб'єктивне цивільне право на інформацію за кожною особою від народження і це право є особистим немайновим правом, а отже: довічним, невідчужуваним та з відсутністю економічного змісту. «Зловживання правом» можна трактувати як вимогу до суб'єктів не виходити за межі права в процесі виконання обов'язків і реалізації прав, реалізовувати свої права належним чином. Саме з метою недопущення «зловживання правом» на інформацію встановлюється межі здійснення цього суб'єктивного цивільного права (в Конституції України, Цивільному кодексі, Законі України «Про інформацію»). «Зловживання правом» може здійснюватися у двох формах: умисній (з метою завдання шкоди) та неумисній (без мети завдання шкоди). До видів зловживання суб'єктивним цивільним правом на інформацію можна віднести: поширення недостовірної інформації, втручання в особисте життя (порушення права на приватність).

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>
3. Осуществление и защита гражданских прав. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статут, 2016. – 416 с.
4. Закон України "Про інформацію" [Електронний ресурс] // 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

Гуйван О.П.

здобувач,

Харківський національний університет внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Згідно з ч. 1 ст. 302 ЦК, фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Як вже вказувалося, інформація може бути товаром. Вона може тиражуватися й поширюватися в необмеженій кількості екземплярів без зміни її змісту, може бути відома багатьом, а якщо зберігається на матеріальному носії – то і належати одночасно необмеженій кількості осіб. Такі специфічні

властивості інформації серйозно відрізняють її від подібних об'єктів матеріальних правовідносин, що є однією з найважливіших ознак інформації як об'єкта права взагалі й цивільного права зокрема.

З огляду на це в доктрині був запропонований підхід, згідно з яким враховувалася майнова складова інформаційного права. Оскільки інформація передається і поширюється тільки на матеріальному носії або за допомогою матеріального носія і виявляється як «двоєдність» інформації (її змісту) і носія, на якому вона закріплена [1]. Відтак, на думку авторів цієї тези, така властивість дає можливість поширити на так звану «інформаційну річ (об'єкт)» спільну і взаємозалежну дію двох інститутів – інституту авторського права й інституту речової власності. Отже, слід юридично закріпити обсяг прав з використання інформації (її змісту) особами, які володіють такою інформацією (знаннями про зміст інформації). Інформація – це формально визначені результати інтелектуальної діяльності людини [2, с. 17]. При цьому реалізація майнового права на інформацію можлива тільки шляхом її опредметнення у вигляді символів, знаків, хвиль з метою обміну нею, і у такий спосіб відбувається відокремлення інформації від її виробника або творця з метою подальшого розпорядження. Таким чином, інформація набуває здатності існувати самостійно, що підтверджує тезу про оборотоздатність інформації як окремого об'єкта правовідносин [3, с. 9].

Заперечуючи вказаний підхід, інші науковці вказують, що він, як би то не було, «не може похитнути існування головної властивості інформації – бути нематеріальним благом. Але ж застосування двох цивільно-правових інститутів, що одночасно регулюють матеріальні та особисті нематеріальні відносини, неможливе технічно й неправильне за суттю. Як особисте немайнове благо, інформація не може мати нічого спільного з майною оцінкою і в такому випадку набуває позаекономічного й немайнового змісту, є невідчужуваною у будь-якому разі, навіть якщо цього бажає особа. Це сприяє захисту права, зокрема, фізичних осіб від порушень у цій сфері. До таких належить, зокрема, право на інформацію, закріплене у ЦК (ст. 302). Тож, оцінюючи фактичний стан подібних відносин, необхідно не припуститися помилок, відомих теорії права інтелектуальної власності. Йдеться, зокрема, про проприетарну (лат. *proprietas* – власність) теорію, яка у будь-якій своїй формі знищує найважливіше – особисті немайнові права (як пов'язані з майновими, так і немайнові). Інформація як особисте немайнове право належить до найважливіших, невідчужуваних, природних, притаманних людині від народження благ – разом з благом життя, здоров'я тощо. Тому не можна допускати навіть термінологічних неточностей у цій

сфері. Так, особистим немайновим благом не можна ні «володіти», ні «користуватися», ні «розпоряджатися». Для інформаційних відносин загалом термінологічний апарат має бути набагато ширшим і враховувати названі особливості інформації як особливого нематеріального блага. Спростення, які допускає законодавець стосовно документованої інформації, не можуть слугувати взірцем для доктринальних розробок при вирішенні цієї проблеми і для застосування у судовій практиці» [4].

На наш погляд, подібні методологічні розбіжності при з'ясуванні юридичної природи інформації як об'єкта суб'єктивного права особи викликані незавершеністю нормативних розробок у даній сфері. Пояснюватися це може, зокрема, надто швидким прогресом у розвитку інформаційних технологій, а отже лавиноподібним розвитком інформаційних відносин, набуттям ними нових форм і проявів. Тож, з часом мають напрацюватися правові новели, які дозволять чітко визначити зміст права на інформацію та його невід'ємні елементи, включаючи суб'єктний та об'єктний склад і їхні сутнісні характеристики. Але окремі наукові висновки, які мають бути покладені в основу нормативної побудови регулюючого механізму, вже зроблені дослідниками питання. Передовсім, необхідно відмітити, що не всі немайнові права виникають з моменту народження, а можуть набуватися за певних обставин або умов, інакше кажучи, не належать усім без винятку фізичним особам, не всім особистим немайновим правам властива невідчужуваність, а певна категорія немайнових прав має оціночну вартість [5, с. 145-147].

Слід також погодитися з тими дослідниками, котрі обстоюють тезу про існування майнового елементу у суб'єктивному інформаційному праві особи. Так, С.О. Сліпченко вказує, що нематеріальні об'єкти мають потенційну здатність брати участь в обороті, вони віддільні, можуть бути оцінені в грошах і мати таку властивість як товарність, а права на них можуть мати економічний зміст, тобто можуть розглядатися як майнові [6, с. 52]. В інформаційному середовищі то може проявлятися і на практиці реально проявляється при здійсненні конкретних взаємин різного виду – від надання інформаційних послуг до отримання доступу до конкретної інформації на договірних засадах (приміром, продаж електронного доступу до об'єктів інтелектуальної власності). Тож, окремі науковці пропонують розділити інформаційні права на загальну та окрему складові, вказуючи, що ознаки традиційного розуміння особистих немайнових прав належать лише загальним особистим немайновим правам [7, с. 185].

Слід також вказати на інші специфічні властивості інформації, як об'єкта правового регулювання у відповідних правовідносинах. Серед них – фізична невідчужуваність, відособленість, властивість тиражування, розповсюджуваність властивість організаційної форми, властивість екземплярності. З урахуванням щойно обґрунтованих особливостей матеріальних і нематеріальних проявів інформаційних прав, слід віднести фізичну невідчужуваність інформації саме до останніх. Тож, необхідно визнати слушними спроби здійснити теоретичні побудови, за якими проводиться відмежування понять «інформація і знання про інформацію». Таким чином, постулюється, що властивість фізичної невідчужуваності інформації заснована на принципі, згідно з яким знання не можуть бути відчужені від її носія – людини, тому при передачі інформації від однієї особи до іншої і юридичного закріплення такого факту, процедура відчуження інформації замінюється передачею прав на її використання і передається разом з цими правами [4, с. 50]. Інші дослідники намагаються досягти такого ж результату завдяки відмежуванню визначень «володіти інформацією» та «володіти знаннями про інформацію». Задіюючи такий механізм, вони приходять до висновку, що мова може йти про володіння як одну зі складових змісту права власності, лише у випадку заміни поняття «інформація» на поняття «документована інформація», тобто відомості, які тісно пов'язані із матеріальним носієм. Але, у будь-якому разі, у такі способи підтверджується наявність майнового елемента у суб'єктивному інформаційному праві конкретного суб'єкта. Тож, вважаємо найбільш вдалим та доречним не змінювати термінологію, аби визнати беззаперечно існуючий характер відносин, а закріпити їх нормативно, як то пропонувалося вище.

Адже, такі властивості інформації, як можливість тиражування, наявність організаційної форми та екземплярності, яскраво підтверджує її матеріальність. Інформація, яка перебуває в обороті, переважно, має форму документа. Це юридично оформлює факт приналежності інформації, яка в ньому міститься, конкретному суб'єктові. Також мусимо зазначити, що інформація поширюється здебільшого на матеріальному носії, що робить можливим облік екземплярів інформації через облік носіїв, на яких вона міститься. Це дає змогу поєднувати змістову складову інформації з її речовим оформленням, тобто з відображенням на носії, що спричинило вже нині вживання поняття «копії документа» й сприяє розробленню механізму реєстрації інформації.

Окремі способи специфічного правової побудови регулятивних та охоронно-правових механізмів у досліджуваний сфері пов'язані зі

складною структурою об'єктного складу, який часто носить змішаний характер. Приміром, такі об'єкти, як бази даних, віднесені законодавством до результатів інтелектуальної діяльності. Вони отримують все більшого використання в самих різних галузях діяльності, особливо це питання актуальне наразі в епоху глобалізації та бурхливого процесу розвитку інформатизації із застосуванням комп'ютерів. Але, з іншого боку, важливою є наявність у бази даних, представленої у об'єктивній формі, сукупності самостійних матеріалів [8, с. 308-309].

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. При моделюванні правил поведінки учасників інформаційних взаємин, має обов'язково враховуватися, що цивільне законодавство України кваліфікує інформацію як різновид особистих немайнових прав. В даній іпостасі інформація отримує цивільно-правовий захист, притаманний як нематеріальним благам, так і об'єктам інтелектуальної творчості, і у такий спосіб проявляється специфіка особистого нематеріального права. Але, слід також враховувати, що реалізація нематеріальних благ породжує окремі майнові повноваження, пов'язані з оборотоздатністю об'єкту. Саме в цьому контекст необхідно розглядатися інформацію та правовий інструментарій її захисту. В інформаційних правопорушеннях дії зловмисника спрямовані на цивільно-правовий об'єкт – інформацію, саме порушення прав носія інформаційних прав становить предмет такого порушення. Отже предметом протиправних вчинків особи – порушника є неправомірні дії – посягання на охоронювані законом права, тоді як об'єктом необхідно розуміти інформацію як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі й навколишньому середовищі.

Список використаних джерел:

- 1.. Колобанов Д.В. Информация как объект гражданского права // Казанский государственный университет. URL: <http://uf.kgsu.ru/lib/?path=Kafedra%20GPD/Grajdanskoe%20pravo/stat%60i>.
2. Залізник В.А. Систематизація інформаційного законодавства України. Автореф. дис. канд. юри. наук – спец. 12.00.07 – К., 2011. – 20 с.
3. Белова Т.В. Правовое регулирование защиты информации и прав на нее в гражданском обороте. Автореф. дисс. канд. юрид. наук 12.00.03. – М., 2006. – 25 с.
4. Кохановська О.В. Інформація як нематеріальне благо та захист інформаційних прав згідно з Цивільним кодексом України // Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF).
5. Спасибо-Фатеева И. В. Парные права или еще одна попытка разобраться с личными неимущественными правами, сопоставить их с имущественными правами и раскрыть значимость категории «парные права» и их виды // Актуальные проблемы гражданского права (личные неимущественные права: проблемы теории и

практики применения) : сб. статей и иных материалов / под ред. Р. А. Стефанчука. – К. : Юринком Интер, 2010. – С. 139-165.

6. Слипченко С. А. Некоторые аспекты методологии исследования личных неимущественных прав / С. А. Слипченко // Проблемы гражданского права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна (22 травня 2010 р.). – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 49-52.

7. Стефанчук Р. А. Методологические проблемы системы личных неимущественных прав физических лиц / Р. А. Стефанчук // Актуальные проблемы гражданского права (личные неимущественные права: проблемы теории и практики применения) : сб. статей и иных материалов / под ред. Р. А. Стефанчука. – К. : Юринком Интер, 2010. – С. 170-192.

8. Инюшкин А.А. Особенности гражданско-правовых способов защиты прав на базы данных в Российской Федерации // Вестник самарского государственного университета. Юридические науки. – 2014. – № 9(120). – С. 308-314.

Косовець К.С.

студент,

*Харківський національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В сучасній юридичній професії, як і вже не одне століття, дуже важливим є не просто обіцянки людей чи певні стверджувальні слова, а відповідні документи, які підтверджують відповідні правові відносини.

І хоча допустима в певних випадках усна форма договору, Цивільний кодекс встановлює саме письмову форму для більшості договорів.

Письмова форма договору чи взагалі наявність певного документу дозволяє значно зекономити час, адже люди можуть просто показати відповідний документ і тим самим підтвердити правомірність вчинення тих чи інших дій.

В житті трапляються випадки коли особа не може підтвердити свій правовий статус (наприклад власника певної речі) оскільки вона втратила документи, скажімо під час стихійного лиха чи їх просто було вкрадено чи загублено.

Тому у цивільному процесі існує такий вид судочинства, який дозволяє заінтересованій особі встановлювати у судовому порядку юридичні факти або обставин, від яких залежить створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав для

подальшого здійснення відповідних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів. Ним є окреме провадження.

Щоб зрозуміти місце окремого провадження в цивільному процесі необхідно звернутися до ст. 15 ЦПК України, в якій сказано наступне: суди розглядають справи в порядку позовного, наказного та окремого провадження.

Окреме провадження займає важливе місце в цивільному процесі, оскільки є самостійним видом провадження на рівні з позовним та наказним.

Демократичне суспільство характеризується широким спектром особистих та майнових прав і свобод. Однією з форм захисту прав є захист їх в порядку окремого провадження.

Окреме провадження – це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи, або для створення умов реалізації нею особистих немайнових чи майнових прав, або для підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Завдання окремого провадження, його сутність дозволяють в судовому порядку забезпечувати належне використання своїми законними правами особам, оскільки рішення суду є преюдиціальним, а тому особа може використовувати його для підтвердження наявності чи відсутності певних юридичних фактів, певного правового статусу.

В теорії цивільного процесуального права, окреме провадження – це вид цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються ті цивільні справи, де підтверджується наявність або відсутність юридичних фактів, що визначають виникнення, зміну або припинення особистих чи майнових прав громадян або підтверджують наявність або відсутність безперечного права, а також встановлюють правовий статус громадянина.

Відповідно до ч. 1 ст. 234 ЦПК України, окреме провадження – це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

До характерних рис окремого провадження відносять:

1. Відсутність матеріально-правового спору. Але може бути спір про факт, правове становище.

2. Наявність спеціальної мети – захист прав шляхом встановлення фактів, що мають юридичне значення, або уточнення правового статусу громадянина, майна.

3. Справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, окрім положень щодо змагальності та меж судового розгляду (ч. 3 ст. 235 ЦПК).

4. Такі справи суд розглядає за участю заявника і заінтересованих осіб.

5. В деяких категоріях справ з метою запобігання матеріально-правового спору або іншого конфлікту закон встановлює обов'язкову участь прокурора або органів держави. Наприклад справи про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності суд розглядає за участю представників органів опіки та піклування.

6. Законом чітко визначена підсудність для кожної категорії справ.

7. Справи не можуть бути передані на розгляд третейського суду і не можуть бути закриті у зв'язку з укладенням мирової угоди (ч. 5 ст. 235 ЦПК).

8. При ухваленні судом рішення судові витрати не відшкодовуються, якщо інше не встановлено законом (ч. 7 ст. 235 ЦПК).

9. З метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази (ч. 2 ст. 235 ЦПК).

Також варто уточнити, що справа порушується за заявою, а тому немає позовної заяви, немає позову. Немає сторін, оскільки відсутній спір про право, а є заявники, заінтересовані особи. Немає інститутів і категорій, властивих позовному провадженню (співучасть, мирова угода, тощо).

В порядку окремого провадження (перелік не є вичерпним) суд розглядає справи про:

1) Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності.

2) Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.

3) Визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення померлою.

4) Усиновлення.

5) Встановлення фактів, що мають юридичне значення.

6) Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі.

7) Інші справи, у випадках встановлених законом (наприклад про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей).

Окреме провадження несумісне зі спором про право. Виникнення спору, підвідомчого суду, тягне залишення поданої заяви без розгляду, а заінтересованим особам роз'яснюється право на подання позову на загальних підставах (ч. 6 ст. 235 ЦПК України).

Відсутність спору про право зумовлює відсутність сторін з протилежними інтересами. Особа, яка порушила справу в порядку окремого провадження, називається заявником. Заявники належать до осіб беруть участь у справі. Якщо рішення у справі може відбитися на правах інших організацій чи громадян, то вони беруть участь у процесі як зацікавлених осіб.

Як на мене, хоч і не надзвичайним, проте доволі особливим та цікавим видом справи в окремому провадженні є справи про визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою.

Особливість таких справ полягає в тому, що в той час як в інших справах має місце мова про особу, якої безпосередньо стосується провадження, яку ми можемо побачити, оглянути (лікарями, провести експертизу), то в цьому (особливому) виді справ ми говоримо про особу, якої вже можливо і не існує.

Відповідно заяву подає виключно заінтересована в цьому особа. Такою особою може бути наприклад другий з подружжя, щоб припинити шлюб. Або скажімо інша сторона договору, який був укладений з даною особою.

Саме рішення суду стає преюдиціальним для настання певних наслідків. Так, від визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим залежить здійснення суб'єктивних прав другим з подружжя на розірвання і припинення шлюбу, спадкоємцями – на одержання спадкового майна, банком – на одержання або зняття заборгованості з особи, якій було надано позику.

Кожен вид справи має закріплений порядок вирішення в ЦПК. Однак, що стосується інших видів справ (пункт 12 зазначеного вище переліку), то віднесення цих справ до окремого провадження, порядок їх розгляду і вирішення визначається іншим законом. Хоча, здебільшого, у законодавстві не зазначається у порядку якого провадження має бути розглянута та чи інша справа у суді.

Тому з'ясування належності тієї чи іншої справи до цієї групи може здійснюватися за ознаками, визначеними поняттям і суттю окремого провадження (ч. 1 ст. 234 ЦПК України).

На завершення хотілось би зазначити підхід Комарова В.В., який у своїй монографії зазначав, що: «загальновизнана теорія окремого провадження як самостійного різновиду цивільного судочинства не є переконливою, оскільки заснована на визнанні окремого провадження, перш за все, виходячи із факту формальної законодавчої регламентації в межах цивільного процесу і цивільного процесуального законодавства».

Виходячи з цього, я припускаю можливість створення в недалекому майбутньому відповідного органу державної влади, який би здійснював функції окремого провадження сучасних судів.

Однак наразі, окреме провадження займає важливе місце в структурі цивільного процесу.

Список використаних джерел:

1. Цивільне процесуальне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. С.С.Бичкової. – К.: Атіка, 2006. – 384 с.
2. Васильєв С. В. Цивільний процес. Навчальний посібник. – Х.: Еспада, 2014. – С. 271.
3. Масюк В.В. Цивільний процес у схемах і таблицях: навч. посіб. – Харків, Право, 2014. – С. 86.
4. Штефан М.Й. Видання 2-ге, перероб. та доп., 2001, «Ін Юре», 2001.
5. Білоусов Ю.В. Університетські наукові записки, 2007, № 1 (21), с. 89.
6. Комаров В.В. Монографія «Окреме провадження», Харків, «Право», 2011, с. 10.

Мартиненко І.М.

студент юридичного факультету;

Гончарова А.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Кредитні договірні відносини в цивільному праві регулюються параграфом 2 глави 71 розділу 2 книги п'ятої Цивільного Кодексу України (далі ЦК України) [8], законами України «Про банки і банківську діяльність» [1], «Про іпотеку» [3], «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» [2], «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [7], «Про операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» [4], «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [5], «Про споживче кредитування» [6] тощо.

Поняття кредитного договору визначено в ст. 1054 ЦК України, відповідно до якої за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти [8].

Аналіз зазначеної норми, проведений з позицій виявлення характерних особливостей кредитного договору, дозволяє прийти до наступних висновків.

Виходячи з визначення наданого ЦК України, юридичними ознаками кредитного договору є:

- кредитний договір є взаємним, тобто права та обов'язки однієї сторони договору кореспондують правам та обов'язкам іншої сторони договору;

- кредитний договір являється консенсуальним, тобто вступає в силу, коли сторони дійшли згоди з усіх істотних його умов;

- кредитний договір визначається відплатним, оскільки кожна із сторін отримує певне майнове благо при його укладенні та виконанні.

Кредитний договір має особливий суб'єктний складом: законодавець чітко визначив одну зі сторін за договором кредиту – кредитодавця (їм виступає банк або інша фінансова установа. Головними ланками кредитної системи є банки та кредитні установи, що мають ліцензію НБУ, які одночасно виступають у ролі покупця і продавця тимчасово вільних коштів, що є у вільному обігу. Позичальником може бути будь-яка фізична або юридична особа, індивідуальний підприємець, якщо у них виникає обґрунтована потреба в грошових коштах, а також якщо вони здатні реально виконати зобов'язання щодо їх повернення.

Істотною умовою договору кредитування є його предмет. Предметом кредитного договору можуть бути лише грошові кошти, але в жодному разі не речі. Специфіка предмету кредитного договору обумовлена тим, що існують дві форми грошових коштів: готівкові та безготівкові. Багато в чому саме цим зумовлена наявність дискусійного питання про перехід права власності на грошові кошти за допомогою кредитного договору

Кредит – це грошові кошти, що надано за кредитним договором банком або іншою фінансовою установою (кредитодавцем) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором. Закон визначає банківський кредит як будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яку гарантію, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми. Банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Основними із них є: забезпеченість, повернення, строковість, платність та цільова направленість [9, с. 342].

Якщо позичальником є суб'єкти господарської діяльності, то вони можуть використовувати такі форми кредиту: банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний. Якщо позичальником є фізична особа, то кредит може бути надано лише у формі споживчого або іпотечного кредиту та тільки у національній грошовій одиниці.

Однією з основних характеристик кредитного договору є його зміст. Зміст договору кредиту становлять права та обов'язки сторін, які визначаються в самому тексті кредитного договору, а у разі їх відсутності виходять із вимог книги п'ятої Цивільного Кодексу України «Зобов'язальне право» та інших нормативно-правових актів національного та міжнародного законодавства. Основним обов'язком кредитодавця є надання грошових коштів (кредиту) позичальникові в розмірі та на умовах, встановлених договором, а основним обов'язком позичальника є сплата процентів та суми кредиту вчасно.

Розглядаючи юридичну характеристику кредитного договору, не можна не зазначити про форму договору та його основні положення. Форма кредитного договору є завжди письмовою [8]. Кредитні взаємовідносини регламентуються на підставі кредитних договорів, що укладаються між кредитором і позичальником тільки в письмовій формі, які визначають взаємні зобов'язання та відповідальність сторін і не можуть змінюватися в односторонньому порядку без згоди обох сторін. Якщо при укладенні кредитного договору не дотримано його обов'язкової письмової форми, то такий договір є нікчемним. У цьому разі визнання такого договору недійсним судом не вимагається.

Кожен банк чи фінансова установа розробляють свій кредитний договір для тих методів кредитування, які вони використовують. Розглянемо загальну структуру кредитного договору.

У загальних положеннях вказується: найменування сторін; вид кредиту, його сума, термін, відсотки по ньому; умови забезпечення повернення; порядок видачі та погашення кредиту; мета кредиту.

Кредитодавець повинен чітко визначити такі права, які дозволили б йому здійснити нагляд за кредитом, давати оцінку фінансового становища клієнта, щоб на ранніх стадіях виявити ознаки проблемності кредиту і мати підстави для зміни умов кредитування або припинення кредитування.

Обов'язки комерційного банку повинні також бути прописані в кредитному договорі: у встановлені терміни зазначену суму грошей перевести на рахунок клієнта; вчасно нараховувати відсотки; інформувати клієнта про зміну нормативних документів, які призводять до зміни умов кредитування і т.д.

Обов'язки клієнта, зазвичай в договорі, визначають так: позичальник зобов'язаний сплатити відсотки і повернути суму кредиту; позичальник не ухиляється від банківського контролю; позичальник зобов'язаний надати достовірну фінансову звітність; позичальник повинен дотримуватися цільового використання кредиту; позичальник зобов'язаний інформувати кредитодавця про реорганізацію чи зміну правового статусу (для юридичних осіб).

Кредитодавець може включати і такі зобов'язання для клієнта як: не виступати поручителем за зобов'язаннями третіх осіб; не продавати своїх активів; не використовувати активи в заставі по позиках третіх осіб; не допускати перестановку в керівництві та ін.

У кредитному договорі вказується термін його дії і юридичні адреси сторін, а також ставляться підписи і печатки. Всі розділи договору повинні бути спільно відкориговані між банком і позичальником. Зміни та доповнення до кредитного договору оформляються завжди в письмовій формі.

Отже, вивчивши юридичну характеристику кредитного договору, можна зробити висновки, що за цим договором кредитодавець зобов'язується надати кредит позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти. Кредитний договір є двостороннім, відплатним та консесуальним. Кредитний договір завжди укладається в письмовій формі, з дотриманням вимог чинного законодавства, в ньому зазначаються всі права та обов'язки сторін а також інші істотні умови договору.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року зі змінами та доповненнями / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV, зі змінами та доповненнями / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>
3. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV, зі змінами та доповненнями / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
4. Про операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України від 19.06.2003 № 979-IV, зі змінами та доповненнями/ Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
5. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб від 23.02.2012 № 4452-VI, зі змінами та доповненнями / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>

6. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII, зі змінами та доповненнями / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>

7. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 № 978-IV, зі змінами та доповненнями / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/978-15>

8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, зі змінами та доповненнями / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/card4#History>

9. Цивільний кодекс України: зобов'язальне право, спадкове право. Коментар основних положень / Упор. Зуб І.В. – К.: Літера, 2007.

Мкртичева М.І.

студентка,

*Київський університет права
Національної академії наук України*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ПРОДЮСЕРСТВА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Наразі інститут продюсерства в Україні отримав потужний поштовх для розвитку через основні сфери діяльності, в яких він набув розвитку: кінематографія та театральна справа. Втім, на даному етапі розвитку суспільства, глобалізаційних процесів, що проходять у країні та світі, в умовах потужного розвитку технологій, необхідно звернути увагу на необхідності визначення подальших напрямків розвитку даного інституту, що вказує на актуальність даної теми, оскільки свідчить про необхідність її дослідження на теоретичному рівні насамперед в лоні права ЄС.

Дослідженню даної тематики, в різній мірі, також присвячені роботи А.В. Аксютіної, О.О. Доценко, О.О. Корбут, К.В. Москаленко, Ю.О. Нерода.

Метою даної роботи є порівняльний аналіз розвитку інституту продюсерства в Україні та країнах Європейського Союзу (надалі – ЄС), виокремлення актуальних проблем інституту продюсерства, що потребують правового регулювання, та окреслення можливих напрямків вдосконалення чинного законодавства України.

Предмет дослідження: глобалізаційні та інтеграційні процеси в Україні, інститут продюсерства в Україні та країнах ЄС.

Об'єкт дослідження: інститут продюсерства.

Інститут продюсерства є своєрідною розгалуженою системою, цілісність якої обумовлена необхідністю досягнення окремими суб'єктами результатів продюсерської діяльності, зокрема, духовних, соціальних, культурних чи економічних, та єдиною метою, яка забезпечує одержання необхідного результату. Відповідно, для кожного інституту є характерним наявність правового регулювання як зовнішнього (наприклад, через систему законодавства), так і внутрішню (установчі, розпорядчі та організаційні акти). Не вдаючись в систему законодавства та органів, що регулюють, координують чи здійснюють нагляд за діяльністю інституту продюсерства в тій, чи іншій мірі, в межах даної роботи, вважаємо за необхідне звернути увагу на інститут продюсерства як цілісну систему, що формує власні напрямки розвитку та визначає темп розвитку сфери суспільних відносин через призму глобалізаційних, інформаційних та еволюційних процесів.

Загальна характеристика системи правового регулювання інституту продюсерства в країнах ЄС та в Україні.

Правове регулювання продюсерської діяльності в країнах ЄС зайняло свою нішу в системі медіа права (Велика Британія, Нідерланди, Словенія, Польща, Італія, Бельгія). В Україні ж інститут продюсерства не лише не набув сталої форми, а й наразі, не може бути чітко віднесений до права мас-медіа. В доктрині права, науковці, на даному етапі, хоч і виділяють кінематографічне право як інститут галузі права, втім, чомусь відносити продюсерів до суб'єктів медіа права не поспішають.

Поряд з національними асоціаціями продюсерів в країнах ЄС, в Європейському Союзі з 1990 року діє Європейська асоціація незалежних продюсерів (CEPI) створена з метою представлення інтересів незалежних продюсерів кіно та телебачення в Європі та забезпечення участі зацікавлених сторін, на національному та європейському рівнях, у створенні сильного незалежного сектору кіновиробництва та телебачення [4].

Також, в ЄС діє Міжнародна асоціація з колективного управління аудіовізуальними правами продюсерів (AGICOA), що створена понад 30 років тому для відстеження та розподілу роялті по суті на ретрансляцію продуктів незалежних продюсерів, є нейтральною та працює без будь-якого національного упередження, і всі власники прав розглядаються однаково, незалежно від їх комерційної ваги та важливості [3].

Міжнародна федерація асоціацій кінопродюсерів (FIAPF), започаткована в 1933 році, яка є єдиною в світі організацією кіно- і телепродюсерів. Мета: допомога у формуванні політики та координації

політичних дії у медіа сфері, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та боротьби з піратством, розгортання цифрових технологій та їх вплив на ланцюжок аудіовізуального значення, торгові питання [5].

В Україні діє Асоціація продюсерів України, що заснована в 2006 році, яка представляє інтереси зі збору та виплат роялті за використання аудіовізуального контенту не тільки продюсерам і кіностудіям, а й авторам українських фільмів, є єдиним на території СНД прикладом, коли в питанні отримання доходу від використання прав на фільми об'єдналися автори і продюсери [2].

У зв'язку з глобалізаційними процесами в Україні також була створена Асоціація з управління аудіовізуальними правами «АРМА-Україна» (ARMA UKRAINE) у 2011 році, сфера діяльності якої представництво інтересів прав власників в аудіовізуальній сфері, а також управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторських і суміжних прав в сфері використання і ретрансляції аудіовізуальних творів, інших об'єктів права в аудіовізуальній сфері, що розміщуються та розповсюджуються в будь-якій формі (також і в електронно-цифровій), в тому числі на телевізійних каналах, у телекомунікаційних, кабельних та інформаційних мережах, в закладах громадського харчування та готелях, а також в сфері збору та розподілу зборів за приватне копіювання аудіовізуальних творів [1].

В 2016 році було створено Українську аудіовізуальну фундацію, що має на меті розробку проектів і програм в галузі вітчизняної кінематографії та пошуки джерел фінансування їх реалізації [2].

На сьогодні, Асоціація продюсерів України є членом СЕРІ та AGICOA, FIAPF.

Загалом, в Україні серед продюсерів, якого інколи називають «директор» або «керівник», розрізняють: кінопродюсерів, театральних продюсерів та музичних продюсерів. Звичайно ж, професія продюсера в країнах ЄС більш диференційована та має такі різновиди, наприклад, як продюсерів комп'ютерних ігор та продюсер веб-сайтів та інших. Різноманітність та диференціація професії продюсера не є обмеженою, оскільки в процесу розвитку суспільних відносин, з врахуванням сфери діяльності продюсера, окремі організаційні функції, які за своєю належать продюсерам, можуть бути переделеговані іншим особам, які спеціалізуються на вирішенні окремих етапів на шляху до реалізації завдання з організації або організації і фінансування виробництва (створення) та розповсюдження певного продукту на відповідному ринку.

Наразі, в Україні, як і в світі, отримали розвитку інноваційні технології, а політичний курс України спрямований на входження до ЄС. Визначені чинники мають рушійний вплив на розвиток інституту продюсерства. Тому, в умовах євроінтеграції та розвитку технологій ми можемо говорити про необхідність розвитку форм здійснення продюсерської діяльності, пов'язаними із просуванням інноваційних та ІТ-технологій. Міжнародні інституції ЄС вже тривалий час працюють над освоєнням нових ринків та адаптацією законодавства до вимог сучасності, в той час як Україна лише стала на цей шлях.

Тому, проаналізувавши розвиток інституту продюсерства в Україні та Європі вважаємо за необхідне створити при Асоціації продюсерів України 1) консультативну раду, одним із основних завдань якої буде здійснення правового аналізу та виокремлення напрямків адаптації законодавства України до стандартів та законодавства ЄС, а також здійснення інших функцій необхідних для забезпечення виконання покладених на раду завдань; 2) робочу групу для проведення тренінгів, круглих столів, та виконання інших завдань, спрямованих на розвиток продюсерської діяльності в специфічних сферах суспільної діяльності; 3) благодійний фонд для збору коштів на забезпечення розвитку продюсерської діяльності в специфічних сферах суспільної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Асоціація з управління аудіовізуальними правами «АРМА-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arma-ua.org>
2. Асоціація продюсерів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.producer.com.ua>
3. AGICOA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.agicoa.org/english/toolsandhelp/download.html>
4. European Coordination of Independent Producers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cepi.tv>
5. International Federation of Film Producers Associations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fiapf.org>

Пишна В.О.

студент,

Університет митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРФІЦІЮ ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Суперфіцій відомий ще з часів Стародавнього Риму і є правовою конструкцією «користування чужою земельною ділянкою для забудови». У законодавство України цей інститут був введений Цивільним кодексом України у 2003 році. З внесенням змін до Земельного кодексу України 2001 року інститут суперфіцію дістав своє закріплення у Главі 16-1.

Здавалося б, для повноцінного регулювання даного інституту двох таких законодавчих актів було б достатньо. Проте, проаналізувавши зміст глав ЦК та ЗК України, можна зробити висновок, що дуже багато питань щодо суперфіцію є не вирішеними у чинному законодавстві.

Найяскравішим прикладом є ст. 413 ЦК України, яка визначає сутність права користування чужою земельною ділянкою для забудови, характеризуючи його як право власника земельної ділянки. Крім того, вона вказує на характерні риси права користування чужою земельною ділянкою для забудови та визначає підстави виникнення такого права. Проте визначення права користування чужою земельною ділянкою для забудови згадана норма безпосередньо не містить. Натомість його сутність розкривається за допомогою опису прав учасників цих відносин [2, с. 143].

ЗК України у ст. 1021 також визначає, що право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) виникає на підставі договору між власником земельної ділянки та особою, що виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для таких потреб [1, с. 108]. Таке визначення має нечіткий характер, оскільки надто схоже на визначення оренди землі.

Також виникає багато питань при аналізі підстав виникнення суперфіцію, які визначені у перелічених законодавчих актах. Акцентуючи увагу на договірній природі суперфіцію, законодавець не уточнив, який саме договір є підставою для встановлення суперфіцію: договір оренди земельної ділянки для забудови або ж з окремого договору суперфіцію. Таким чином, на практиці виникають розбіжності з приводу визначення та розкриття поняття договір, яке згадане ЦК та ЗК України [4, с. 320].

Вважаю, що проблема договору як підстави виникнення суперфіцію є однією з найважливіших і найнагальніших для вирішення

шляхом прийняття відповідних уточнень законодавцем у вигляді внесення змін до ЦК України. Перш за все, це пояснюється тим, що на практиці до договірних відносин суперфіцію застосовуються норми про оренду землі, а до відносин оренди землі – норми про суперфіцій. Аналіз практики вирішення спорів господарськими судами свідчить, що навіть судами не завжди правильно визначається правова природа договору суперфіцію, який ототожнюється з договором оренди землі. Прикладом цього є Постанова Вищого господарського суду України від 23.10.2007 р., в якій суд вказав на помилковість застосування Одеським апеляційним судом господарської області норм про суперфіцій до відносин оренди землі і зазначив, що договір оренди землі та договір суперфіцію підлягають окремому правовому регулюванню та мають властиві їм особливості [3].

Пугач В.М, у своїй роботі «Колізії правового регулювання суперфіцію» пише про недоліки майже кожної статті ЦК України у главі, що регулює суперфіцій. Серед таких у роботі згадується проблема обов'язковості державної реєстрації договору суперфіцію, адже чинним законодавством встановлено лише необхідність реєстрації права суперфіцію, що виникає, відповідно, на підставі договору. Питання оплати за земельну ділянку також є неоднозначним [5, с. 36].

Отже, питання правового регулювання суперфіцію є настільки заплутаним, що дійти до однозначної думки з приводу тих чи інших питань фахівці сьогодні не можуть. Існуюча законодавча база не дає відповідей на всі питання, які виникають, а лише спричиняю появу нових. Тож досить логічним є пропозиція щодо створення спеціальної законодавчої бази та належної правової регламентації інституту суперфіцію. З прийняттям відповідного закону суперфіцій отримає своє визнання серед землекористувачів, а також існуючі колізії та проблеми на теоретичному рівні будуть усунуті.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України від 25.01.2002 р. – 2002. – № 3. – Ст. 27.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 р. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
3. Вищий господарський суд України. Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами від 01.01.2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Кутателадзе В.О. Право забудови на чужій земельній ділянці за цивільним законодавством України // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – С. 318-324.
5. Пугач В.М. Колізії правового регулювання суперфіцію // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – № 6. – С. 35-38.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бугро А.І.

студент,

Інститут управління і права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Конституцією України, що є Основним Законом, Україна визначається як правова держава (ст.1) [1]. Правовою є держава, в якій досягнуто такий рівень організації влади, який забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, в якій сформовано громадянське суспільство. Іншими словами, у такій державі забезпечується реалізація, охорона і захист прав, свобод і законних інтересів людини.

Правова держава забезпечує доступність правосуддя. Конституція України передбачає судовий захист прав і свобод людини і громадянина (ст. 55) [1]. Вчені визначають доступність правосуддя наступним чином. Наприклад, Овчаренко О.М. вважає, що «доступність правосуддя» служить фундаментом, на якому засновується судовий устрій і безпосередньо процес вирішення справ, що належать до юрисдикції суду [2, с. 33]. Російські правники Ю. А. Дмитрієв і Г. Г. Черемних відносять доступність правосуддя саме до територіальної наближеності судових установ до осіб. І. В. Назаров слушно зазначає, що принцип доступності правосуддя означає, що доступ громадян до правосуддя забезпечується установленим порядком розгляду й перегляду спорів, виконанням судових рішень, устроєм судової системи [3, с. 112]. Отже, доступність правосуддя є багатоаспектна принципом цивільного процесу, і його зміст не просто визначити однозначно.

Важливе значення у формуванні принципу доступності правосуддя і закріплені його у національному законодавстві мало закріплення цього принципу у міжнародно-правових актах. Так, європейське співтовариство визнало право особи на судовий захист як одне із фундаментальних прав людини, закріпивши відповідне положення у п.1 ст. 6. Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію і, відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського

суду з прав людини» українські національні суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права.

У цьому контексті варто звернутися до того, як принцип доступності правосуддя розглядається Європейським судом з прав людини за позовами осіб, чиї права були порушені діями держави в особі компетентних органів. Варто зауважити, що прямо принцип доступності правосуддя у Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не згадується. Але він розкривається саме в рішеннях ЄСПЛ.

Цікаво Суд розглянув справу *«Наталії Михайленко проти України»* від 30 травня 2013 г. У цій справі суд зазначив, що відсутність у заявниці можливості самотійно звернутися до суду з заявою поновлення своєї цивільної дієздатності є порушенням права на доступ до суду, що гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції. ЄСПЛ зазначив, що обмеження права недієздатної особи на доступ до суду, що серйозно вплинуло її життя, є порушенням права на доступ до суду. Таке обмеження не можна виправдати легітимною метою, яка обмежує права недієздатних осіб діяти самотійно. Крім того, ЄСПЛ зазначив, що законодавство України не передбачає можливість автоматичного перегляду судами питання про поновлення цивільної дієздатності. На підставі вищевикладеного, Суд зробив висновок, що ситуація, в якій опинилась заявниця, призвела до порушення її права на доступ до суду [4].

Важливою зміною в українському законодавстві стало прийняття змін до Цивільного процесуального кодексу України від 03.10.2017, де ст. 300 передбачено право недієздатної особи звертатися до суду про поновлення цивільної дієздатності. Ці зміни були внесені саме з метою приведення норм українського законодавства до європейських стандартів.

В практиці ЄСПЛ цікавим є рішення *«Добертен проти Франції»*, що стосується права доступу до суду саме в контексті побудови судової системи. Суд визнав порушенням права заявника на доступ до суду з наступних підстав. Після закінчення досудового розслідування кримінальної справи громадянин Добертен вимушений був чекати на остаточне рішення суду близько 10-ти років через реформу судової системи, що провадилася у Франції. Суд встановив, що це не є достатньою підставою для виправдання загальної тривалості судового розгляду, оскільки держава не вжила ніяких заходів щодо швидкого розгляду справ, що були у «підвішеному» стані [5].

ЄСПЛ як один із елементів права на доступ до суду визнає право на виконання судового рішення, винесеного на користь особи. Так, в справі *«Hornsby проти Греції»* від 19 березня 1997 року Суд зазначив, що стаття 6 Конвенції гарантує не тільки право ініціювати судовий розгляд

справи. Це право нічого не значить без належного виконання судових рішень. Виконання судового рішення також має бути захищене, як складова принципу доступу до суду [6].

Таким чином, ЄСПЛ не залишає без уваги справи щодо порушення прав людини на доступ до суду. У статті зазначено лише декілька аспектів принципу доступності правосуддя. На жаль, визначити всі елементи цього принципу важко, оскільки він є багатограним.

На мою думку, принцип доступності правосуддя – це, насамперед, право особи ініціювати процес, безперешкодно брати в ньому участь, в розумні строки отримати судові рішення, добитися виконання цього рішення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: Монографія. – Х.: Право, 2008. – 304 с.
3. Колекснікова І. С. Доступність правосуддя в адміністративних судах як правова категорія: визначення сутності / І. С. Колекснікова // Право і безпека. – 2011. – № 4. – С. 112–116.
4. Справа «*Наталія Михайленко проти України*» від 30 травня 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.minjust.gov.ua/file/41551.docx>
5. Справа «*Добертен проти Франції*» від 25 лютого 1993. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/895eb1efa4312a8dc22580f8003dfa2d/\\$FILE/Добертен%20проти%20Франції.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/895eb1efa4312a8dc22580f8003dfa2d/$FILE/Добертен%20проти%20Франції.pdf)
6. Справа «*Hornsby проти Греції*» від 19 березня 1997 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_079

Козіній В.Г.

студент,

Науковий керівник: Кабенюк Ю.В.

асистент,

Інститут управління і права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

УДОСКОНАЛЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Питання удосконалення господарського законодавства закономірно знаходяться в центрі уваги як юридичної науки, так і правотворчої та право реалізаційної діяльності. Однією з найскладніших і найважливіших проблем вдосконалення господарського законодавства у сучасний період слід вважати кодифікацію численних законодавчих та підзаконних нормативно – правових актів, що регулюють господарські відносини.

Зазначимо, що в Україні діяльність товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю регулюється нормами які не відповідають сьогоденню Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та ЗУ "Про господарські товариства" (N 1576-XII від 19.09.91 р.). Чинне законодавство є суперечливим, фрагментарним та таким, що не відповідає сучасним вимогам щодо гнучкості й ефективності регулювання таких господарських товариств.

Актуальність даної теми полягає в тому, що внесені значні зміни до законодавства щодо регулювання господарських товариств, а саме з метою усунення зазначених недоліків Верховною Радою нарешті прийнято у 2018 році окремий комплексний Закон про товариства з обмеженою відповідальністю та з додатковою відповідальністю (проект N 4666 від 13.05.2016 р.).

Тому питання вдосконаленого законодавства щодо діяльності господарських товариств в Україні є досить актуальним на сьогоднішній день.

Серед вітчизняних науковців, що висвітлювали в останні роки проблематику вдосконалення законодавства щодо діяльності господарських товариств, можна виділити таких, як: О.А. Беяневич, О.М. Вінник, О.П. Подцерковний та ін.

Питання в Україні вдосконалення законодавства щодо діяльності господарських товариств постало через наявність багатьох недоліків в чинному законодавстві на той момент. Господарське законодавство складається з великого масиву взаємопов'язаних нормативно-правових

актів різної юридичної сили, що регулюють господарські відносини та зокрема діяльність господарських товариств, які потребують особливої уваги мали значні прогалини та нечіткості в Українському законодавстві [2, с. 109].

Серед недоліків діючого законодавства варто виділити такі:

- права учасників товариств не закріплено належним чином;
- учасникам товариства не гарантується доступ до фінансових документів товариства, що позбавляє їх можливості вчасно виявити порушення своїх прав;
- невизначеність правового механізму виключення учасника з товариства;
- неможливість створення в ТОВ такого органу, як наглядова рада тощо [3].

На сьогоднішній день найпопулярнішою формою є товариства з додатковою відповідальністю (ТДВ) і товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Саме через цю причину було створено окреме законодавство щодо діяльності саме товариств з обмеженою та додатковою діяльністю.

Так, однією з основних новацій даного документа є зняття обмеження на максимальну кількість учасників ТОВ, яка не могла бути більше 100 осіб. Зокрема, законом визначено:

2) виключення інформації про розмір статутного капіталу та переліку учасників товариства з переліку відомостей, що підлягають обов'язковому закріпленню у статуті;

3) скорочення з одного року до шести місяців строку на внесення вкладів при створенні товариства та встановлення строку в один рік на внесення додаткових вкладів при збільшенні розміру статутного капіталу;

4) можливість утворення наглядової ради, яка має контролювати та регулювати діяльність виконавчого органу товариства;

5) нові правила виходу учасника з товариства;

6) перехід частки до спадкоємця або правонаступника учасника товариства [4, ст. 6-56].

Виходячи з вищенаведеного можна дійти висновку що й справді йде на користь регулюванню господарських товариств вдосконалене законодавство. На мою думку удосконалене законодавство є позитивними змінами. Адже зміни певних частин норм, які були вже застарілі та не відповідали вимогам сьогодення назрівали на протязі певного часу й була певна об'єктивна необхідність у більш детальному та досконалому

врегулюванні діяльності товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю.

Але разом й з цим приходять інші проблеми, які можуть спричиняти не кваліфіковані спеціалісти в даній сфері які були прямо прив'язані до старого законодавства щодо регулювання господарських товариств. Та тільки застосування цих норм на практиці допоможе виявити прогалини та суперечності.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.05.2018)
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України № 2275-VIII від 06.02.2018 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 14.05.2018)
3. Конституція України від № 254/96-ВР від 28.06.1996 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 14.05.2018)
4. Гелич Ю.О. Щодо питання про вдосконалення господарського законодавства України: Матеріали круглого столу, 2 грудня 2014 [Текст]. – К., 2014. – 115 с.
5. Компанія «Дінай» Господарське законодавство України: Огляди законодавства URL: <http://dinai.com/ua/overview/4134> (дата звернення 14.04.2018)

Овчаренко К.В.

студентка,

Науковий керівник: Аганіна А.О.

кандидат юридичних наук, асистент,

Запорізький національний університет

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ: СВІТОВІ ТА УКРАЇНСЬКІ ПІДХОДИ

Важливою складовою механізму ринкової економіки є конкуренція – економічний процес взаємодії і боротьби товаровиробників за найбільш вигідні умови виробництва і збуту товарів, за отримання найбільших прибутків. Добросовісна конкуренція сприяє розвитку і успіху підприємства. Однак, змагання в середовищі суб'єктів господарювання за споживчий попит на ринку може здійснюватися як сумлінно, так і такими методами суперництва, що завдають шкоди споживачам, конкурентам і суспільству в цілому. У даному випадку мова йде про недобросовісну конкуренцію – явище вкрай небажане для української

держави в період побудови ринкових відносин, що відповідають світовим стандартам.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні правових, економічних проблем виявлення явища недобросовісної конкуренції в Україні враховуючи зарубіжний досвід.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної проблеми зробили такі видатні вчені, як О. Безуха, З. Борисенко, І. Дахна, А. Дерінгера, В. Гладкої, І. Коваль, О. Кондратьєвої, С. Кузьміної, Н. Круглової, О. Мельниченка, І. Нойффера, М. Панченка, Н. Саніахметової, С. Стефановського та інші.

Розвиток добросовісної конкуренції в Україні та світі залежить не тільки від ефективності організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на розвиток чесного та добросовісного конкурентного змагання, а й від ефективності й дієвості правил та звичаїв добросовісної конкуренції, що існують у суспільстві, сформованої в підприємницькому середовищі етики взаємовідносин суб'єктів господарювання та культури конкуренції. З огляду на це виникає питання про державні гарантії розвитку добросовісної конкуренції, необхідність та межі державного впливу на діяльність суб'єктів господарювання, підстави й межі допустимого державного втручання. Сучасні реалії вимагають дієвого забезпечення державних гарантій розвитку та захисту добросовісної конкуренції в Україні, при цьому держава, з одного боку, має гарантувати публічні інтереси, а з іншого, – сприяти розвитку приватної підприємницької активності. У цих умовах важливою складовою державної політики в сфері забезпечення розвитку добросовісної конкуренції в Україні є створення надійного та ефективного захисту від недобросовісної конкуренції.

Для початку варто з'ясувати, що таке «недобросовісна конкуренція». Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (Далі Закон) недобросовісною конкуренцією є: будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. До таких дій, згідно Закону, відносяться наступні:

1. Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання.

2. Створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції

3. Неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [1].

У світовій практиці залежно від принципового ставлення законів до самого факту існування монополістичних взаємодій склалися два типи антимонопольного законодавства і державного контролю: американський та західно-європейський. Американське законодавство формально забороняє будь-яку форму монополістичної змови або союзу, всі монополії формально є протиправними; західноєвропейське – більш ліберальне, побудоване на принципі контролю за монополістичними об'єднаннями та обмеження їх зловживань. У країнах існують різноманітні джерела державного контролю за процесами економічної концентрації, попередження недобросовісної конкуренції та монополістичної діяльності: в Австрії, Іспанії, Канаді, ФРН, Швейцарії – окремі антимонопольні закони; в Італії, Франції – антимонопольні закони та загальні норми цивільного права; у Великій Британії та США – антимонопольні, антистресові та судові закони. Головною метою державного контролю за процесами економічної концентрації більшості країн Європи є поліпшення якості продукції за рахунок повноцінного розвитку конкуренції. Він базується на двох принципах – заборона монополій та регулювання їх діяльності [2].

Основним джерелом регулювання добросовісної конкуренції на міжнародному рівні є Директиви, а саме Директива 84/450/ЄЕС прийнята у 1984 році стосовно порівняльної та оманливої реклами. Директива Європейського Союзу 2005/29/ЄС прийнята 2005 році про недобросовісної комерційної практики», яка діє і донині.

Згідно з положеннями Директиви 2005/29/ЄС комерційна практика визнається такою, що вводить в оману, якщо вона містить неправдиву інформацію, отже, є недостовірною, або яким-небудь чином обманює чи може обманювати середньостатистичного споживача, навіть якщо інформація формально вірна у відношенні одного або декількох елементів, і в будь-якому випадку призводить або може призвести до прийняття споживачем рішення про укладання угоди, яку він не уклав би за інших обставин [3].

Одним з основних завдань держави є визначення розумного ступеня концентрації капіталу, який, з одного боку, не буде суттєво обмежувати конкуренцію, а з другого – дозволить вітчизняним підприємствам вигравати у конкурентній боротьбі [4, с. 61].

Протягом декількох останніх років були введені заходи щодо захисту інтелектуальної продукції від недобросовісної конкуренції, які відповідали західним стандартам. Але вони не дали бажаних результатів через високий рівень недобросовісної конкуренції на ринку об'єктів інтелектуальної власності, широке розповсюдження піратської продукції, неліцензійних товарів, відсутністю традицій у вирішенні подібних проблем. Хоча слід відзначити, що проблеми недобросовісної

конкуренції в інтелектуальній сфері обговорюються дуже активно, але відома лише незначна кількість оздоровчих ініціатив. За оцінками спеціалістів, у відомчих органах Держпатенту розглядався лише 1% випадків, кваліфікованих як «ultimo ratio» (піратство).

Сьогодні до 95% програмного забезпечення для персональних комп'ютерів в Україні – контрафактні. Для порівняння: такий же рівень неліцензійного використання програмного забезпечення, за даними агенції B5A, у В'єтнамі складає 99%, у Китаї – 96%, в Омані – 95%, у середньому по країнах СНД – 95%, крім Росії – 91%. Щодо країн з розвинутою ринковою економікою, де існують тривалі традиції боротьби з піратською продукцією, то найнижчий рівень піратства у США – 28% [5].

Згідно зі звітом Антимонопольного комітету України за 2016 рік загальна кількість припинених порушень у сфері недобросовісної конкуренції склала 550 – 16% від загальної кількості припинених [6]. В якості показового прикладу порушень у сфері захисту від недобросовісної конкуренції можна розглянути: поширення інформації, що вводить в оману шляхом повідомлення невизначеному колу осіб неповних відомостей про акції на зовнішній упаковці товару внаслідок обраного способу їх викладення шляхом замовчування терміну дії та умов акції, що могло вплинути на наміри споживачів щодо придбання такого товару після закінчення терміну дії акції.

Дослідження проблеми ефективності виявлення і припинення фактів поширення інформації, що вводить в оману дало змогу сформулювати теоретичні висновки та науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства, усунення колізій між різними нормативно-правовими актами, які регулюють питання методичних та методологічних засад виявлення і припинення цієї категорії порушень. Рекомендацій, що сформульовані в статті, можуть бути застосовані на практиці органами Антимонопольного комітету України в адміністративних провадженнях у справах про поширення інформації, що вводить в оману.

Список використаних джерел:

1. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України № 236/96-ВР від 07.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
2. Хрустальова В. Проблеми становлення цивілізованого конкурентного середовища на інтелектуально-інформаційному ринку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/law/competitive-environment-information-market.html>
3. Директива № 2005/29/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про недобросовісну комерційну практику по відношенню до споживача на

внутрішньому ринку: Директива ЄС № 2005/29/ЄС від 11.05.2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b43

4. Кабиллу А.М. Государственный контроль за концентрацией капитала / А.М. Кабиллу // Екон. вісн. Донбасу. – 2009. – № 1. – С. 61-69.

5. Ковалькова М. В. Государственный антимонопольный контроль в российском и американском праве: сравнительно-правовой аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / М. В. Ковалькова ; Ставропол. гос. ун-т. – Ростов н/Д, 2006. – 26 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/gosudarstvennyiantimonopolnyi-kontrol-v-rossiiskom-i-amerikanskom-zakonodatelstve-sravnitel>

6. Звіт Антимонопольного комітету України за 2016 рік: Звіт АКМУ від 14.03.2017 No 2-рп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712&schema=main>

Склончак А.В.

студент,

Науковий керівник: Загрішева Н.В.

старший викладач,

Київський університет права НАН України

УКЛАДЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Розвиток торгівлі, промисловості, сфери послуг і сільського господарства зумовлює необхідність, постачати підприємствам і іншим господарюючим суб'єктам необхідну їм сировину, матеріали й устаткування, надавати фізичним і юридичним особам різноманітні послугу – у всьому цьому розмаїтті господарського життя договір служить найважливішим засобом, що забезпечує обіг матеріальних і нематеріальних цінностей та покладає відповідальність на сторони, які не виконують права й обов'язки, передбачені договором. Саме тому важливими видаються ті вимоги та самий процес їх укладення та виконання сторонами господарських договірних правовідносин.

Мета наукового дослідження полягає в аналізі основних етапів та процесів укладення, а в подальшому, виконання господарських договорів.

Регулювання порядку укладання господарського договору спрямовано на створення та підтримку договірної дисципліни через встановлення меж необхідної та можливої поведінки. Недотримання послідовних дій зі встановлення та правової фіксації господарських договірних відносин призведе до визнання таких відносин, що не виникли. Дотримання порядку укладання господарського договору набуває великого значення для настання позитивних наслідків для сторін

господарського договору з метою уникнення визнання господарського договору недійсним або неукладеним.

Вагома частина досліджень укладення та виконання господарських договорів проведена і сформульована у працях вітчизняних науковців, а саме: В.А. Белов, С.М. Бєрвєно, Т.В. Бондар, А.М. Ерделєвський, В.С. Щєрбина, Б.І. Пугінський та інші.

Наприклад, В.С. Щєрбина розуміє під укладанням господарського договору зустрічні дії двох або більше суб'єктів господарювання щодо вироблення умов договору, які відповідають їх реальним намірам та економічним інтересам, а також юридичне оформлення договору (надання цим умовам певної форми) як правового акту [3, с. 345].

Вважаю, що порядок укладання господарського договору – це взаємні зустрічні дії сторін господарського договору з метою інтегрування, узгодження та задоволення економічних інтересів із встановленням юридичного зв'язку у вигляді вироблених істотних умов договору та відповідне юридичне закріплення за допомогою належної форми.

Існують різні підходи щодо класифікації порядку укладання господарських договорів. Неоднорідність даних підходів та відсутність єдиного порядку щодо реалізації власного вільного волевиявлення шляхом здійснення зустрічних дій зумовлюється багатоманітністю господарських договорів та підстав їх укладання, а також вимогами застосування певних процедур укладення договору, передбачених законом (наприклад, щодо: договорів концесії; договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації; договорів, виконання робіт за якими фінансується за рахунок державних коштів) або міжнародними договорами, які ратифіковані Верховною Радою України [4, с. 450].

Необхідно виокремлювати такі способи укладання господарського договору

1) конкурентні:

- торги (аукціон, тендер, конкурс, публічні закупівлі);
- процедура запиту цінових пропозицій (котирування);
- процедура попередньої кваліфікації.

2) неконкурентні:

- загальний порядок укладання;
- прямі переговори (підписання попереднього договору; підписання основного господарського договору).

Розглянемо такий спосіб укладання господарського договору за допомогою застосування конкурентного засобу як торги. Сфера застосування торгів дуже широка, адже вони покликані забезпечити

укладання договору на оптимальних умовах із забезпеченням широкого кола учасників, потенційних сторін господарського договору, захищають інтереси ініціатора торгів. Одним з дискусійних питань, яке виникає при аналізі торгів як способу укладання господарського договору, пов'язане з юридичною кваліфікацією оголошення про проведення торгів: чи є таке оголошення офертою, а надання пропозиції конкурсних торгів – акцептом. Враховуючи специфіку даного способу укладання договорів та аналізу даного Закону, можна зробити висновок, що оголошення є певним запитом на оферту. Адже якщо брати за основу перший варіант кваліфікації такого оголошення, то у результаті можна отримати таку ситуацію, що замовник робить і оферту та в обов'язковому порядку (дотримуючись вимог Закону) акцептує пропозицію конкурсних торгів, що спотворює сутність акцепту.

Найбільш поширеним неконкурентним способом укладання господарських договорів визнано загальний порядок, який врегульований ст. 181 ГК України. Дана правова норма встановлює те, що договір викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Допускається укладення у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення певного виду договорів.

Основними стадіями укладання господарського договору із застосуванням загального порядку можна виокремити такі як надсилання пропозиції укласти договір (оферта) та відповідне прийняття такої пропозиції щодо укладання договору (акцепт). Необхідно враховувати, що у процесі проведення переговорів між майбутніми сторонами договору може виникнути необхідність існування факультативних стадій як узгодження розбіжностей (складання протоколу розбіжностей) та передання переддоговірного спору на розгляд господарського суду, у випадку недосягнення домовленостей щодо прав та обов'язків сторін.

Закон називає предмет істотною умовою будь-якого договору. Це закономірно, адже сторони договору повинні розуміти, про що саме вони домовляються. Є. О. Суханов зазначає, що обумовлення предмета договору індивідуалізує предмет виконання та зумовлює й характер самого договору [5, с. 234]. Наступною істотною умовою господарського договору визнається ціна. Вона є вираженням у грошовій формі еквівалентом одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових та немайнових прав), що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовувати як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовується в системі

оподаткування. Третім елементом істотних умов господарського договору є строком дії. Етап укладання господарського договору має вирішальне значення для існування договірних відносин в правовому полі.

Важливим етапом існування договірних відносин, який свідчить про намір сторін набувати права та обов'язки, створювати позитивні правові наслідки для контрагентів є виконання господарського договору. Реальне виконання договірних зобов'язань охоплює належне виконання всіх якісних та кількісних показників: не тільки своєчасну передачу всієї кількості передбаченої договором продукції, а й передачу її в обумовленому асортименті відповідно до затверджених стандартів та технічних умов, у комплексному вигляді, а також своєчасне поповнення недостатч у деяких партіях, негайне виправлення допущених недоліків або заміну недоброякісної продукції [5, с. 202].

Виконання договору вважається належним, якщо виконано відповідними контрагентами, належним способом, у належному місці та в строк. Стаття 548 ЦК України зазначає загальні умови забезпечення виконання договору:

- а) виконання договору (основного договору) забезпечується, якщо це передбачено договором або законом;
- б) недійсний договір не підлягає забезпеченню;
- в) визнання недійсним основного договору спричиняє недійсність додаткового (забезпечувального) зобов'язання, якщо інше не встановлено ЦК України;
- г) недійсність правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання не спричиняє недійсність основного договору.

Судова практика свідчить про тотальне невиконання та неналежне виконання умов господарського договору. Окремі суб'єкти господарювання зловживають підставами невиконання господарського договору та визнання неплатспроможною сторони договору. Вчинення порушення у договірних відносинах порушує економічну рівновагу та самостійність суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. Редакція від 07.03.2018. – Ст. 144.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. Редакція від 07.01.2018. – Ст. 56.
3. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – 5-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.
4. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник / О.М. Вінник. – 2-ге вид., змін. та доп. – К., 2009. – 766 с.

5. Гражданское право: в 2 т., Т. II, полут. 1: Учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – М.: Издательство БЕК, 2000. – 425 с.

Слома Ж.В.
студентка,
Інститут управління і права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЛІКВІДАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Кожного року в Україні відбувається припинення значної кількості господарських товариств, при цьому вказані процеси викликають неоднозначну реакцію серед представників державних органів, учасників та кредиторів таких суб'єктів господарювання.

Прийняття закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва» від 21.04.2011 р. та деяких інших актів дозволило вдосконалити правове регулювання відносин у сфері припинення господарських товариств. Так, законодавче закріплення одержали порядок проведення реорганізації, строк пред'явлення вимог кредиторами, право кредитора вимагати припинення, дострокового виконання зобов'язання, або забезпечення виконання зобов'язання товариством, яке здійснює реорганізацію, тощо. Втім, наразі залишаються окремі проблемні питання припинення господарських товариств, які потребують дослідження та вирішення. Наведене, а також висока практична значущість наведених питань обумовлює актуальність порушеної проблематики [1].

Аналіз змісту припинення господарських товариств і відмежування його від інших суміжних термінів є неможливим без з'ясування поняття, видів та основ правового регулювання господарських товариств.

Згідно з положеннями ст. 1 Закону України «Про господарські товариства», господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарськими товариствами цим Законом визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До господарських товариств належать:

акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства [3]. Аналогічне визначення міститься у ст. 113 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) [4].

Господарський кодекс України (далі – ГК) визначає господарські товариства як підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та / або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарське товариство може діяти у складі одного учасника. Засновниками і учасниками товариства можуть бути суб'єкти господарювання, інші учасники господарських відносин, а також громадяни, які не є суб'єктами господарювання. Господарські товариства є юридичними особами [4].

На сьогодні чинне законодавство не дає загального визначення ліквідації господарських товариств. Юридична наука узагальнює поняття ліквідації, як регламентовану законом процедуру, результатом якої є припинення діяльності юридичної особи. Ліквідація здійснюється без переходу прав і обов'язків підприємства, що ліквідується, до інших осіб, тобто без правонаступництва. При ліквідації підприємства його права й обов'язки припиняються, тобто відсутнє не тільки універсальне, але і сингулярне правонаступництво. Однак, треба звернути увагу на нетотожність правонаступництва і покладання на конкретну особу обов'язку здійснити виплати у зв'язку з ліквідацією організації, яке має місце у разі: 1) відшкодування шкоди життю і здоров'ю; 2) виплати гарантованої частини внеску; 3) здійснення виплат страхувальникові. Обґрунтовано, що покладання обов'язків від правонаступництва відрізняється тим, що: 1) має місце в силу прямої вказівки закону, а не за згодою сторін зобов'язання і незалежно від них; 2) платежі виплачуються зазначеною у законі особою, як правило, з майна ліквідованого товариства, у т. ч. з капіталізованих платежів, внесків; 3) відсутня обов'язкова для переведення боргу згода кредитора – працівника, вкладника, страхувальника; 4) його метою є охорона окремих об'єктів права, а не заміна сторони в зобов'язанні. Покладання обов'язків ліквідованого товариства обумовлено необхідністю впровадження спеціальних охоронних мір, спрямованих на мінімізацію ризиків щодо об'єктів права, які особливо охороняються законом [1].

Розмежовуються примусова ліквідація господарських товариств з іншим видом ліквідації – добровільною, а саме: 1) примусова ліквідація є мірою відповідальності за виключно протиправне діяння (у формі дії,

бездіяльності), яка спрямована на поновлення порушеного і на покладання додаткових обов'язків на правопорушника або втрату права, що йому належить, в той час як добровільна ліквідація може мати місце в будь-якому випадку (як при наявності протиправної поведінки, так і при правомірній поведінці суб'єкта); 2) підстави примусової ліквідації встановлюються виключно законом, добровільної – законом чи установчими документами; 3) ініціювати примусову ліквідацію можуть як приватні особи, чиї права порушені господарським товариством, так і органи державної влади, добровільну ліквідацію ініціюють учасники товариства чи орган юридичної особи, спрямовані на це установчими документами; 4) рішення про примусову ліквідацію приймається тільки судом, а про добровільну – учасниками товариства чи органом юридичної особи, спрямовані на це установчими документами [1].

Ліквідацію від реорганізації відрізняє: 1) відсутність універсального і сингулярного правонаступництва; 2) специфічність мети – абсолютне припинення як суб'єкта, так і діяльності; 3) припинення горизонтальних і вертикальних правовідносин; 4) наявність ліквідаційної комісії як органу управління з початку процедури ліквідації.

У спеціальному законодавстві, що встановлює заборону на зайняття окремими видами господарської діяльності, не передбачена ліквідація за здійснення такого роду порушень. Тому пропонується за провадження окремих видів діяльності, здійснення яких має високий ступінь суспільної небезпеки або завдає значної майнової шкоди (зокрема, здійснення банком забороненої для нього страхової діяльності, здійснення господарським товариством незаконної трансплантації та продажу органів та інших анатомічних матеріалів людини та ін.), встановлення ліквідації, яка в якості санкції має бути прямо закріплена в спеціальному законодавстві [3].

Таку підставу ліквідації господарського товариства, як недійсність державної реєстрації, можна відмежувати від систематичного або грубого порушення законодавства за моментом виникнення правопорушення: якщо порушення виникло при створенні господарського товариства – таке товариство ліквідується за першою підставою, якщо товариством порушено законодавство вже в процесі здійснення ним господарської діяльності, то варто ліквідувати його у зв'язку з систематичним або грубим порушенням законодавства.

Слід зауважити, що примусове припинення (ліквідацію) господарського товариства можна розглядати як міру відповідальності суб'єкта за протиправну поведінку, а саме – адміністративно-господарську санкцію (ст. 239 ГК). Такої ж позиції дотримується і Вищий адміністративний суд, який в ухвалі від 08.11.2011 р. у справі № К/9991/40455/11 вказав,

що припинення (ліквідація) суб'єкта господарювання через порушення ним порядку подання податкової звітності є мірою юридичної відповідальності [3].

При цьому, як слушно вказує О. Р. Зельдіна, рішення про примусову ліквідацію господарських товариств може приймати лише суд. Органи державної влади та місцевого самоврядування, які можуть лише ініціювати припинення товариства шляхом звернення до суду, таких повноважень не мають, що обумовлено необхідністю гарантувати права суб'єктів господарювання від втручання з боку державних органів [1, с. 68].

Підтвердженням вказаного є численні рішення адміністративних судів у справах за позовами податкових органів про припинення (ліквідацію) господарських товариств через неподання останніми податкової звітності протягом одного року [2].

Виявлено проблему розмежування і закріплення в нормах матеріального права повноважень органів державної влади щодо ініціювання припинення господарських товариств. Усунення цієї проблеми вбачається в закріпленні в статутних законах відповідних повноважень і розподілі компетенції органів державної влади з ініціювання примусової ліквідації господарських товариств у суді за конкретними правовими підставами в залежності від їх функцій шляхом надання такого права: 1) органам прокуратури – при наявності грубих та систематичних порушень законодавства при здійсненні господарської діяльності (зокрема, провадження фіктивної діяльності і такої, що заборонена законом); 2) податковим органам – у разі неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності; а також невідповідності вимог до капіталу господарського товариства (крім АТ) положенням закону про його мінімальний розмір та строки формування 3) держреєстратору – у зв'язку з визнанням судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути; у випадку невідповідності кількісного або якісного складу учасників товариства встановленим законом вимогам; 4) кожному контролюючому органу державної влади – з урахуванням його компетенції у разі грубого або систематичного порушення закону.

Отже, примусове припинення господарських товариств (як ліквідацію, так і реорганізацію) можна розглядати як різновид адміністративно-господарських санкцій, які застосовуються судом та/або уповноваженими органами державної влади та полягають у втраті товариством правосуб'єктності та припиненні ним свого існування як

наслідку винного порушення закріплених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності у випадках, встановлених законом, та застосовуються судом та уповноваженими органами державної влади.

Список використаних джерел:

Волкович О. Ю. Проблеми розмежування понять «організаційно-господарське управління» та «державне управління» у діяльності господарських товариств / О. Ю. Волкович // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 38–43.

Гамбург І. А. Правове регулювання припинення суб'єктів господарювання в Україні / І. А. Гамбург, О. М. Фролов // Право України. – 2011. – № 1. – С. 111–121.

Глібко С. В. Пеня за порушення строків розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності як адміністративно-господарська санкція / С. В. Глібко // Проблеми законності. – 2010. – Вип. 109. – С. 130–140.

Зельдина Е. Р. Правовые вопросы развития кодифицированных норм о ликвидации субъектов хозяйствования / Е. Р. Зельдина, Е. В. Титова // Економіка та право. – 2010. – № 3. – С. 67–69.

Кампі О. Ю. Правові аспекти припинення суб'єктів господарської діяльності із спільного інвестування / О. Ю. Кампі // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 337–344.

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Галєєв Я.В.

студент,

Науковий керівник: Сидоренко А.С.

кандидат юридичних наук, старший викладач,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МОБІНГ ЯК ДЕВІАЦІЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ

Проблема взаємодії між членами соціуму завжди була актуальною, адже людина як була істота соціальна, так і залишається нею. Не секрет, що людина проводить більшу частину свого життя на своєму робочому місці і їй необхідно взаємодіяти з іншими членами трудового колективу для підтримки нормального рівня якості праці, однак досить часто трапляються ситуації, коли працівник стикається з «залізною завісою» між ним та трудовим колективом, що призводить до ізоляції та скорого звільнення з роботи, така ситуація носить назву – мобінг.

Відповідно до ст. 252-1 Кодексу Законів про працю України, трудовий колектив підприємства утворюють усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством [1]. Тобто, можливо стверджувати, що трудовий колектив є певною мікросоціальною групою, всередині якої відбувається постійний процес взаємодії суб'єктів цієї групи і без жодних сумнівів, трудовий колектив має значний вплив на внутрішню та зовнішню соціалізацію суб'єктів трудових відносин (найбільше – працівників).

Трудовий колектив, як певна мікросоціальна група в першу чергу, має сприяти розвитку міжособистісних відносин суб'єктів та їх взаємному порозумінню. Коли ця основна функція трудового колективу не виконується відбувається його девіація – тобто, відхилення від звичної і прийнятної поведінки. Однак, до девіації трудового колективу, призводить девіантна поведінка самих суб'єктів цього колективу. Особливою рисою такої девіації є – груповий характер відхилення від загальноприйнятої лінії поведінки у певних ситуаціях. Типовим

прикладом такої групової девіантної поведінки є несприйняття нового працівника, якого було прийнято на роботу, причини такого несприйняття можуть бути абсолютно різними, проте виявом є найчастіше одне і те саме явище – мобінг.

Дослідник Х. Лейман вперше застосував поняття «мобінг» до трудових відносин, у його розумінні: «мобінг – це психологічний терор, який включає систематично повторюване вороже і неетичне відношення одного або кількох людей, спрямоване проти іншої людини, в основному однієї» [2]. Крім цього, дослідник запровадив 45 варіацій поведінки, що є характерними для мобінгу: приховування необхідної інформації, соціальна ізоляція, наклеп, безперервна критика, поширення необґрунтованих чуток, висміювання, крики та інше [2].

На небезпеку мобінгу також звертає значну увагу Міжнародна організація праці (далі – МОП), у доповіді 2006 року було вказано: «що у Німеччині з 2002 р. жертвами групового приниження, знущань, дискримінації стали 800 тисяч працівників, в Англії та Уельсі за період з 2002 по 2003 рр. сталося 849 тисяч випадків і їхня кількість дедалі зростає» [3]. У 2013 році в Україні було проведено соціологічне опитування і 46% респондентів зізналося в тому, що вони були жертвами мобінгу [4].

Як і будь-яка соціальна група, трудовий колектив має власну, зокрема, ієрархічну будову. Інколи, можуть складатися ситуації, коли ієрархія внутрішньо колективна не відповідає посадовій. Саме порушення внутрішньої структури трудового колективу, призводить до появи мобінгу, за допомогою якого суб'єкти трудового колективу, замість зміни внутрішньої структури, намагаються «позбутися» нового суб'єкта, що «порушує» вже сформовану структуру ієрархії групи. Важливо наголосити, що найчастіше піддаються мобінгу працівники, які відрізняються від інших (зовнішність, розумові завдатки, соціальне походження тощо).

В першу чергу мобінг направлений на психологічне здоров'я його жертви, хоча інколи може переростати і у фізичне насилля, а іноді в кібермобінг, що носить ще більш небезпечний характер.

Наслідками такого постійно психологічного тиску є: зменшення мотивації до праці у жертви, постійний стрес, напруга у відносинах всередині колективу, можливе падіння самооцінки жертви та звільнення.

Важливо наголосити, на надзвичайній економічній та фінансовій збитковості мобінгу. Французька газета La Tribune, наголошує, що стрес співпрацівників щорічно обходиться французьким компаніям у кілька мільярдів євро [6]. Канадські дослідники вказують, що Канадським компаніям обходиться приблизно у \$ 33 млрд канадських доларів на рік [7].

Крім економічно-фінансової збитковості, мобінг призводить до дестабілізації трудових відносин, що у свою чергу створює передумови до безробіття та атипової зайнятості населення. Через це колишні працівники не можуть задовольнити власні соціальні потреби.

Розуміючи потенційні ризики, які несе мобінг, європейські законодавці почали створювати систему попередження мобінгу на законодавчому рівні, як на рівні всього Європейського Союзу (далі – ЄС), так і на рівні законодавства країн-членів ЄС. Одним із основних нормативних актів на загальноєвропейському рівні є Директива Ради ЄС від 2000 року, про встановлення загальної системи рівного відношення у сфері зайнятості та професійної діяльності. У ч. 3 статті 2 Директиви вказано: «поведінка, пов'язана цілцю або результатом якої є приниження гідності людини та створення напруженої, ворожої, зневажливої, принизливої або образливої ситуації є виявом дискримінації трудових прав» [5]. Тобто, вказане у Директиві визначення у повному обсязі відповідає всім ознакам мобінгу, що створює спеціальний механізм для захисту прав працівника, не просто від психічного насилля, а від дискримінації його трудових прав.

Країни-члени ЄС створили власне *sui generis* законодавство, тобто спеціалізоване атимобінгове законодавство. Наприклад, Скандинавські країни (Швеція, Данія, Норвегія) починаючи з 70-х років XX століття на законодавчому рівні закріпили заборону мобінгу на робочому місці. Франція закріпила таку заборону у Трудовому кодексу, де відповідно до статті L.1152-1: «жоден працівник не повинен страждати через численні випадки психологічного тиску проти нього, які спрямовані на погіршення умов праці та можуть порушувати його права і гідність та можуть негативно впливати на його фізичне та психічне здоров'я або перешкоджати його професійному майбутньому» [8]. Німецький законодавець також створює спеціальні нормативно-правові акти, одна поряд із цим надає можливість на локальному рівні врегульовувати це питання, зокрема, підписувати спеціальні антимобінгові угоди.

Нажаль, чинне українське трудове законодавство, навіть у проектах трудових кодексів різних років не містить норм, що встановлювали засоби протидії мобінгу. Хоча, варто відзначити, що наразі у Верховній Раді України перебуває законопроект «Про внесення змін до деяких законів України (щодо протидії мобінгу)». Законопроект визначає поняття мобінгу як форму психологічного насилля, яка полягає в тривалому та систематичному цькуванні працівника в колективі, сексуальному домаганні, психологічному тиску на нього з метою подальшого звільнення [9]. Проект, також покладає на роботодавця

обов'язок протидії мобінгу та пропонує встановити кримінальну відповідальність за звільнення через мобінг.

Таким чином, трудовий колектив є мікросоціальною групою, яка пов'язує людей, що об'єднані спільністю праці і виконує важливу роль соціалізації людини у суспільстві. Головним виявом девіації, тобто відхилення трудового колективу від здорової лінії поведінки є мобінг. Основою девіації трудового колективу, є девіантна поведінка його членів, які протидіють змінам у складі чи будові колективу, шляхом постійного психологічного насилля над суб'єктом, що ініціює ці зміни або не відповідає «стандартам» самого колективу. Наслідками мобінгу виступають психологічні відхилення жертви та стрімке зниження рівня якості праці, найчастіше мобінг призводить до звільнення працівника, який стає його жертвою. Мобінг є причиною значних фінансово-економічних втрат. Європейські країни з метою протидії мобінгу створюють *sui generis*, як на загальноєвропейському, так і на національному рівні, що створює можливість для становлення ефективного механізму захисту прав працівників. Наразі, в Україні немає нормативно-правового акту, що створив би механізм захисту прав українських працівників, з прийняттям такого нормативного акту є можливість говорити про подолання мобінгу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Leymann H. Mobbing and Psychological Terrors at Work [Електронний ресурс] / Heinz Leymann. – 1990. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mobbingportal.com/LeymannV&V1990.pdf>
3. Лагутіна І. В. Моббінг на робочому місці: правовий аспект [Електронний ресурс] / І. В. Лагутіна. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.apdp.in.ua/v57/18.pdf>
4. В Україні 40% офісних працівників потерпають від несправедливої критики на роботі [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://m.tyzhden.ua/news/83021>
5. Директива Ради 2000/78/ЄС що встановлює загальні рамки рівності опрацювання у сфері зайнятості і професійної діяльності [Електронний ресурс]. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: http://ecmi-epp.org/wp-content/uploads/2015/03/Council-2000_78_EC_UK.pdf
6. Mental Health at Work: Developing the business case [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.scmh.org.uk
7. Shain M. Mental health and substance use at work: perspectives from research and implications for leaders. A background paper prepared by the Scientific Advisory Committee to the Global Business and Economic Roundtable on Addiction and Mental Health, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mentalhealthroundtable.ca/documents.html

8. Code du travail. Version consolidée au 10 août 2016 [Ressource Electronique] / Légifrance. – URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006072050>

9. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо запобігання мобінгу) [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62371

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Галєєв Я.В.

студент,

Науковий керівник: Куш О.Є.

кандидат юридичних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СИСТЕМА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ МІСТА ВАТИКАН

Держава-місто Ватикан або *Status Civitatis Vaticanae* – є унікальним державним утворенням на Світовій арені, що має власну спеціальну міжнародну правосуб'єктність. Однак, як і будь-яка держава Ватикан має власну систему державної влади, що здійснює безпосереднє державне управління. Враховуючи теократичний характер самої держави Ватикан, особливе місце займає виконавча влада та її система, бо незважаючи на територіальну карликовість Ватикану, це є центром римо-католицької церкви і саме з Ватикану здійснюється управління всім справами католицизму.

Виходячи з принципу поділу влади, який був впроваджений Ш.-Л. Монтеск'є, єдина державна влада ділиться на три гілки – законодавчу, виконавчу, судову. Кожна з цих гілок є самостійною, однак нерозривною від іншої, оскільки ця тріада створює монолітну державну владу. Якщо законодавча та судова влада носять більш «ексклюзивний» характер, зокрема через малочисельність суб'єктів, то виконавча гілка влади є основою функціонування державного управління. Діяльність виконавчої влади спрямована на реалізацію нормативно-правової матерії та контроль за таким виконанням. Такий поділ знайшов своє відображення і в Кодексі канонічного права, де в каноні 135 вказано, що: «влада керування на законодавчу, виконавчу та судову» [5, с. 88].

Відповідно до ст. 1 Основного Закону Держави Міста Ватикану (далі – Основний Закон): «Верховний Понтифік, Суверен Держави Міста Ватикану володіє всією повнотою законодавчої, виконавчої та судової влади» [1]. Таким чином, виходячи з цього положення, можна стверджувати, що на вершині системи виконавчої влади Ватикану стоїть – Верховний Понтифік, себто Папа Римський, Суверен. Крім

цього, виходячи з того, що йому належить вся повнота державної влади (законодавча, виконавча, судова) потрібно наголосити, що за формою правління Ватикан є – виборною абсолютною теократичною монархією. Хоча, потрібно зробити ремарку, що теократична абсолютна монархія не володіє всієї класичною тріадою монархії – спадковість, довічність, династичність, оскільки з цих трьох ознак реально існує тільки довічність влади Понтифіка (якщо, не враховувати зречення Папи Бенедикта у 2013 році). Важливо наголосити, що Верховний Понтифік не є підзвітний чи відповідальний перед будь-яким іншим органом влади, що ще раз підкреслює верховенство його влади. Примат папської непогрішності, тобто безпомилковості папських рішень у питаннях віри і моралі, був проголошений Вселенським собором від 18 липня 1870 р. [2, с. 8]. Якщо звернутися до українського законодавства, а саме з ст. 113 Конституції України, де вказано: «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією» [3]. Варто зауважити, що порівняння з Україною є досить умовною, оскільки навіть за формою правління держави відрізняються, однак, принцип підпорядкованості виконавчої влади законодавчій прослідковується у більшості сучасних країн світу.

Процес обрання вищої ланки виконавчої влади Ватикану носить назву – Конклав. Відповідно до Апостольської конституції Папи Римського Павла VI «*Romano Pontifici eligendo*» від 1975 року розділу 2 п.42: «конклав – це ретельно підібране місце, свого роду священне місце, де після запитання у Святого Духа просвітити їх, кардинали-виборці обирають Верховного понтифіка і допоки його не оберуть, покинути це місце вони не можуть» [4]. Таким чином, Папа Римський як верхівка виконавчої влади Держави Міста Ватикан обирається довічно, спеціальним органом за спеціальною процедурою (конклав). Однак, важливо наголосити, що наразі вибори Папи Римського ретельно регламентуються Апостольською Конституцією Іоанна Павла II «*Universi Dominici Gredis*». Період відсутності (вакантності) місця Папи Римського носить назву «*Sede Vacante*» або «Період вакантного престолу».

Відповідно до параграфу 3 канона 333 Кодексу канонічного права: «Проти рішення чи декрета Римського Понтифіка, неможливо подати ні апеляцію, ні оскарження» [5, с. 156]. Таким чином, можливо зробити висновок, що до актів Понтифіка належать: рішення та декрети. Саме декрет є адміністративним актом виконавчої влади Папи Римського.

У Титулі VI Главі I Каноні 3 Кодексу канонічного права сказано, що: «Окремий адміністративний акт, будь то декрет, припис чи рескрипт, може в межах своїх повноважень видати той, хто має виконавчу владу» [5, с. 58]. У Каноні 48 Глави II вказаного титулу: «Під окремим декретом розуміється адміністративний акт, виданий правомочною виконавчою владою, яким у відповідності до норм права буду-яким способом дається рішення чи представлення до посади, яка за своєю природою не вимагає подання» [5, с. 61]. Тобто, декрет Папи Римського це адміністративний акт, який може бути як актом загального, так і індивідуального характеру і незалежно від характеру, вони спрямовані на виконання законодавчих приписів.

Наступним після Понтифіка йде кардинал-президент або Голова Комісії у справах Держави Міста Ватикан або Президент Губернаторства, який призначається і несе відповідальність перед Сувереном. Це положення закріплено у ст. 5 Основного закону: «Виконавча влада здійснюється головою комісії у відповідності з дійсним законом та іншими законодавчими актами. Голова здійснює ці повноваження з допомогою Генерального Секретаря та його заступників» [1].

Відповідно до ст. 7 Основного Закону кардинал-президент у межах своїх повноважень може видавати ордонанси для виконання регламентів та законодавства, а також законодавчі акти, які протягом 90 днів повинні бути затвердженні Комісією. На жаль, законодавчого визначення «ордонансу» ні кодекс, ні Основний закон не дає, тому вірогідно, ордонанс – це акт кардинала-президента у виконавчій владі, що спрямований на виконання законодавства Міста Держави Ватикан.

Генеральний Секретар Святого Престолу займає третю сходинку в ієрархії виконавчої влади. Відповідно до ч.1 ст. 9: «Генеральний секретар сприяє Голові Комісії у здійсненні його повноважень» [1]. Виходячи з положень статті, можна наголосити, що до функцій Генерального Секретаря належать: контрольна – за виконанням нормативно-правових актів та актів Голови Комісії та діяльність Губернаторства; координаційна – що спрямована на взаємодію різних дирекцій. Разом із Генеральним Секретарем ці функції здійснює його заступник.

Саме Голові комісії підпорядковуються центральні Дирекції та Департаменти які утворюють собою Губернаторство, іншими словами систему виконавчої влади Держави Міста Ватикану. Фактично, Дирекції та Департаменти є міністерствами. Кожне з міністерств відповідають за певну галузь, наприклад: Дирекція служби безпеки та захисту громадян, Дирекція державної бухгалтерії, Юридичний департамент, Державний архів тощо.

Таким чином, виходячи з положень Основного Закону та Кодексу канонічного права можна зробити висновок, що система виконавчої влади Держави Міста Ватикану складає: Папа Римський як безпосередній Суверен у чийх руках зосереджена вся влада (законодавча, виконавча, судова) – він є верхівкою виконавчої піраміди обирається спеціальним виборним органом – конклавом до самої смерті. Саме за Сувереном останнє слово у вирішенні всіх питань виконавчої влади, його адмініструванні акти (декрети інші рішення) не підлягають оскарженню. Суверен призначає на посаду Президента Губернаторства або кардинала-президента, або Голову Комісії у справах Держави Міста Ватикан, який очолює основний адміністративно-виконавчий орган Держави Міста Ватикану – Губернаторство. Основним актом Голови є – ордонанс, адміністрований акт, що спрямований на виконання Основного Закону. У здійсненні виконавчої влади Голові комісії допомагає Генеральний Секретар та його Заступник, що здійснюють контрольну та координаційну функції по відношенню до Губернаторства. Губернаторство у свою чергу є комплексом державних структур (Дирекцій та Департаментів) що виконують функції міністерств.

Список використаних джерел:

1. Основной Закон Государства Града Ватикан [Електронний ресурс]. – 2000. – Режим доступу до ресурсу : <http://vaticanstate.ru/osnovnoj-zakon-gosudarstva-grada-vatikan-26-noyabrya-2000-goda/>
2. Хризостом (Иеромонах). Вселенский Собор [Текст] : слово Папы Иоанна XXIII при открытии 2-го Ватиканского Собора / Хризостом (Иеромонах). – Брюссель : Жизнь с Богом, 1963. – 40 с.
3. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР) 1996, № 30, ст. 141. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Constitutio Apostolica «Romano Pontifici Eligendo» [Електронний ресурс]. – 1975. – Режим доступу до ресурсу: https://w2.vatican.va/content/paul-vi/la/apost_constitutions/documents/hf_p-vi_apc_19751001_romano-pontifici-eligendo.pdf
5. Кодекс канонического права. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 624 с.

Гримайло С.Ю.

*студент юридичного факультету,
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ

Комерційні підприємства, які створюються в офшорних зонах, прийнято називати терміном «офшорні компанії». В законодавстві відсутнє визначення «офшорна компанія», але в науковій правовій літературі такий термін широко розповсюджений для визначення компанії, яка є по відношенню до країни реєстрації нерезидентською і повністю або частково звільнена від податків та зобов'язана щорічно сплачувати фіксоване мито за таке звільнення [1, с. 14-20].

Основні положення податкового законодавства щодо діяльності офшорних компаній в Україні та їх пільгового режиму оподаткування містяться в Податковому Кодексі України.

Так, згідно з підпунктами 139.1.13 та 139.1.15 пункту 139.1 статті 139 Податкового Кодексу України, а також підпункту 140.1.2 пункту 140.1 статті 140 Податкового Кодексу України, до складу витрат за визначенні оподатковуваного прибутку не включають витрати на придбання у нерезидента з офшорним статусом консалтингових, маркетингових, рекламних, інжинірингових послуг, а також роялті, виплачене на його користь [4].

Згідно з пунктом 167.2 статті 167 Податкового Кодексу України, дивіденди, отримані платником податку від компанії нерезидента з офшорним статусом, зараховують до складу доходів і оподатковуються [4].

Міжнародні договори про ухиляння подвійного оподаткування (стаття 103 Податкового Кодексу України) є виключно доходами нерезидентів (бенефіціарів), отриманих від діяльності на території України.

В Податковому Кодексі України, відповідно до підпункту 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, зазначено також, що для визначення оподаткування контрольованих господарських операцій, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими у державах (на територіях) або які є резидентами цих держав, Кабінет Міністрів України враховує такі критерії:

- держави (території), у яких ставка податку на прибуток підприємств (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів

нижча, ніж в Україні, або які надають суб'єктам господарювання пільгові режими оподаткування, або в яких особливості розрахунку бази оподаткування фактично дозволяють суб'єктам господарювання не сплачувати податок на прибуток підприємств (корпоративний податок) або сплачувати його за ставкою, на 5 і більше відсоткових пунктів нижчою, ніж в Україні;

- держави, з якими Україною не укладені міжнародні договори з положеннями про обмін інформацією;

- держави, компетентні органи яких не забезпечують своєчасний та повний обмін податковою та фінансовою інформацією на запити центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику.

Операції з контрагентом, зареєстрованим у державі (на території), включеній до зазначеного переліку, визнаються контрольованими з 1 січня звітного року, наступного за календарним роком, у якому держави (території) було включено до такого переліку [4].

Такі компанії повинні бути зареєстровані в офшорних зонах, згідно з переліком держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, який визначений Постановою КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1045 [3]. До такого переліку, який діє на сьогодні входять 85 держав(територій)

Як бачимо, власники отримують певні переваги при створенні офшорної компанії, якими можуть бути і зниження ставки податків або їх відсутність, і вільне використання валюти та відсутність контролю над її обміном, і розширення доступу до кредитів та можливість мати валютні рахунки в банках, і збільшення обороту фінансових активів у міжнародному масштабі, і стабільне фінансове поле і т.д. Але, це в свою чергу несе ризики для держави у вигляді неотримання доходу та відсоток грошових коштів з бюджету, відтік капіталу з країни, де компанія веде свою діяльність, сприяння розвитку «тіньової економіки». Для вирішення цієї проблеми необхідно зміцнювати законодавчу базу діяльності та оподаткування офшорних компаній.

Виходячи з того, що Україна приєдналася до плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting – план дій ОЕСР із протидії розмиванню оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування) і взяла на себе зобов'язання щодо імплементації мінімального стандарту плану, зміна угод про уникнення подвійного оподаткування буде здійснюватись шляхом приєднання до MLI Convention (Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent BEPS), яка спрямована на

уніфікацію положень чинних угод про уникнення подвійного оподаткування без необхідності індивідуального перегляду самих угод країнами у двосторонньому порядку [2]. Україна повинна підписати MLI Convention до кінця року, що істотно обмежить можливості для переміщення дивідендів, відсотків і роялті в низькоподатковій юрисдикції. Крім того, Україна зможе ефективніше оподатковувати агентські схеми (на базі комісійних угод), визначаючи постійні представництва за новими критеріями. Тому, на сьогодні одна з найактуальніших проблем нашої держави – виведення коштів через тіньові схеми офшорів може бути вирішеною та законодавчо врегульованою.

Список використаних джерел:

1. Д'яконова І.І. Діяльність офшорних зон у міжнародних фінансових відносинах : значення та регулювання / І.І. Д'яконова // Збірник наукових праць. – 2014. – № 38. – С. 14–20.
2. Павлюк К. Імплементация плану BEPS в Україні: проблеми та перспективи для бізнесу // Юридична Газета. – 2017. – № 50 (600). – С. 13-14.
3. Постанова КМУ «Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, та визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 977» від 27 грудня 2017 р. № 1045. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-2017-%D0%BF>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (Редакція станом на 27.02.2018). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Поляцко А.В., Кудра І.А.

студентки,

Науковий курівник: Миронець О.М.

старший викладач,

Навчально-науковий юридичний інститут,

Національний авіаційний університет

ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ

Останнім часом активізуються дискусії навколо питання легалізації зайняття проституцією. Вказане є наслідком зміни морально-духовних цінностей українського суспільства, економічної кризи в країні, а також впливу західних сучасних тенденцій на світоглядно-культурну основу нашого народу. Вказане вище, а також обговорення в засобах масової

інформації потреби узаконення «торгівлі власним тілом» ще у 2015 році супроводжувалося реакцією законотворців у вигляді реєстрації проекту Закону України «Про регулювання проституції та діяльність секс-закладів» [1]. Хоча його було відкликано, проте він відкрив питання легалізації проституції на нормативно-правовому рівні, яке на сьогодні не втрачає своєї актуальності.

Варто зауважити, що у наші дні в Україні надання сексуальних послуг за грошову винагороду підпадає під адміністративну відповідальність. Проте за утримання публічних будинків чи сутенерство передбачено кримінальне покарання аж до позбавлення волі до 15 років. Але реалії сьогодення відкривають невтішну картину системного зайняття проституцією в нашій державі, стабільного функціонування «точок» надання сексуальних послуг за винагороду. Фактично, проституцію в Україні існує вже давно. У наші дні вона перетворилася на діяльність, яка провадиться цілодобово з отриманням фіксованої суми грошових коштів, тобто є невизнаним державою видом підприємницької діяльності. Зважаючи на тенденцію зростання попиту на вказані послуги та потребу їх державного регулювання, усе більше країн світу офіційно легалізують надання сексуальних послуг за винагороду. Вказане, а також євроінтеграційний курс України змушує і нашу державу «подивитися» на узаконення проституції з іншого боку.

Наприклад, у Швеції надання інтимних послуг за оплату – протизаконне, до кримінальної відповідальності притягуються клієнти. В Угорщині професія проститутки прирівнюється до індивідуальної трудової діяльності, а послуги такого характеру можна отримати, просто знайшовши оголошення в газеті й зателефонувавши за вказаним номером. У Голландії взагалі офіційно дозволено відкривати публічні дома: борделі виставляють свій товар на вітрини, так щоб клієнти могли вільно робити свій вибір. Латвія також відноситься до числа країн, у яких секс-індустрія дозволена на законодавчому рівні для повнолітніх, які повинні мати документ про проходження медичного огляду й надавати свої послуги лише у власних житлових приміщеннях. За дослідженнями іноземних держав, у Нідерландах, легалізація передбачає санкціонування всіх аспектів секс-індустрії: самих жінок, так званих клієнтів і сутенерів, які відповідно до вимог легалізації трансформуються у третю сторону бізнесменів та законних підприємців у сфері сексуальних послуг. Один з аргументів на користь легалізації проституції в Нідерландах полягав на тому, що легалізація допоможе покінчити з експлуатацією зневірених жінок-іммігранток, які потрапили в країну з метою проституції [2].

У Німеччині в січні 2002 року проституція була проголошена законною роботою після багатьох років її легального існування в так званих зонах терпимості або еросу. Заохочення до проституції, сутенерство та борделі також узаконені [3, с. 75-76].

Варто зауважити, що досвід зарубіжних країн свідчить про те, що боротьба з проституцією є малоефективною незалежно від суспільного ладу, рівня економічного розвитку, національних традицій або культурних цінностей. На сьогоднішній день усе частіше зустрічаються випадки легалізації проституції. Замість того щоб боротися з аморальним явищем ряд європейських країн вирішили його узаконити й отримувати від цього прибуток у казну держави. Так, маємо погодитися, що це доцільно з економічної точки зору, але, на нашу думку, аморально та бездуховно.

Узаконення проституції має як свої позитивні, так і негативні сторони. Так, позитивні аргументи цієї процедури полягають у тому, що:

- 1) у результаті перетворення проституції в професію будуть установлені високі податки, тобто це є плюсом для економічного розвитку країни;
- 2) встановлений медичний контроль, який у свою чергу допоможе зменшити кількість розповсюджень ВІЛ-інфекцій і венеричних хвороб;
- 3) офіційне закріплення такого роду діяльності значно зменшить кількість клієнтів-користувачів секс послугами, оскільки більшість із них не бажають «плямувати» свою репутацію;
- 4) представники даної професії будуть мати як офіційну заробітну плату, так і пенсійне забезпечення в майбутньому [4, с. 78].

Проте очевидними є негативні соціальні наслідки проституції. По-перше, вона загрожує здоров'ю населення, поширюючи венеричні захворювання, а останніми роками ще і СНІД. Варто зазначити, що Україна посідає 1-ше місце по поширенню ВІЛ-СНІДу серед країн Європи. По-друге, вона призводить до гноблення жінок, вимушених торгувати собою. Також жінок, які надають інтим-послуги, часто спіткає насильство з боку клієнтів. По-третє, вона призводить до аморальності в суспільстві. І легалізація даного явища висвітлить державу в ролі сутенера. По-четверте, вона тісно пов'язана зі злочинним світом. По-п'яте, до неї залучаються неповнолітні і досить часто не за власним бажанням. Простих і радикальних засобів боротьби з проституцією поки що не існує. Ще один шлях боротьби з проституцією, це – її легалізація, яка передбачає юридичне визнання цього заняття, як законного виду діяльності, який регулюється і охороняється законом, з обов'язковою видачею ліцензій, сплатою податків [5, с. 154].

На нашу думку, варто підтримати позицію О. Миронець, що питання легалізації проституції в Україні у наш час є більше питанням моральних

цінностей, духовного розвитку суспільства, ніж суто економічним. Ми вважаємо, що узаконення надання інтим-послуг за грошову винагороду у нашій державі є передчасним та зумовить ряд негативних наслідків для існування та здорового розвитку всього українського народу [6, с. 30].

Отже, варто визнати нагальну необхідність обговорення узаконення надання інтим-послуг за винагороду в Україні з метою відповідного реагування на законодавчому рівні. Проституція склалася історично, спроби її приховати чи подолати, по суті, є самообманом. Якщо ж держава не регулює цю сферу, то це будуть і надалі здійснювати злочинні групи та тіньові структури влади, що лише погіршує ситуацію. Саме тому для нашої країни є важливим проаналізувати зарубіжний досвід, усі «за» і «проти» і прийняти обґрунтоване, виважене рішення, яке відповідає сучасному розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону України «Про регулювання проституції та діяльність секс-закладів» № 3139 від 18 вересня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559
2. Питання доцільності легалізації проституції: чи існують шляхи їх вирішення? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/409/Krum+adm_zasad_borot_gromad_bezp_OVS_2014.pdf?sequence=1#page=29.
3. Легалізація проституції: допомога державі або крок в нікуди? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://gurt.org.ua/articles/6632/?order=comments>.
4. Александров Ю.В. Вплив соціальних факторів на правове ставлення до проституції: історія і сучасність / Ю.В. Александров // Наукові праці МАУП. – 2014. – № 2(41). – С. 76-81.
5. Балакірева О.М. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу / О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Ю.М. Галусян. – К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2001. – 159 с.
6. Миронець О.М., Капустяк І.О., Теоретико-правові аспекти легалізації проституції / О.М. Миронець, І.О. Капустяк // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – Ужгород, 2017. – № 4. – С. 28-30.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Каташинський Є.О.

студент,

Науковий керівник: Павлова Т.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ГІПНОЗУ

Суспільство є динамічним явищем, а розвиток і прогрес – природними процесами. В рамках генезису суспільства розвивалася наука, техніка й технології. Яскравим прикладом є прогрес у сфері наук про мозок, а також в області впливу на людську свідомість та психіку. Однією з таких технік є гіпноз. Гіпнозу присвячувалися значні наукові праці, однак світ й досі не бачив фундаментальних досліджень, які б розкривали гіпноз через призму кримінально-правового аспекту. Адже не секрет, що злочинність розвивається поряд із наукою, яка є, в своєму роді, певним джерелом засобів та способів вчинення противоправних дій.

Проблемою впливу гіпнозу на людину у різні часи займалися наступні вчені: Ж. Шарко, З. Фрейд, І. Бернгейм, Дж. Бред, А. Льебо, А. Форель, М. Еріксон, П. Буль, В. Герке, Л. Шерток, В. Матевєєв, Л. Сєдих, О. Михайлов та ін.

Саме поняття «гіпноз» з'явилося ще в ХІХ ст. Етимологія терміну «гіпноз» має грецьке коріння, дослівно перекладається як «сон». Такий «сон» є активно нав'язаним станом, неповним, частковим, при якому завжди існує зв'язок між гіпнотизером і загіпнотизованим [4, с. 304]. О. О. Михайлов, провівши комплексне дослідження, прийшов до висновку, що приблизно 1/5 пересічних громадян асоціюють гіпноз зі сном (19,4% опитаних чоловік та 17,8 % опитаних жінок) [6, с. 156].

Існує дискусійна думка щодо ототожнення або диференціацію понять «гіпноз» та «транс». Єдиної точки зору на сьогоднішній день немає. М. Є. Яковлєва зазначає, що деякі автори розрізняють транс і гіпноз: транс розглядається як стан, а гіпноз як процес, що допомагає увійти в цей стан. «Можна й не дотримуватися цієї відмінності, на

практичній роботі це ніяк не відбивається», – переконаний науковець [1, с. 19]. У той же час відомий американський лікар М. Еріксон переконаний, що гіпноз є складовою ланкою транс, яку частіше називають поглиблений транс. Надалі ці терміни будуть використовуватися в якості синонімів.

В. Б. Шапарь стверджує, що термін «гіпноз» можна тлумачити двома способами: 1) техніка впливу на індивіда шляхом концентрації його уваги з метою звузити поле свідомості і підкорити його впливу, контролю зовнішнього агента-гіпнотизера, навіювання якого загіпнотизований буде виконувати; 2) процес і тимчасовий подібний до сну стан психіки, який характеризується різким звуженням свідомості й самосвідомості і різким фокусуванням на змісті навіювання, що пов'язане зі зміною функції індивідуального контролю і самосвідомості; виникає внаслідок впливу гіпнотизера чи цілеспрямованого самонавіювання [10, с. 28].

Чи можна вважати гіпнотичний транс станом, при якому особа не усвідомлює значення своїх дій та не може керувати ними? М. Р. Гінзбург зазначав, що навіть найбільш глибоке занурення у транс не позбавляє людину самоконтролю й свідомості [1, с. 21].

У той же час Р. Д. Шарапов зазначає, що гіпноз спричиняє особливий психофізичний стан людини – гіпнотичний сон, що характеризується зміненою свідомістю чи взагалі відсутністю такої, що з кримінально-правового погляду є безпорадним станом потерпілого [10, с. 47].

Л. В. Сєдих переконана, що на відміну від людини, що знаходиться в бадьорому стані, загіпнотизований некритично сприймає передану йому інформацію. Навіяна думка набуває непереборну силу впливу на мозок людини, її поведінку, діяльність організму [9, с. 16-17].

Українська Феміда уже зустрічалася із подібною проблемою. Відповідно до рішення Іллічівського міського суду Одеської області від 25.09.2008 р. по справі № 2-525/08, до особи, що працювала у пункті обміну валют, підійшли чоловік та жінка, ввели її в стан гіпнозу і змусили її віддати гроші у розмірі 5720 доларів США. Експертиза, підтвердила, що на момент скоєння злочину (25.08.2006 р. з 12.30 до 13.00 год.) у особи спостерігався тимчасовий хворобливий психічний розлад у вигляді тимчасового епілептичного порушення по типу транс, в зв'язку з чим в період порушеної свідомості вона не могла розуміти значення своїх дій та керувати ними. Суд відмовив у стягненні з даної особи шкоди, завданої їй діями [8].

Сьогодні більшість фахівців відносять гіпноз до психічного примусу, який розуміється як «погроза застосування до особи фізичного насильства або заподіяння матеріальної або моральної шкоди із метою спонукати її вчинити злочин [2, с. 230]. Хоча психічний примус і обмежує можливості особи керувати своїми діями, проте ніколи не паралізує цілком її волю, внаслідок чого ця особа все ж таки має можливість обрати той або інший варіант поведінки, як і при переборному фізичному примусі. У даному випадку особа підлягає кримінальній відповідальності за заподіяну шкоду на загальних підставах, хоча вчинення злочину під впливом психічного примусу повинно враховуватися як обставина, яка пом'якшує покарання (п. 6 ч. 1 ст. 66 КК).

Гіпноз можна розглядати як непереборний психічний примус, оскільки у даному випадку особа нездатна керувати своїми діями, а тому вимушена підкорятися вимогам того, хто застосовує насильство (гіпнотизеру) [5, с. 431]. У такому випадку особа буде звільнена від кримінальної відповідальності відповідно до ст. 40 КК України [3]. Проте при провадженнях злочинів, вчинених під дією гіпнозу, необхідно індивідуально підходити до особи, яка була загіпнотизована. У разі, коли особа, яка вчиняє небезпечне діяння, зберігає контроль над ситуацією, тобто усвідомлює наслідки суспільно небезпечного діяння, то вона виступає безпосереднім виконавцем злочину, а особа, яка застосовувала гіпноз, як підбурювач, тобто особа, що умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину (ч.4 ст. 27 КК) [7, с. 930]. За відсутності усвідомлення і керування своїми діями особою, співучасть є відсутньою, такий примус вважається як непереборний, тобто є фактичною обставиною, яка виключає злочинність діяння, а гіпнотизер має бути визнаний безпосереднім виконавцем злочину [9, с. 50].

Отже, на сьогоднішній день феномен гіпнозу є досі мало дослідженою темою. За умови вмілого використання, гіпноз може стати як ліками, так і способом вчення злочину. Використання різноманітних форм психічного навіювання може мати значні негативні наслідки, що може бути використано правопорушниками. Наша психіка представляє собою мало досліджене явище, що значно ускладнює кримінально-правовий аналіз тих чи інших діянь особи. На нашу думку, у кожному конкретному випадку необхідно індивідуально підходити до аналізу ситуації, проводити експертизу. Однак зазвичай гіпнотизери залишаються поза увагою Феміди через відсутність правового регулювання даних відносин – «ubi non est lex, ibi non est transgression» – там, де немає закону, немає і порушення. Саме тому нам необхідно

розвивати та досліджувати цю тему задля повноцінної та ефективної реалізації одного з основних принципів кримінального права – невідворотність покарання.

Список використаних джерел:

1. Гинзбург М.Р., Яковлева М.Е. Эриксоновский гипноз: систематический курс. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2008. – 324 с.
2. Давиденко С.В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування. – Х.: ФІНН, 2008. – 230 с.
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.
4. Кульчій І. М. Щодо проблеми кваліфікації гіпнозу як способу вчинення злочину [Електронний ресурс] / І. М. Кульчій // Часопис Київського університету права. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23722/74-Kulchiy.pdf>. – Назва з екрану.
5. Матвиенко С.А. Наркогіпноз і шляхи боротьби з ним // Науковий вісник Юрид. Акад. М-ва внутр. справ. – 2005. – Спец. вип. № 2 (25). – С. 430–434.
6. Михайлов А.О. Исследование отношения к гипнозу и гипнотерапии студентов (по данным социологического исследования) [Электронный ресурс] / А.О. Михайлов, В.В. Попова, Н.С. Иванова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – Режим доступа: http://elibrary.ru/download/elibrary_22751402_56749246.pdf. – Название с экрана.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Каннон, 2001. – С. 936.
8. Рішення Іллічівського міського суду Одеської області № 2-525/08 від 25 вересня 2008 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2656478>. – Назва з екрану.
9. Седых Л. В. Преступления, совершаемые с применением гипноза: особенности квалификации и предупреждения : автореф. дис. на получение науч. степени канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Седых Лидия Васильевна – Саратов, 2012. – 267 с.
10. Шапарь В.Б. Профессиональный гипноз / В.Б. Шапарь. – Харьков: Книжный клуб семейного досуга; Белгород: ООО «Книжный клуб семейного досуга», 2008. – 117 с.

Лук'ян В.О.

студентка,

Науковий керівник: Нікітіна О.А.

асистент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТАТЕВОЇ ЗРІЛОСТІ

За період незалежності української держави кримінальне законодавство зазнавало багатьох змін, адже деякі положення є доволі проблематичними. Це зумовлюється, по-перше, наявністю певних прогалин та колізій в нормативно-правових актах та, по-друге, багато загальних понять є оціночними в кримінальному праві в цілому. Однією з таких норм, які досі викликають дискусії між провідними теоретиками, практиками та криміналістами на сьогодні, є стаття 155 Кримінального Кодексу України.

Загалом, злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості вважається суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин.

Згідно з п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2008 р., «добровільні статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, утворюють склад злочину, передбаченого ст. 155 КК, у разі, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала або припускала), що потерпіла особа не досягла статевої зрілості, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати. Добровільними статевими зносинами слід визнавати такі, що здійснюються без застосування фізичного насильства, погрози його застосування, а використання безпорадного стану потерпілої особи. Якщо потерпіла особа внаслідок свого розумового відставання або малолітнього віку не могла розуміти характеру та значення здійснюваних нею дій, статеві зносини з такою особою необхідно розцінювати як зґвалтування з використанням безпорадного стану потерпілої особи» [2, с. 6–7].

Статева зрілість є складною категорією, адже процес статевого дозрівання залежить від багатьох біологічних та фізичних факторів. Встановлення факту досягнення статевої зрілості є предметом судово-медичної експертизи у разі розслідування злочинів проти статевої недоторканості особи.

Так, згідно із старою редакцією Кримінального кодексу України потерпілим від дій, передбачених ст. 155 КК України, може бути будь-

яка особа, незалежно від статі, тобто особа як жіночої, так і чоловічої статі, яка не досягла статевої зрілості. Тобто, дане поняття носило більш широкий та узагальнюючий характер. Фактично, чітка регламентація віку була відсутньою. Саме тому багато фахівців виходили з загальних фактів та особливостей. По-перше, встановлення статевої зрілості відбувалося на підставі Правил судово-медичних експертиз (обстежень) щодо статевих станів у бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я від 17.01.1995 р. № 6, де загальний вік становив від 14 до 18 років для осіб чоловічої та жіночої статі. По-друге, досягнення статевої зрілості повинно виходити із низки біологічних ознак, що включають: досягнення належного ступеня розумового розвитку; здатність до дітонародження та вигодовування дитини; розвиток зовнішніх і внутрішніх статевих органів; здатність до статевих зносин та запліднення та низка інших факторів [3].

Отже, дане положення вимагало чіткої визначеності та конкретизації. Адже, воно не встановлювало чітких вікових меж для потерпілих осіб та носило неоднозначний і різноплановий характер.

На противагу старій редакції, законодавцем були внесені істотні зміни відносно даної норми. Так, відповідно до нової редакції частини 1 статті 155 Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» природні або неприродні статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені повнолітньою особою, караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк [1].

Тобто, у такому випадку законодавець вирішив піти більш легшим шляхом і закріпити вже на нормативному рівні загальний вік досягнення статевої зрілості. Дійсно, такі зміни усунули прогалини та суб'єктивне оцінювання відповідного органу при винесенні рішення. Проте, з іншого боку, Верховний Суд України, розглянувши даний проект Закону України, дійшов обґрунтованого висновку про те, що таке встановлення може викликати певні суперечності з Сімейним Кодексом (а саме частиною першою, другою статті 4, частина друга статті 23 Сімейного кодексу України).

Таким чином, дане положення є доволі дискусійним. На нашу думку, запровадження ефективного та дієвого нормативного регулювання, а також вдосконалення чинного кримінального законодавства є суспільно важливим при вирішенні судами таких справ. Запровадження 16-річного віку для потерпілої особи є недоцільним та суперечливим. З цією метою, найкращим шляхом вирішення даної

проблеми законодавцем є встановлення саме альтернативності вікових меж, що підтверджується не тільки біологічними і патологічними особливостями кожної особи, а й моральними і суспільними властивостями.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2008 – № 7. – 46 с.
3. Проблема визначення поняття «стан статевої зрілості» у диспозиції статті 155 Кримінального кодексу України / А. О. Драгоненко, Є. М. Товмазова // Держава та регіони. Серія: Право. – 2014. – № 4. – С. 114-119. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2014_4_23

Оскерко-Рославлєва А.Р.

студентка,

Науковий керівник: Бражник А.А.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОРІВНЯННЯ ІНСТИТУТУ СПІВУЧАСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, в умовах соціально-економічної, політичної нестабільності, активізується поширення організованої злочинності. Особливу небезпеку несе транснаціональна організована злочинність, яка долає кордони. Найчастіше це дії, пов'язані з торгівлею наркотиками, зброєю, «живим товаром». Особливо гостро стоїть питання міжнародного тероризму. Тому беззаперечно, що організована злочинність проникає у всі сфери життя та створює небезпеку не лише для певних осіб, а несе загрозу для держави та суспільства в цілому.

В умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів особливо актуально постає можливість врахування зарубіжного досвіду, дослідження та аналізу кримінального законодавства цих країн.

Поняття співучасті закріплене в Кримінальному Кодексі України, прийнятому 2001 року, а саме це умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину [1, с. 13].

Кримінальний кодекс Франції був прийнятий на 7 років раніше ніж Кримінальний кодекс України. І на відміну від українського законодавства, у Французькому Кодексі поняття співучасті текстуально не зазначено (відсутнє формальне зазначення).

Також, якщо в Кримінальному Кодексі України є норма, згідно з якою кожен з співучасників підлягає кримінальній відповідальності в межах свого умислу незалежно від відповідальності інших співучасників (ч. 3 ст. 29) [1, с. 14]. І в самому визначенні вказується, що співучасть можлива лише при умисних злочинах.

Кримінальний кодекс Франції не конкретизує форму вини стосовно діяльності співучасників, тому Кантимир А. І. пропонує вважати, що за французьким кримінальним законодавством співучасть можлива як при умисній, так і при необережній формі вини [2, с. 249]. Касаційний суд Франції висловив таку позицію ще в 1934 році, у рішенні Палати по кримінальним справам від 14.12.1934 р. Тобто в судовій практиці склалась практика застосування інституту співучасті і при вчиненні неумисних злочинів.

Стаття 27 Кримінального кодексу України дає перелік різновидів співучасників. Ними є виконавець, організатор, підбурювач та пособник.

У Кримінальному кодексі Франції існує поділ на виконавця і безпосередньо співучасника. Згідно з ст. 121-4 Виконавцем злочинного діяння є особа, яка:

- 1) здійснює інкриміноване діяння;
- 2) здійснює замах на скоєння злочину або у випадках, передбачених законом, проступку [3, с. 78].

У відповідності до кримінального законодавства України, виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений Кримінальним кодексом України.

Власне співучасником за ст. 121-7 Кримінального кодексу Франції є особа, яка свідомо своєю допомогою чи сприянням полегшила його підготовку чи завершення. Також співучасником рівною мірою визначається особа, яка за допомогою подарунків, обіцянок, погроз, вимог, зловживання владою чи повноваженнями, спровокувала злочинне діяння чи дала вказівку на його скоєння [3, с. 79].

Фактично таке визначення відповідає категоріям пособництва та підбурювання в кримінальному законодавстві України. Але якщо в нашому законодавстві вони розглядаються окремо, французький законодавець об'єднав їх загальним поняттям «співучасник».

І на відміну від Кримінального кодексу України у Французькому кримінальному кодексі в загальних положеннях відсутнє формальне визначення організатора, як різновиду співучасника, а саме особи, що організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала (їх) підготовкою чи вчиненням.

Щодо врахування факту вчинення злочину у співучасті для кваліфікації злочину та призначення покарання, якщо проаналізувати норми Особливої частини, вчинення злочину у співучасті, так само, як і в українському законодавстві, має значення для призначення більш суворого покарання.

Це можна розкрити на прикладі крадіжки. За загальним правилом крадіжка за французьким законодавством карається трьома роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 500 000 франків (за ст. 311-3) [3, с. 280]. А крадіжка, скоєна організованою бандою, карається п'ятнадцятьма роками ув'язнення і штрафом у розмірі 1 мільйон франків [3, с. 284]. Тобто строк ув'язнення збільшується в п'ять разів, а штраф більший вдвічі.

За Кримінальним кодексом України, якщо в загальному випадку передбачається, наприклад, позбавлення волі на строк до трьох років та м'якші альтернативні різновиди покарання, то, якщо це крадіжка, вчинена організованою групою, строк позбавлення волі збільшено на строк від семи до дванадцяти років, і вже відсутні альтернативні види покарань.

З одного боку, кримінальне покарання за крадіжку у французькому законодавстві передбачає більший строк ув'язнення, що свідчить про більш суворе ставлення до злочинів, вчинених у співучасті. З іншого боку, якщо французьким законодавством передбачається штраф, в українському законодавстві альтернативних видів покарань немає, і це свідчить про ставлення до таких злочинів, як до таких, що мають дійсно вищий рівень суспільної небезпечності.

Отже, зараз, коли України знаходиться на етапі реформування кримінального законодавства доцільним було б врахувати не лише зовнішні фактори – глобалізацію, інтеграцію України до єдиного соціального простору Європейського Союзу, а й зарубіжний досвід нормотворення. Виникає необхідність приведення законодавства України до універсальних європейських стандартів. Наприклад, можливо звернутися до досвіду Франції щодо регулювання кримінальної відповідальності співучасників. А саме стосовно того, що співучасть

можлива не лише в умисних злочинах, а й в злочинах з необережності, як зазначає Кантимир А. І. Такі зміни є кардинальними, але достатньо виправданими, адже на практиці стаються випадки, що потребують такого врегулювання.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний Кодекс України. – С.: ТОВ "ВВП НОТІС", 2017 – 204 с.
2. Кантимир А. І. Регламентация института соучастия по законодательству Европейских государств / А. И. Кантимир // Общество и право. – 2009. – С. 248–251.
3. Уголовный кодекс Франции / Науч. редактирование канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой. – СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2002. – 650 с.

Рябуха В.В.

студентка,

Науковий керівник: Таволжанський О.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРІВ ПРОБАЦІЇ

Волонтерська діяльність – це діяльність, заснована на добровільних засадах, безкорислива та соціально спрямована, що характеризується неприбутковістю та здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання відповідної допомоги.

Важливо відзначити, що волонтерською діяльністю не визнається безоплатне надання послуг чи виконання робіт спеціально підготовленими особами, що має одноразовий характер або здійснюється на основі дружніх, сімейних чи добросусідських відносин.

Служба пробації, в свою чергу, своїми цілями та завданнями ставить підтримку та розвиток ділових взаємин та добрих контактів з іншими відомствами та партнерами, а також добровільними помічниками, місцевою владою, засобами масової інформації та громадськістю [1]. Крім цього, одними з завдань служби пробації є забезпечення виправлення особи шляхом відбування призначеного їй покарання та ресоціалізація такої особи після звільнення.

Відповідно до Положення «Про організацію діяльності волонтерів пробації» [2], діяльність волонтерів пробації здійснюється відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» з урахуванням особливостей, визначених Кримінально-виконавчим кодексом України та Законом України «Про пробацію» [3], а також нормативно-правовими актами, що регулюють певні аспекти організації пробації.

Одним з основних завдань, що постає перед волонтерами пробації є сприяння та допомога визначеному відповідному органу з питань пробації у здійсненні нагляду за суб'єктами пробації та проведенні з ними соціально-виховної роботи. Беручи участь у виховній роботі служби пробації волонтерський рух виконує конкретні цілі, поставлені перед ним у питаннях сприяння органам пробації:

- сприяє розвитку соціальної адаптованості та впевненості у власних силах особи, що звільняється з місць позбавлення волі;
- не дає особі, що звільнилася з місць позбавлення волі, опинитись у оточенні професійних злочинців, що неминуче призвело б його до в'язниці;
- забезпечує надійне джерело надання порад та підтримки особам, що звільнені з місць позбавлення волі.

Крім цього, у служби пробації, порівняно з кримінально-виконавчою інспекцією, є також і нові та сучасні методи роботи із засудженими та особами, що звільняються з місць позбавлення волі, які дозволять працювати конкретно з кожною особою індивідуально, визначати саме її проблемні питання і вирішити їх, а не витрачати зусилля і час на широкий загаль, у чому в деяких випадках немає потреби (це є методика оцінки ризиків вчинення повторних злочинів та визначення потреб засудженого, індивідуальний план роботи, пробаційні програми) [4].

Ще одним з аспектів діяльності волонтерів пробації є нагляд за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, або звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, передбачає: індивідуалізований облік засуджених осіб протягом іспитового строку; проведення разом з органами внутрішніх справ та визначеними відповідними громадськими формуваннями профілактичної роботи індивідуально із кожним з засуджених; нагляд за додержанням засудженими особами громадського порядку і виконання обов'язків, покладених на них відповідним рішенням суду та інше.

Таким чином, можемо зазначити, що впровадження можливості залучення волонтерів та волонтерських організацій до діяльності пробації є показником не лише розвитку правової системи нашої держави, а і можливості ефективного врегулювання певних практичних питань у кримінально-виконавчому праві за допомогою сучасних методів.

Враховуючи те, що волонтери є представниками громадськості, на відміну від державних органів, їм значно легше знайти підхід до особи, яка звільнилася з місць відбування покарання і таким чином забезпечити швидшу соціалізацію особи в суспільстві.

Індивідуалізований підхід до кожної з тих осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі, належний нагляд за дотриманням такою особою суспільних норм та правил, а також допомога таким особам швидше ресоціалізуватися та пристосуватися до їх оточення після довготривалого чи короткотривалого обмеження перебування у суспільстві на загальних засадах – гарантує підвищення превенції щодо вчинення нових злочинів такими особами.

Список використаних джерел:

1. Богатирьова І. О. Форми взаємодії служби пробації з іншими державними структурами та громадськістю у країнах Європейського Союзу [Електронне джерело] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlduvs_2013_2_8.pdf
2. Положення про організацію діяльності волонтерів пробації [Електронне джерело] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0065-17#n13>
3. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015р. № 160-VIII (із змін. від 21.12.2016 р.) [Електронне джерело] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
4. Опис моделі пробації, запропонованої проектом Закону України «Про пробацію» (реєстр. № 0921) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvs.gov.ua/zmi/OpysProb092106022015.pdf>

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Оставненко Є.Я.

студент,

Науковий керівник: Давиденко С.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ОБШУКУ ЗА КПК УКРАЇНИ

ЛГБТ-люди в Україні є однією з найбільш уразливих соціальних груп, щодо якої широко поширені упередження, нетерпимість, дискримінація, насильство та інші порушення прав людини і громадянина. На даний час соціологічний розвиток привів людину до того, що вона має право вільно визначати свою стать самостійно або заперечувати її належність до жодної з них. Таких людей називають трансгендерами. Вони, зазвичай, можуть мати первинні статеві ознаки однієї статі, а вторинні і третинні – іншої статі. В чинному законодавстві це закріплено у статті 32 Конституції України «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України». Дана норма вказує на те, що Україна є однією з тих країн, яка надає право вибору в самоідентифікації гендеру. Але з цього питання є ще багато колізій у різних сферах права. Зокрема, кримінальне процесуальне законодавство досить чітко визначає процедуру особистого обшуку та вказує, яка саме особа повинна проводити особистий обшук і якої статі. Відтак, постає питання, як врегулювати процедуру цього виду обшуку?

Дії слідчого та/або прокурора при обшуку регламентовано ч. 5 ст. 236 КПК: «за рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Обшук особи здійснюється особами тієї самої статі у

присутності адвоката, представника на вимогу такої особи. Неявка адвоката, представника для участі у проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає проведенню обшуку. Хід і результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі». Отже, незалежно від характеру пошукових дій (обстежуються інтимні частини тіла або тільки одяг, речі), закон забороняє проведення особистого обшуку особою протилежної статі. Для дотримання даної умови слідчий, будучи особою протилежної статі, зобов'язаний доручити проведення особистого обшуку іншій особі. Особистий обшук проводиться в присутності понять, які повинні бути тієї ж статі, що і обшукуваний.

Водночас первинні статеві ознаки особи, яка підлягає обшуку, можуть не співпадати з вторинними або третинними статевими ознаками. В цьому випадку виникають труднощі зі встановленням статі такої особи. Якщо стать встановлено, то зважаючи на вищевикладене, Окружний адміністративний суд м. Києва дозволив трансгендерам змінювати запис щодо своєї статевої приналежності в документах, не змінюючи її шляхом проведення хірургічних операцій. Крім того, ЄСПЛ прийняв аналогічне рішення у справі «Христина Гудвін проти Великобританії», зазначивши, що стать визначається не тільки за біологічними критеріями [1]. Але проблема з обшуком особи залишається.

Якщо проаналізувати законодавство країн світу, то ще в 2012 році Аргентина [2] прийняла перший у світі закон про гендерну ідентичність, який не містить вимог проходження медичних втручань. Подібні закони були прийняті у Колумбії, Данії, Ірландії, Мальті та Норвегії. Крім того, у 2014 році, Верховний суд Індії визнав право громадян «самостійно визначати свій гендер» [3], тим самим розширивши права людини на самоідентифікацію.

Перша країна в Європі – ФРН визнала третю стать на законодавчому рівні. З огляду на це, КПК ФРН [4] виявився більш пристосованим до проблем, пов'язаних з трансгендерами. Зокрема, у § 81с «Огляд інших осіб» зазначено: 1) інші особи, окрім обвинувачених, можуть, якщо вони розглядаються як свідки, піддаватись огляду без їхньої згоди тільки в тому випадку, якщо для з'ясування істини повинно бути встановлено, що на їхньому тілі не знаходиться визначений слід чи наслідок злочину; 2) огляд для встановлення походження і взяття проб крові в інших осіб, окрім обвинувачених, допускається без згоди особи, щодо якої здійснюється огляд, тільки в тому випадку, якщо немає загрози настання шкоди його здоров'ю і ця міра необхідності необхідна для з'ясування істини. Огляд і взяття крові завжди має право проводити тільки лікар;

3) від огляду і взяття проб крові можна відмовитися на тих же засадах, як і від дачі показів свідка. Якщо неповнолітній у зв'язку з розумовою незрілістю або неповнолітні, які знаходяться під опікою у зв'язку з хворобою психіки або розумовими чи душевними недоліками, не мають достатнього уявлення про їх можливість або право на відмову, то рішення приймає законний представник. Якщо законний представник усунений від прийняття рішення або з інших причин не може своєчасно прийняти рішення і, якщо негайний огляд або взяття проб крові необхідні для забезпечення доказів, то ці міри допустимі тільки за особливим розпорядженням судді. Постанова, в котрій віддається розпорядження про ці міри, оскарженню не підлягає. Отриманні у відповідності з реченням 3 докази можуть використовуватися в наступному провадженні тільки за згодою уповноваженого на це законного представника; 4) міри у відповідності з абзацами 1 і 2 не допустимі, якщо на основі оцінки всіх обставин вони не можуть бути застосовані до притягнутої особи; 5) право прийняття розпорядження належить судді, а у випадку загрози успішному результату обслідування через затягування, за виключенням передбачених абзацом 3 реченням 3 випадків, – прокуратурі і тим, хто їй надає допомогу, службовцям (§ 152 Закону про судоустрій). Відповідно діє § 81a абз. 3; 6) при відмові притягнутої особи відповідно діє норма § 70. Безпосередній примус може бути застосований тільки за розпорядженням судді. Передумовою розпорядження є той факт, що притягнута особа, незважаючи на накладення грошового штрафу, наполягає на відмові чи, якщо існує небезпека затягування процесу.

Крім того, КПК ФРН містить § 81d «Огляд жінки», який передбачає: 1) якщо медичний огляд жінки може травмувати її почуття сорому, то він доручається жінці або лікарю. На потребу жінки, яка піддається огляду, повинна бути допущена ще одна жінка чи близький родич; 2) ця норма діє і в тих випадках, коли жінка, яка піддається огляду, не згодна на огляд. Таким чином, КПК ФРН не розрізняє обшук та огляд як самостійні процесуальні дії, але вирізняє такі види оглядів, як огляд жінок та огляд інших осіб.

Виходячи з чинних нормативних положень законодавства зарубіжних країн, доцільним вбачається внесення змін до ч. 5 ст. 236 КПК, а саме: *«обшук особи здійснюється особами тієї самої статі або за згодою особи, яка підлягає обшуку, особою іншої статі, у присутності адвоката, представника на вимогу такої особи. Неявка адвоката, представника для участі у проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає проведенню обшуку. Хід і результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі. За*

клопотанням особи особистий обшук проводиться в медичній установі». Водночас зауважимо, якщо особа не дає своєї згоди на проведення обшуку, даний захід має проводитись особою тієї статі, до якої відносить себе обшукуваний на момент проведення обшуку. Якщо ж особа не відносить себе до жодної статі, обшук має проводитись особою тієї статі, до якої відносився обшукуваний до зміни документів.

З вищенаведеного можна зробити висновок про те, що такі зміни будуть доцільними, адже чинне вітчизняне законодавство наразі стоїть на шляху приведення його до європейських стандартів у галузі прав людини і громадянина, а в європейському суспільстві дискримінація спільноти ЛГБТ є недопустимою, їх права забезпечуються та підлягають належному захисту.

Список використаних джерел:

1. Case of Christine Goodwin v. the United Kingdom, issue N 28957/95, decision of 11 July, 2002. Retrieved from [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{«documentcollectionid2»: \[«GRANDCHAMBER», «CHAMBER»\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{«documentcollectionid2»: [«GRANDCHAMBER», «CHAMBER»]}). [in Russian].
2. English Translation of Argentina's Gender Identity Law as approved by the Senate of Argentina on May 8, 2012 <https://tgeu.org/argentina-gender-identity-law/>
3. <http://supremecourtfindia.nic.in/judges/rcji/13smsikri.htm>
4. [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf)

Оставненко Є.Я.

студент,

Науковий керівник: Давиденко С.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА УХВАЛОЮ СЛІДЧОГО СУДДІ АБО СУДУ

З прийняттям нової редакції Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), законодавець змінив підстави проведення експертизи в кримінальному провадженні. Якщо звернутися до попередньої редакції цих нормативних положень КПК, можна побачити що до прийняття змін, які відбулися у жовтні 2017 року, експертиза проводилася за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду. Це забезпечувало можливість

провести експертизу, як стороні обвинувачення, так і стороні захисту, а в деяких випадках – за дорученням слідчого судді, суду.

Так, проаналізувавши минулу редакцію статті 242 КПК, можна дійти висновку про те, що звернення сторони кримінального провадження з відповідним клопотанням до слідчого судді для залучення експерта та/або проведення експертизи було необов'язковим.

Порівнявши дві редакції КПК України 2012 року і 2018 року слід констатувати, що, на жаль, процедура проведення судової експертизи значно ускладнилась. При цьому постає питання, з якою метою законодавець запровадив саме такий механізм. Звернувшись до практики попередніх років, на нашу думку, законодавець мав на меті виключити неоднозначність у використанні висновків експертів, які складались на замовлення сторони захисту або обвинувачення у тих випадках, коли експертам надавались на дослідження різні документи (наприклад, адвокат звертався до експерта або експертної установи і підставою для проведення судової експертизи були лише матеріали, зібрані стороною захисту, та певна частина копій або оригіналів документів, отриманих органами досудового розслідування, що були у його розпорядженні). На даному ж етапі необхідно в установленому процесуальним законодавством порядку довести слідчому судді те, що питання, яке потребує використання спеціальних знань, по-перше, має істотне значення для кримінального провадження, а по-друге, – для його вирішення необхідне залучення експерта. При цьому слідчий суддя самостійно визначає експерта чи експертну установу, яким доручає проведення експертизи.

Проте, дане нововведення призвело до певного колапсу в роботі судової та правоохоронної систем. Через дію цих норм КПК, суди катастрофічно не встигають «видавати дозволи на поховання померлих».

До внесення відповідних змін до КПК, якщо особа померла вдома, то сповіщали правоохоронний орган, як правило, на місце прибував дільничий, проводив зовнішній огляд трупа, робив власний висновок, і якщо не знаходив слідів насильницької смерті, то судова медична експертиза не призначалась. Зараз же, якщо особа померла вдома і перед смертю не лікувалась в закладі охорони здоров'я, то проведення експертизи є обов'язковим, і з цього моменту виникають проблеми. Адже, як показує практика, за новими нормами суди задовольняють тільки близько 40% клопотань «про поховання» протягом першої доби, що створює незручності для близьких і рідних померлої особи.

Проаналізувавши з цього питання практику Федеративної республіки Німеччина, зокрема, землі Берлін, слід відмітити – в законі «bestattungsgesetz» Землі Берлін в §3 сказано, що кожен труп повинен

бути оглянутий лікарем з метою констатації факту, часу, категорії і причини настання смерті. Згідно з §6 лікар зобов'язаний протягом 12 годин після оповіщення про настання смерті особисто оглянути труп і виписати лікарське свідоцтво про смерть. У разі появи підстав для підозри насильницької смерті лікар повинен негайно припинити огляд трупа і оповістити органи поліції. §9 говорить про те, що труп повинен бути протягом 36 годин після виявлення доставлений в морг [1].

Положення, представлені вище, на нашу думку, можна використати у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, що сприяло б значному зменшенню навантаження на слідчих суддів, оскільки не до всіх померлих осіб призначалася б і проводилася судово-медична експертиза, адже із здорового глузду зрозуміло, що для смерті особи не завжди потрібне застосування насильства. Смерть – це природний процес, пов'язаний із фізіологією людини, зокрема, її віком, станом здоров'я, тощо. В Україні кожного дня помирають десятки людей через старість, хвороби та інші причини, що не мають кримінального характеру. Якщо ж до цієї цифри додати ще й число смертей, пов'язаних не з природними факторами, а саме, із вчиненими кримінальними правопорушеннями, то ця цифра йде на сотні, і з цього моменту стає зрозуміло – питання розвантаження слідчих судів є досить актуальним, адже судову систему слід використовувати відповідно до тих завдань, які поставлені перед нею чинним законом, а нормативні положення, що регламентують конкретні процесуальні дії, при проведенні яких можна обійтись і без представників судової влади, потрібно врегульовувати та поступово вдосконалювати таким чином, щоб це не зашкодило функціонуванню правоохоронної системи в цілому.

В даному дослідженні представлено власний варіант вирішення проблеми, яка висвітлена на початку цієї роботи. Вважаємо, що таке рішення дає можливість раціонально вирішити окреслену проблему, так як не завдасть шкоди правоохоронній системі та допоможе уникнути завантаженості судів.

Список використаних джерел:

1. Bestattungsgesetz: <http://gesetze.berlin.de/jportal/?quelle=jlink&query=BestattG+BE&psml=bsbeprod.psml&max=true&aiz=true>

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА**

**МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 31.05.2018. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,98. Тираж 100. Замовлення № 0618/16.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво «Молодий вчений»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
Телефон: +38 (0552) 39-95-30
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5761 від 09.11.2017 р.